శ్రీ శివాభ్యాన్నమః

సుభద్రా కల్యాణము

(నాటకము)

రచయిత

బ్రహ్మశ్రీ ముదిగొండ నాగవీరయ్యశాస్త్రి.

సికింద్రాబాదు శివాజి ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడియె.

రెండవ కూర్పు 500 ప్రతులు.

1946

 [వెల 1-4-0 బి. జి.

పీఠిక.

ఇప్పటికి సుమారు ముప్పదియైదేండ్ల క్రింద, అనఁగా, నేను గవనమల్లుటకుఁ బ్రారంభించిన వెనువెంటనే యొక నాటకసమాజమువారిచేఁ బ్రేరేపింపఁబడి యీ నాటకము నెట్లో చాపలంబున వ్రాసితిని. అంతఁ గొన్ని నాళ్ళకే కొందఱు మిత్రులద్దాని నచ్చునకుఁ దెచ్చి ముద్రిపించిరి. కవనము పరిపాకదశనొందకమున్నే, యిద్దాని రచించుటచే నందందుఁ గవనంబు దోసంగులు పొసంగినవి. వీనితోఁ బాటచ్చుతప్పులు మఱియు వెల్లివిరిసినవి. నేఁటికి శ్రీపరమేశ్వరానుగ్రహముచే రెండవ కూర్పు సంఘటించుటచే నిందుఁ గవనంబు దోసంగులను నచ్చుతప్పులను జాల భాగము సవరించి యచ్చొత్తించితిని. ఇందుఁగూడఁ గన్నులుఁగప్పి కొన్ని యచ్చుతప్పులు చేరినవి. తొలినాఁటి కవనఁబగుటఁ గవనంబు దోసంబులుగూడఁ గొన్ని మిగిలి యున్నవేమో. పరిశీలకులారసి యెఱింగించినఁ గృతజ్ఞతతో నవ్వాని మున్ముందు దిద్దుకొనియెదను. అచ్చుతప్పులను శుద్ధపత్రికలో సవరించుచున్నాను.

ఇఁక నీనాఁటికి, అకారణకారుణికులై శ్రీమద్రాసు విశ్వవిద్యాలయమువారు వాత్సల్యముతో నీనాటకంబు నాంధ్రవిద్వత్పట్ట విద్యాపఠనీయ గ్రంథముగఁ గైకొని యనుగ్రహించినందులకు వారికనేక కృతజ్ఞతాపూర్వకాభివందనంబుల సమర్పించుకొనుచున్నాను.

ఇట్లు,

విద్వత్కవి విధేయుఁడు,

మందిగొండ నాగవీరయ్యశాస్త్రి.

ఈనాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు

		అంకములు.
౧	ధర్మరాజు	౧
౨	భీముఁడు	౧
౩	అర్జునుఁడు	౧, ౨, ౩, ౪, ౬
౪	నకులుఁడు	౧
౫	సహదేవుఁడు	౧
౬	విశారదుఁడు	౧, ౨, ౩
౭	మైత్రేయుఁడు	౨, ౩
౮	శారదాముఖుఁడు	౨
౯	మాధవదీక్షితుఁడు	౨
౧౦	బలరాముఁడు	౩, ౬
౧౧	కృష్ణుఁడు	౩, ౬
౧౨	సుముఖుఁడు	౫
	స్త్రీలు	
౧	ఉలూపి	౨
౨	నిపుణిక	౨
౩	సుభద్ర	౪, ౫, ౬
౪	మధుకరిక	౪
౫	మాలతిక	౪
౬	సత్యభామ	౫
౭	లక్షణ	౫

ఈపుస్తకము వలయువారు యీక్రిందివిలాసమునఁ బడయఁగలరు,

ముదిగొండ నాగవీరయ్యశాస్త్రి,

నెం॥ 45, సత్యనారాయణ గుడి వీధి,

శికింద్రాబాద్—దక్కన్.

శుద్ధపత్రిక

పుటసంఖ్య	బంతి	తప్పు	ఒప్పు
5	10	ప్రవీణుడు	ప్రవీణుఁడు
13	7	కోరుట కోరుట	కోరుట
13	26	భజించు	భజించుము
28	7	మోదుకొనుము	మోదుకొనును
29	24	సంఘములారా !	సంఘములార !
32	20	వాఅందరు	వారందఱు
38	6	చెల్లెసి	చెల్లెలి
41	4	గోదవా	గోదవా ?
43	4	సిత్రకాల	సత్రశాల
48	11	వెక్కుడ	వెక్కిడ
67	6	నాలి	నాళీ
77	3	పెరుఁగు	పెరుగుఁచు
85	6	సైని	సైనిక

ఇంకను నీలాటివానిని యథోచితముగ దిద్దికొన వేఁడికోలు.

శ్రీ శివాభ్యాన్నమః

శ్రీమహాగణపతయేనమః

శ్రీశారదాంబాయైనమః

సుభద్రా కల్యాణము

ఉ॥ శ్రీమదఖండవిష్టపవి ♦ శిష్టభరావహుఁడయ్యు భిక్షుక
  గ్రామణియై నిరస్తసుమ ♦ కాంచుఁడునయ్యు మహీధరాత్మజా
  స్వామియునై సమస్తజన ♦ సన్నుతులొందుచునున్న రాజచూ
  డామణి సేయుఁగావుత దృ ♦ ఢంపు ముదంబును మీకునిచ్చలున్॥

సూత్రధారుఁడు—(నాంద్యంతమునఁ బ్రవేశించి తెరలోపలి సంగీతము నాలకించుట నటించి) ఏమీ కలనాదము? సంగీతమా! నాశిష్యులును శిష్యురాండ్రును జంత్రగాత్రంబుల మేళగించి హాయిగఁబాడుచున్నారు.

ఉ॥ తంతులమేళగించి విహి ♦ తమ్ముగ గాత్రముతోడజంత్రమున్
  బొంతనచేసి రాగమున ♦ పూర్వముగా వెలయించితాళమ
  త్యంతముగ్రాలగీతికను ♦ హాయిగ గానముసేయుచుండ న
  ల్లంతదగన్ గరంగెడుఁగ ♦ దా పుడమిన్ బొలుపొప్పు రాలునున్॥

వాణియు నీ సంగీతంబు నారసఘనంబగు సాహిత్యంబుతో దీటుగ నెంచియే తాఁ జనుగవగ ధరించినది.

సీ॥ రమణీయవల్లకీ ♦ రాగచాపతరంబు, మృదులశయ్యాలతా । మేళకంబు
  కమనీయకిన్నరీ ♦ గానాభిరామంబు, లలితరీతికిసాల ♦ విలసితంబు

సాంద్రఘనాలింగ్య ♦ చటులతరనదంబు, సరసవృత్తికుసుమ ♦ సంకులంబు
తతసంగతక్రమ ♦ తాళవిస్తారంబు, మధురపాకమరంద ♦ మంజులంబు

తే॥ గీ॥ నైన సంగీతమును హృద్య ♦ మైతనర్చు
నాయలంకృతిశాస్త్రము నానెసంగు।
గిరియుగంబును నిజపయో ♦ ధరయుగముగఁ।
దాల్చిరసములనిడు నల్వ ♦ దయిత, మహిత

కావుననే యీసంగీతమ్మున నిమ్మహాజనులిందుఁ జిత్రితప్రతిమల భంగి నిశ్చలులై హాయినొంది యున్నారు. (కలయఁజూచి) ఆహా మహాజనభూయిష్ఠంబగు నీ సభాభ్యుదయంబు గణ్యంబు

తే॥ గీ॥ రాజితాజాత శాత్రవా ♦ గ్రజయుతంబు
భవ్యయమభీమనర నేత్ర ♦ బంధురంబు
అర్హసుకలాధికవిశార ♦ దార్యపాద
జాతమలరెను మిగుల స ♦ భాతలంబు॥

ఇట్టియెడ నొక నూతననాటక ప్రదర్శనంబున నీ సభ్యులకుం బ్రమోదము రచించి నేఁ గృతార్థుండ నయ్యెదను. (తెరవంకఁజూచి) ఆర్యురాలా!

నటి—(ప్రవేశించి) ఆర్యపుత్ర! ఇదిగోవచ్చితిని. ఏమి సెలవు?

సూత్ర—నేఁడు మన రంగమందిరంబునకరుదెంచిన సభ్యులఁ గాంచితివా?

నటి—(కలయఁజూచి) కాంచితి నందఱుఁ గవులునుఁ బండితులునై యున్నారు.

సూత్ర—వీరిని రంజించు నాటకంబొకటి యోజింపుము.

నటి—ఆర్యపుత్రా! మాయన్న విజయవర్మ తీర్థయాత్రాగతి విని మీ ముద్దుచెల్లెలు భద్రాంగి తన పెండ్లి దూరంబయ్యెనని మిగులవగలఁ బొగలియుండ విజయవర్మ సత్వరంబుగ రాఁగలఁడనియును సనో స్వరక్తులగు మీ యిరువురకుఁ గల్యాణము తప్పక కాఁగలదని

యునఁ జెప్పి నా మేధనంతయు నుపయోగించి యూహింపఁ దేర్చివచ్చి తిని. దాన నా మనము శ్రాంతంబగుట నించుక యోజించి

(అను అర్ధోక్తిలో)

సూ—బుద్ధిమంతురాలా! ఇఁక నేమి యోజించెదవు ఉక్తాంశమున నే నాయభిమతంబును సూచించి నామనంబును గూడ దేర్చితివి. ఇఁక నే నిపుడు నవరసభరితమగు సుభద్రాకల్యాణ నాటకంబును బ్రద ర్శించెదను.

నటి—ఆ నాటకం బేకవి రచియించె?

సూ— ఉ॥ విశ్వజనీన పండితకవి♦స్తుత తిర్పతి వేంకటేశ సూ
రీశ్వర శిష్యుఁడున్ సరస♦హృద్యవచోరచనాప్రవీణుడున్
శశ్వదుమామహేశపద♦సారసస క్తుఁడునైన నాగవీ
రేశ్వరశాస్త్రి దీనిఁగలి♦కీవిరచించె బుధుల్ బళీయనన్॥

నటి—అత్యంతాధునికంబగు నిక్కృవికృతి రసాస్వాదనిపుణులగు నీసభ్యు లను రంజింపఁ గలదా?

సూ—క॥ ఆధునికమనఁజిరంతన
సాధితమన నే మిఁకన్ ర ♦ సమున కెయెందున్
బ్రాధాన్యం బీకావ్యం
బాధారము నవరసముల ♦ కరయఁగవలదే॥

అదియునుగాక

తే॥ గీ॥ "వరగుణాలంకృతులు రస ♦ భరితకావ్య
రంజితములగు రసము స్ఫు ♦ రత్పదార్థ
విలసితంబగు నవికీర్తి ♦ విమలచరితు
నేతఁగాంచినఁ దముదామె ♦ నెగడుఁగృతుల"॥

అనెడు కవితల్లజుల యనుశాసనము చొప్పున నుత్తమనాయకప్రతి పాదకంబగు నీ నాటకంబు రసజ్ఞులను రంజించుటకు సందియములేదు. ఇఁక నొక్కింత నీ సంగీత కౌశలంబుఁ జూపుము,

నటి—ఏఋతువు ననుసరించి పాడవలయును!

సూ—కనులకుఁ గట్టినట్లగుపడుచున్న వసంతఋతువుండ నొండొక దాని నేల?

నటి—తే॥ గీ॥ కాంచుమా ! సమవర్ణముల్ ♦ కాకపికము
లైన కాకము హైన్యంబు ♦ నందఁబికము
భారతీవైభవోద్దామ ♦ పాటవమునఁ
బడసెఁగీర్తి సుభద్రాప్తి ♦ నొడికముగను॥

మఱియును,

ఉ॥ బాగుగ రాగసంపదవి ♦ భాసిలఁగాఁ జిగిరించి తావులన్
మూఁగఁగఁగఁజేయఁగా నెసఁగు ♦ మొగ్గలనుందగి పూఁచి భోగ్యలీ
లాగరిమంబునందనరు ♦ లాలితమాలతి కర్హ్మశాఖిసం
యోగముఁ గూర్చు మాధవుని♦యోగ్యత శ్లాఘ్యముగా దెవ్వరికిన్॥

సూ—చెలీ ! బాగుగఁ బాడితివి ఇఁక నాటక ప్రయోగంబునం దించు కేనిఁ బ్రమాదము కలుగకుండఁగా నాకుఁ దోడ్పడి యుండుము. ప్రమాదముఁ గొంటిమేని భరతవంశంబున కపయశంబునార్జింతుము సుమీ.

నటి—తే॥ గీ॥ వినుము భరతాన్వవాయము ♦ విమలకీర్తి
ఘనము నయశాస్త్రసంవిదా ♦ కరము సమయ
సముచితకలాప్రయోగ కు ♦ శలము సఖుఁడ !
దాపి కపకీర్తి గల్గదు ♦ తగదుచింత॥

(తెరలో)

కుశీలవసీమంతినీ ♦ చక్కఁగ వక్కాణించితివి. ఇందునకే కదా.

చ॥ అపయశమించుకైన భర ♦ తాన్వయ మొందకయుండుఁగాకయం
చపరిమితానురాగమున ♦ హాయనకాలము తీర్థయాత్ర నే
నిపు డొనరింపఁగాఁ గడఁగి ♦ యేకదత్రైర్థికవేష మొంది నీ
తిపదులకగ్రజాతులకుఁ ♦ దెల్పఁగఁ బోవుచునుంటి నిట్టులన్॥

సూ—కాంతా! నీతమ్ముఁడప్పుడె యర్జున వేషంబు ధరించి సఖునితోఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు. మన మిఁకఁ బోవుదము రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

(అర్జునుఁడు యథోక్త వేషముగా మిత్రునితోఁ బ్రవేశించి)

మిత్రమా! విశారదా! వింటివిక దా! కుశీలవులవచనంబులు లోకులకు మనవంశమం దింత విశ్వాసంబుండినపుడు మనమిట్లే దానినిఁ బోషింప వలయునుగదా.

విశా—అవునిట్లే! లోకులకును నిట్టి మీ చరిత్రంబే యట్టి గట్టినమ్మిక నిడుచున్నది.

తే॥ గీ॥ మీరలిటుధర్మమార్గంపు ♦ సారమెఱిఁగి
యుంటచేఁగద జగమట్టి ♦ యూహఁగొనుట
తండ్రియైననుదప్పుడు ♦ దారిఁబోవు
వానిఁగనిరోయరేయెందు ♦ వసుమతీశ!॥

అర్జు—మిత్రమా! ఆ విశ్వాసమునకుఁ గారణభూతుఁడు మాయగ్రజుం డని తెలియుము.

చ॥ కరము ప్రజానురంజకము ♦ గా నిల నేలుచునున్న మేటియె
వ్వరికయినన్ రిపుండనెడు ♦ వాదునుగాంచని పుణ్యశాలి ద
బ్బఱయినుమంతయేనిఁ బొర ♦ పాటున సైతము పల్కనట్టి ధ
ర్మరతుఁడు పాండవాగ్రజుఁడు ♦ రాజ్యము సేయఁగ వేఱుదోఁచునే॥

తే॥ గీ॥ కడుపు చల్లఁగనక్కుంతి ♦ గాంచినట్టి
కానుపున నెవ్వఁడెక్కువ ♦ యైనకీర్తిఁ
గాంచెనాధన్యుఁడాపుణ్య ♦ గణ్యగుణుఁడు
భరతకులభూషణంబయి ♦ పరఁగుఁగాదె॥

విశా—మిత్రమా! యిందిఁకఁ దక్కువవారెవ్వరు?

చ॥ రిపుజనభీముఁడొక్కఁడు మ ♦ ఱిన్మఱిశూరులమెప్పుఁగొన్న శౌ
ర్యపరుఁడు సవ్యసాచియొకఁ ♦ డాహవ రంగయముల్ మఱిర్వురున్

గృపకునిధానమైెకడిఁది ♦ కీర్తికిగీమయి రాజరాజులం
దపచిత్తిఁగొన్న పాండునకు ♦ నల్వురు పుత్రులుగాఁదనర్తురే?॥

అర్జు—సఖా! మాయన్నగారు సోదరులతోఁ గొల్వుఁదీర్చి యుందురు. మినమిఁక సత్వరంబుగ నటకేఁగవలయును.

(పరిక్రమింతురు)

ధర్మరాజు—(భీమనకుల సహదేవులతోఁ గొల్వుఁదీర్చియుండును.)
(తనలో)

మ॥ మనమా! దుష్టపథంబుఁగాంచకుమ! ర ♦ మ్మా ధర్మమా! పజ్జకెం
దునసైనఁ బొరపాటునొందకుమతీ! ♦ దుర్వాదమొక్కింతయుఁ
గొనకోనాలుక! రాజ్యమామనుమ! యే ♦ గోరంబులుఁ లేక! నా
యనుజుల్ గూర్తురుగాక భారతులదీ ♦ వ్యత్కీర్తికభ్యున్నతిఁ॥

(కొలువునుఁజూచి)

ఏమియిది తమ్ములలో నర్జునుఁడు గన్పట్టఁడు అతఁడు కొలఁది దినములనుండియుఁ గొల్వున నొక్కనిమేషంబేని నిల్వక మొకముఁజూపించి పోవుచున్నాఁడు. ఈదినమున రాకయేయునె, కారణమేమో గోచరము గాదు, అకటా, తమ్ముఁడు రాకయున్నందున నీ సభ చాల వెలితిగానున్నది.

చ॥ మురిపపుమోములేనగవు ♦ మోసముసేయఁగఁజిన్ని వెన్నెలఁ
సరసపుపల్కులాయమృత ♦ సారము సారెకుఁ గేరుచుండఁగా
నరయుచుసత్తతిఁ గురుజ ♦ నా ప్తతఁగాంచియుఁ జందమామనుఁ
నిరసనసేయు నర్జునుఁడు ♦ నెక్కొనకుండిన గోష్ఠియొప్పునే॥

ఇఁక సోదరులయొక్కయు నాయొక్కయు విధంబు విచారింపనేల.

ఆ॥ వె॥ విజయలోకబంధు ♦ విప్రయోగాపన్న
పాండవాస్యపద్మ ♦ పంక్తియిటుల
వికసనంబుదక్కి ♦ వెల్లనైయుండుట
యద్భుతంబటంచు ♦ నరయుఁడెందు॥

ఓహో, ఏమిది, తమ్ముం డెందులకో నేడు కొల్వునకు రాకయున్న మాత్రమున కే విప్రయుక్తస్మృతి నొందితిని. తమ్మున కెం దేనిఁ బ్రయాణము కలుగదుకదా.

ఉ॥ రాజులనెల్ల నుగ్రసమ ♦ రంబున గెల్వఁగఁబూని సేనతో
నీ జగమెల్లెడల్ దిరుగ ♦ నెంచి ప్రయాణముఁజేయునో హరిల్
భ్రాజితసజ్జనుల్ బరమ ♦ బాంధవుఁజూడఁగఁబోవునో యెటుల్
యోజనసేయరాదిక గు ♦ ణోత్తము నానరు నారయల్వలెల్॥

అర్జు—[విశారదునితో సమీపించి ధర్మరాజ భీములను గాంచి] అగ్రజులకు జయము.

విశా—ప్రభువులకు జయము.

ధర్మ—(తనలో)పాండవమనంబులతోడ సభాలయంబు ప్రసన్నంబయ్యె. (తేఱిచూచి ప్రకాశముగా) తమ్ముఁడా! ఏమి యీవేషము?

అర్జు...కీర్తిఘోషము.

ధర్మ...ఎట్లు?

అర్జు...అవధరింపుఁడు. గతదినంబునఁ జోరహృతధేనుండగు నొక బ్రాహ్మణుండాతురతతో రాజమార్గంబుఁజేరి యీరీతి నెలుగెత్తిపల వింపఁదొడఁగె.

చ॥ చెనటులనెల్లరల్ వెదకి ♦ శిక్షయొనర్చుచునున్న మేటులుల్
గనుఁగొని సజ్జనావళినిఁ ♦ గాఁచుచునున్న దయామయాత్ములుల్
మునుకొని ధర్మముల్ బుడమిఁ ♦ బోషణసేయుచునున్న పుణ్యులో
యనఘులు భారతుల్! ద్విజుని ♦ యావునుఁ గావఁగఁబూనరేకృపల్॥

ధ...[తనలో] భరతవంశ్యులకీర్తికిఁ గళంకము రాకుండుఁగాక. [ప్రకాశముగా] అనంతరము.

అర్జు...అనంతరమా భూసురుఁడు రాజమార్గమునుండి యట్లే మొఱలిడుచువచ్చి చేరువ చల్వచప్పరంబుననున్న నన్గాంచి పేరాస నాయుదంతంబంతయు నెఱింగించి తుద కిట్లులనియె.

క॥ సంరంభంబునఁ దస్కరు
సంరోధించి సురభిని నొ ♦ సంగు వరధను
స్సంరావ "దుర్బలస్య బ
లంరాజా" యన విననె యి ♦ లకు విదితముగాఁ॥

ధర్మ...(ఆతురతతో) అపుడు నీవేమి చేసితివి?

అర్జు...తస్కరుఁడు దవ్వేగుటఁగని యప్పాటున కభయంబొసంగి వేగ ముగఁ బాంచాలీ మందిరంబున కరిగి చాపంబుంగొనిచని యాదుష్టుం బొలియించి గోరత్నంబును గ్రిమ్మఱ భూదేవున కొసంగితిని.

ధ...నయవేదివగు నీ కిది తగినదే.

అ...అయిన నసమయంబునఁ గృష్ణామందిరప్రవేశము పూర్వనియమ నిరోధకంబయ్యెఁగావునఁబ్రతిజ్ఞాప్రకార మొక్క వత్సరము తీర్థయాత్రకు జేయ నెంచితిని.

ధ...(తనలో) తెలియఁబడె. తీర్థయాత్ర సేయఁబూనిన తమ్ముని నివారించుటయును పంపి వియోగము ననుభవించుటయును సమ కష్టంబులే.

క॥ నయమెట్టులైనను దమ్ముని
పయనంబున కనిపి పిదపఁ ♦ బ్రతుకం గలనే
నయదూరులు పాండవులను
నయశమఁ గొనఁగలనె యాత్ర ♦ నాఁగి హృదయమా॥

అయిన నిట్లు శాస్త్రరీతిఁ జెప్పెద. (ప్రకాశముగా) తమ్ముఁడా

ఉ॥ ఇంద్రియకాండమందు మన♦మే కరమెక్కుడు గామమోహాయు
క్తిందుప్రపదాత్మజాతవస ♦ తికి గ్రమమెంచక చేరరాదటం
చుం దిగ్రదశర్షి నారదుని ♦ చోదనఁజేసినబాసకిష్టు ని
స్తంద్రినయుండ! నీదుకృతి ♦ తప్పగునే పరికించినన్ మదిన్.
మఱియును

మ॥ కనఁగా గోపరిపాలనంబు సకలా ♦ ఘధ్వంసకంబందు వి
ప్రనకుంగూడ మహోపకారకమునై ♦ పొల్పారునీయాకృతిన్

ఘనపుణ్యోదయమొందు దక్కనిక నొ ♦ క్కండుండు దోషంబునాఁ
జనునే! యీసుకృతంబు దోషశతముల్ ♦ జక్కాడదే! యుక్కునన్॥

అర్జు... నేనీ మహావిద్వాంసుని నీతివచనంబుల మెప్పించుట దుర్లభము,
ఇఁక లౌకికోక్తుల సెలవుఁ గాంచెద.

శా॥ నీతింబారముగా నెఱింగినఘనుల్ ♦ నీబోటు లార్యోత్తముల్
చేతోమోదముగా భవద్వచనముల్ ♦ స్వీకారముల్ జేతు ర
య్యా! తథ్యంబు నెఱుంగనట్టి జనులా ♦ హా! పాండవుల్ పూర్వసం
కేతంబౌనల బాసఁ బాసిరని దు ♦ ష్కీర్తిన్ బొసంగింపరే॥

కావున వేవేగ నానతియిడినఁ బ్రతినఁ జెల్లింపఁబూనెద.

ధ—(తనలో) ఇఁక నేమిచెప్పినను బ్రయాణమును మానఁడు.
(ప్రకాశముగా)

ఉ॥ తమ్ముఁడ! నీవు పల్కినవి ♦ ధర్మ్మదలంచి భువిన్ జరింపనిన్
సమ్మతితోడఁబంపనెటు ♦ సాధ్యము దూరతరంబు లెల్లతీ
ర్థమ్ములు వానిసేవకగుఁ ♦ దద్దయుఁ బ్రొద్దులు వానినేయుపా
యమ్మునఁ బన్నఁగాఁగలనొ ♦ యారసిచెప్పగదయ్య! యొయ్యనన్॥

తే॥ గీ॥ భీమసేనుఁడు నకులుఁడు ♦ పిన్నతమ్ముఁ
డమ్మహాదేవి కుంతియు ♦ యాజ్ఞసేని
యును భవద్విరహంబును ♦ నోర్వఁగలరె
భంజితాహిత సముదాయ! ♦ పాండవేయ!

భీ—తథ్యమే

ఉ॥ చిన్నతనంబునుండి పలు ♦ చింతలనంతలఁ గుందికుంది యీ
మొన్నటినుండికాదె మది ♦ పొందికఁ గంటిమొ లేదొ నేఁటినీ
పన్నికనారయన్ మరలఁ ♦ బాల్పడెఁగష్టమటంచుఁదోఁచెనే
పన్నిదమైన నిద్దెసలఁ ♦ బాయఁగఁ[illegible]లమనుంగుతమ్ముఁడా॥

ఇఁక నెవరేని మననీతివిక్రమం బెఱుంగక దురుక్తులాడుదురని తలఁచితివా? అప్పాపులగుండెలఁ బగుల్తునుజుమీ. ఆపాపులనఁగా నెవ్వరు?

మన కెగ్గుదలంచువారా ధార్తరాష్ట్రి హాతకులేగదా?

కం॥ నీటంబడఁద్రోయించిరి
కూటవిషంబిడిరి కాల ♦ కుండలితతులన్
గాటులనొందించిరి కడుఁ
గాటపుపగలక్కయిలును ♦ గాల్చిరికట్టా॥

కానిమ్ము, కాలజవైగుణ్యంబున వారిం బరాభవింప లేకుందుమా, ఇఁక నిపుడీవు కనికరంబు వీడి మమ్ము దిగనాడి తీర్థయాత్ర సల్పుదు నన్నను.

క॥ రాకాసుధాంశుబింబ
శ్రీకరవదనా! సుధాంబు ♦ సీకరవచనా!
మాకు నిను వీడశక్యము
కాకున్నది యేమిసేయఁ ♦ గలవారమిఁకన్॥

అర్జు—అన్నా! నీకు నేను బదులు చెప్పఁగలనా?

తే॥ గీ॥ నీతిశాస్త్రార్థ వేదిని ♦ నీవు ప్రతిన
బహులబుధసన్నిధినిఁ జేయఁ ♦ బడినది బహు
జనులు నయసూక్ష్మనిర్ణయ♦జడులు మార్గ
దర్శకులము మనము మదిఁ ♦ దగవరయుమి॥

నకు—(వినయముతో) అన్నా! ధనంజయ!

క॥ వినుమా! యన్నల పల్కులఁ
గనుమా! శాస్త్రోక్తములను ♦ గా వానిఁ గృపన్
గొనుమా! తమ్ములయెడ మా
చనుమానము దీర్పనిదియె ♦ సమయంబు సుమా!

అర్జు—(తనలో) అకటా విద్యాబుద్ధులం బ్రౌఢుడైనను జిన్నతనమునను నాయందలి చెలిమివలనను నను విడఁజాలని యీ నాతమ్ములనెట్లు సమాధానపఱచెద. (నకులునిఁ జూచి ప్రేమతో)

ఉ॥ అన్నల పల్కులందెపుడ ♦ నాదరముండదు తమ్ముఁడా! నయం
బున్న తెఱంగునన్ మెలఁగు ♦ కొప్పగు మెప్పగు నెందునన్నలన్
నిన్నును జిన్నతమ్మునిని ♦ నే విడనాడుదునైన యాత్రగా
నున్న మనంబు సంతసము ♦ నొందదు పొందదు కొందలంబునన్॥

సహ—(తనలో) హా యేమిసేయుదు. వలదని తక్కిన నా యన్నలెల్లఁ జెప్పినను వారలకుఁ దగురీతి నుత్తరంబు లొసంగి యాత్రఁ జేయ సమకట్టియున్న నీ యనఘునకు నేనును యాత్ర మానుమని కోరుట కోరుట ప్రయోజనం బావంతయులేక 'పిష్టపేషణం' బగును. అయినను ఇదపఁ జింతింపకుండుటకుఁగా నిట్లర్థించెదను.

క॥ రాదా! దయ మాయెడ నిటు
వాదా! సోదరులతోడఁ ♦ బగతుఱకుఁ గడున్
గాదా! నగు మనయెడయిక
నీదాపున్ వీడఁజాల? నేనిఁక ననఘా!

అర్జు—(సహదేవునిఁజూచి ప్రేమతో)

ఉ॥ ఒజ్జలకెందునీతి సమ ♦ యోచితరీతి నెఱుంగ సేయుదం
చిజ్జనులెల్ల నిన్ను గణి ♦ యింపఁగ నెప్పుడు విందుఁ దండ్రి! ము
న్నజ్జడదారిపంపున ర ♦ యంబునఁజేసిన బాసదాఁటినన్
ముజ్జగమందు పాండవులు ♦ మోఱకులంచపకీర్తి పర్వదే॥

ఇఁకఁబగతుఱు మనయెడఁబాటుఁగని హసించెదరందువా! వినుము.

తే॥ గీ॥ ధర్మశాస్త్రపథంబునఁ ♦ దనరువారిఁ
బగతుఱేకాక పెఱవారు ♦ పరిహసింప
రకట చెడుత్రోవవారల ♦ నకులుదక్క
నందఱిస్సీయనుచుఁ దూల ♦ నాడఁ గలరు॥

ధర్మ—

ఉ॥ మాటికిఁ జెప్పుటంత ఘన ♦ మా! చనుమా! కొని నీదు మిత్రులన్
గాటపు పుణ్యభూములను ♦ గాంచి భజించు మించుకూర్మినై.

హాటకముల్ బురంబుల ♦ ధరామర వర్యులకిమ్మ! వేగ నీ
యేటినిఁబుచ్చిరమ్మ!ముద♦మేర్పడ మామదులందుఁబొందుగన్॥

అర్జు—దేవరయానతిని మాల్కిదాల్చితిని మాన్యంబగు భీమన్నగారి యానతినిఁ గాంచినఁగదా కృతార్థుఁడనగుదును.

భీ—

చ॥ తఱుచుగ దండగంబుల ని ♦ తాంతముగూర్చుచునుంద్రుమార్గ మె
త్తఱి నెట నేని మోసముల ♦ దా కొనకుండగదయ్య! సుంతయే
మఱక సఖాళిగొల్వఁగ స ♦ మస్తమహీతలపుణ్యభూములన్
బిఱబిఱఁజూచివచ్చి మముఁ ♦ బ్రీతులఁజేయఁగదయ్య! తమ్ముఁడా!

అర్జు—కృతార్థుఁడనైతి అన్నలారా! గురుజనాంతఃపురజనమ్ములకు ప్రయాణము నెఱింగించియే వచ్చితిని. అభివాదనం బొనరించెద.

ధ. భీ—కల్యాణమస్తు.

అ—(నకుల సహదేవులతో) తమ్ములారా! తీర్థయాత్రకేగుచుంటిని.

న, స...చిత్తము.

వి...భర్తలకు నమస్కరించెద.

ధ. భీ...శుభమగుఁగాక.

ధ...(విశారదునితో) కుమారా! నిరతంబేమఱక విజయునకు సహకారివై యుండుము.

అ, వి...(పరిక్రమించుదురు)

ధ...తమ్ములారా! ఇఁక గొల్వుఁజాలించి విజయయాత్రగతిచే వికలితస్వాంతయగు కుంతీమహాదేవి నూఱడింతమురండు.

(ధర్మజ భీమ నకుల సహదేవులు నిష్క్రమింతురు)

అ...సఖా! మనచెలికాఁడు మైత్రేయుఁడు తడవేలచేసె.

వి...మనము చెఱువుదగ్గఱకు బోవువఱకతండు మన పరిజనముతోఁ జేరరాఁగలఁడు.

అ...అట్లయిన మనము పోవుదము.
(తనలో) ఓనామనోజ్ఞవాసినీ! సుభద్రా!

ఉ॥ నీదుమనోజ్ఞరేఖలను ♦ నీదువిలాసవికాసభంగులన్
నీదులసత్సమూజ్జ్వలత ♦ నీదుకలాపరిపూర్ణచాతురిన్
నీదుగరిష్ఠశీలమును ♦ నెయ్యుఁడు నాకొకఁడగ్నిమిత్రుఁడన్
భూదివిజుండు దెల్పికర ♦ ముఁ దనరించెఁదలంపునీపయిన్॥
అది మొదలుకొని నేనతనుతాపంబున వేగుచు

చ॥ కలికి మిటారి! నిన్నుఁ గను ♦ గాటపు పేరిమి నేఁడొ రేపొయ
న్నలకడనానతిన్ గొని చ ♦ నందగుద్వారకకంచు నెంచవా
టిలె నిటుపుణ్యభూమిగతి ♦ కీవులకాకరమైన నీదుమేల్
గలకలనవ్వుముద్దుల మొ ♦ గంబుఁ గనుంగొనుభాగ్యమెన్నఁడో॥

చ॥ కురుపతికీయ నిన్ను హలి ♦ గోరెనటంచని వింటినీమనం
బరయఁడతండు పౌరజను ♦ లంత సుభద్రికిరీటిలోలయం
చతిముతిగావచింతురు ధ ♦ రామరుఁడట్టులెచెప్పెనింక సుం
తజమఅలేకనిన్గొనెద ♦ నగ్గలికన్ సురలెత్తివచ్చినన్॥

ఇఁకను

తే॥ గీ॥ శైశవమునుండి నీయందుఁ ♦ జనువునొంది
మరల భూసురముఖమున ♦ మరులుఁ బొంది
గడియ మదిఁబాయకుండిన ♦ గట్టిబాళి
వ్రతము ముగిసెడుదాక న ♦ న్వదలుఁగాక॥

(పరి(కా) మిత్రమా! యాత్రారంభమందిష్టదేవతా ధ్యానం శాన
శ్యకము.

మత్తకోకిల॥ గోపికానటనాభినందితు ♦ గోపవేషవిరాజితున్
గోపతిస్తుతపూతవర్తనుఁ ♦ గుత్సితోరగమర్దనున్
పాపభంజన పాదపంకజుఁ ♦ బాలితాఖిలసుప్రజున్
ప్రాపుఁగోరిభజింతు నే నుప ♦ పన్నభద్రవిధాయకున్॥

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రథమాంకము.

———

సుభద్రా కల్యాణము

ద్వితీయాంకము.

మైత్రేయుఁడు (కన్నులఁ దుడిచికొనుచు నాక్రోశముతోఁ బ్రవేశించి) ఓరీ! ఎవఁడురానిలుము! నిలుము! ఈబుడిచెంబుదెబ్బతో నీబుఱ్ఱ బ్రద్దలుకావలసినదే, (నలుదిక్కులఁజూచి) ఎందుననులేఁడు. పాపిసె కొడుకు పాఱిపోయినాఁడు. అబ్బా యీతొత్తుకొడుకులతో నాకు జావు వచ్చినది. మూడవజామైన తిరుగలేదపుడె యొకతుంటరివచ్చి చెవి దగ్గఱ ఢామ్మని కేకవేసి ప్రయాణమగుచున్నారు లెమ్ము లెమ్మని యఱచి నానిద్దురఁ జెఱిచిపోయె కన్నులు తెఱవనిచ్చుటలేదు. ఒడలియందు వాఁతఁబెట్టిన సగము మెల్కనెడు నేనీ యడవి పయనముఁ బట్టి పెద్దపులుల బెంగన మోటు నిద్దురం బోవకుండుటఁ జేసి యిట్లు నిద్రాభంగంబు నొందితిని. ఇందులకై వీరల నెన్నితడవలు శిక్షించినను సిగ్గులేక నన్ను మేల్కొలుప మానరు. ఒక మారొకనిని శునకంబువలె కఱచితిని మఱియొకనిని గాడిదెవలె నడుములు విఱుగునట్లు తన్నితిని వేఱొకనిని గోతివోలె ఱాల ఱువ్వితిని ప్రయోజనములేదు నెయ్యునికేని యీ నాతిప్పలు చెప్పిన నతఁడు నన్నే యెగతాళిసేయును గాని వారలను మందలింపఁడు ఈలాఁటి చెనఁటి పయనంబని యెఱిగియే బాబో నేను రాను కుయ్యో మొఱ్ఱోయని కేకలిడితిని ఇదిగో తొందరగా మరలవచ్చెదమని చెలికాఁడు తోఁడుకొనివచ్చె నేనేమి సేయుదును ఇఁక నీయరణ్యంబున నారోదనంబు వినువారెవ్వరు ఇపుడిటనుండి యీాకనఁబడెడు గుళ్లుగోపురములుగల కాశికాపురినిఁ జేరుదురఁట అప్పట

సుమారు నూఱుకోట్ల లింగంబులుండునఁట. దానిఁగాంచిన మానిసులకు దోసంబు వీసంబేని యుండదఁట పున్నెంబున నటఁ జచ్చినవారెవ్వరేని నిక్కంబుగ శివలింగంబులగుదురఁట చెలికానికట మూడు నెలలు కాపురంబాటచే నుండలేకనే నాసరికి లింగంబునగుటకు సందియంబేలేదఁట (తూర్పువంకఁజూచి) నిద్రామాంద్యంబున నేనింకను రాతిరియున్నదను కొంటిని తెల్లవాఱువేళయైనదే.

తే॥ గీ॥ కాలపురుష సమాగమ ♦ లీలఁదనిసి
యినుని గర్భమునందాల్చి ♦ యెసఁగుపూర్వ
దిగ్వనిత చూలుచిన్నచేఁ ♦ దెల్లనయ్యె
ననఁగఁ దూఱుపు తెల్లనై ♦ యతిశయించె.

ఇంతకు నాకీనాఁడు చీవాట్లు రావలసియున్నవి (తెరవంకఁజూచి బిగ్గరగా) ఓరీ వసంతకా! యజమానలు రాజమంత్రు లిపుడేమి సేయుచున్నారురా! (వినుటనటించి) ఏమనుచున్నావు "మూఢుఁడా! అల్లరుగో బయలుదేరి నీకోస మెదురుసూచుచున్నారు" నియా అదిగో చకారగుడులకారంభమైనదే. (తెరవంకఁజూచి) తొత్తుకొడుకా! నీకెంతకావరమున్నదిరా! నెమ్మదిగాఁ జెప్పలేవా! (వినుటనటించి) ఏమనుచున్నావు "నీవదరుటకేమిలే వేగిరముగా" రమ్మనియా! మొదలేయట్లు చెప్పరాదా వషట్కారములతోఁగాని బుద్ధికలుగదు ఇదిగో చెలికాండ్రను గలిసికొనియెద.

(అర్జున విశారదులు ప్రవేశింతురు)

మై—(సమీపించి) జయము రాజమంత్రులకు.

వి—(చిఱునవ్వుతో) మైత్రేయా! నిద్ర తెలిసినదా?

మై—ఇంకను బూర్తిగాఁ దెలియలేదు.

వి—నేనెవరినో చెప్పగలవా?

మై—చెప్పకేమి,

వి—ఏదీ! చెప్పుము?

మై—నర్జీముఖ్యనాగయ్యవుగావా! (నవ్వును)

వి—(నవ్వి) వదరుబోఁతువు.

అ— (మిత్రులతోఁ బరిక్రమించి) మిత్రములారా! ప్రభూతానందరాశి
యగు నిక్కాశింబ్రవేశించితిమి. ఇఁక నిందు జూడుఁడు.

సీ॥ ఎచ్చోటఁగనిన నేదేసియంతస్థులౌ, మేడ చప్పరంబులు పెంపుఁజూపు
ఏదిక్కుఁజూచిన నీశ్వరాలయ హేమ,తుంగ శృంగంబులు రంగుఁగడగు
ఏ వైపుఁగనుఁగొన్న నిందుధరార్చనా, వస్తుశాలలు సుప్రశస్తిఁదనరు
ఏదిశఁగనఁగంగ కేగి తీర్థములాడి,వచ్చు జనుల స్తోత్రభక్తిఁగొలుపు
తే॥ గీ॥ ఎందువిన వేదనాదమిం కెందువినినఁ
దారకధ్యానమెందు శాస్త్రరవంబు
ఏడు జన్మంబులందునఁ గూడుఁకొనిన
పుణ్యఫలమునఁ గంటిమీ మోక్షపురిని॥

(నిరూపించి) ఆహా!
ఉ॥ మేలికడానిపూఁతలును మేలగు మౌక్తికతోరణంబులుక్
నీలపు రత్నవేదికల నీటుగఁదీర్చిన విగ్రహంబులుక్
జాలగనున్న యాత్రికుల సందడియుం దగు విశ్వనాథ దే
వాలయరాజ మల్లదియె హర్ష మొసంగఁగఁ జూడుఁడీ సఖుల్!
(సమీపించి) సఖులారా! ఈయాలయద్వారంబున కొక్కమారు దండం
బిడి లోపలికిఁ బోవుదము.

(మిత్రులతోఁ బరిక్రమించి విశ్వనాథలింగంబుఁగాంచి సంతోషముతో)
అర్జు—శా॥ కాళీ యస్యసధర్మిణీ సకలలోకాళీ సముజ్జీవినీ
స్కందోయస్య సుతస్సురేంద్రతనయా నందాను సంధాయకః
శేషోయస్య సహస్రవక్త్రశిరణో న్మేషో లసద్భూషణం
సోయం విశ్వపతిర్హిమాంశుమకుటో గృహ్ణాతునోవందనం

మందాక్రాంత వృత్తము.

విద్యుద్వర్ణాం విబుధవిసరత్రాణవిస్తారతూర్ణాం
తారాకారస్ఫురదురుమణిస్నిగ్ధతాటంకకర్ణాం
భక్తాభ్యర్ణాం పరశివతపోయోగతీర్ణామపర్ణాం
వందే పూర్ణాం కువలయనభోగోళయోరన్నపూర్ణాం

మై—ఓ సామీ!

సీ॥ పుట్టపెంకులలోన ♦ బోనంబు నొనఁగూర్చి, పులితోలు వల్వఁగాఁ ♦ బొసఁగఁ జేర్చి)
దయ్యాలమూఁకల ♦ నెయ్యంబు నెలకొల్పి, కాటినిఁదగుబసఁ ♦ గాఁగనిల్పి
త్రాఁచుపామునుజన్ని ♦ దంబుగా మెడవైచి, జింకపిల్లనునొక ♦ చేతనుంచి
వలచిమిన్నేటిజ ♦ వ్వనినిఁదలను జెంది ♦ కాటిబూదిని మెండు ♦ గానలంది

తే॥ గీ॥ వెలి ముసలియెద్దు మూపెక్కి ♦ విసము మెక్కి
తివిరి యూరూరుఁ దిరుగుచుఁ ♦ దిరిపమెత్తు
దొరవు నీచేఁతలెల్ల నా ♦ కరిదిఁగొలుపు
వలయు దండాలఁగొనుమ నీ ♦ వాఁడ వినుమ!

[నమస్కరింతురు]

అ—ఇఁకఁ బవిత్ర జలవాహినియగు మందాకినిఁ జేరుదమురండు.

[మిత్రులతోఁ బరిక్రమించి గంగనుగాంచి]

చ॥ అలతటినీవతంసఁగనుఁ ♦ డబ్జకిరీటజటాపరిష్కృతన్
జలదురువీచికాజనిత ♦ చారు సమీరకిశోరభూషితన్
గలకలకృన్మదభ్రమర ♦ కాంతకుశేశయభూషితన్ సుసం
కులసురసిద్ధసాధ్య నర ♦ గుహ్యకనాగసుతాభిసేవితన్ ॥

[నాగకుమారికలగు నులూపియు నిపుణికయుం బ్రవేశింతురు.]

ని—చ॥ కలువలఁగోయుదానఁ జెవి ♦ కమ్మల జంటకుఁగా నులూపిరో!
ఉ— యలవిరితమ్ములం జదువు ♦ మమ్మరొ! మారునిఁబూజ సేయఁగాఁ
ని— గులుకునడల్దగన్ బెడఁగుఁ ♦ గుల్కెడు హంసలఁబొంచిపోదమా!
ఉ... జలమునమున్గి రత్నములఁ ♦ జాలగఁ దెచ్చితిఁ జూడు నెచ్చెలీ!
ని... సఖి! యిమ్మహోదయపర్వంబునన్ భాగీరథిన్ దీర్థములాడ నేగు
దెంచిన నీమనుష్యుల చెయ్వులన్ గాంచుదమిటురమ్ము.
అ... మైత్రేయా! యీసాగరమనోరమన్ గాంచినకొలఁది నామనసము
నమస్యాప్రవణం బగుచున్నది.

[గంగను నిరీక్షించి.]

అమ్మా! గంగా! నమస్కారము,

క॥ అంగజసూదనవిపులపి
శంగజటారంగ! చారు ♦ సాంద్రనినదచ
క్రాంగరథాంగవతంగా!
భంగము సేయుము! మదీయ ♦ భవములగంగా!

వి...తల్లీ! గంగా! నమస్కారము.

క॥ రంగారుచుందువహ సుత
రంగా! నవవికచపద్మరసలాలససా
రంగా! పరిసరవర్తిశు
రంగా! వశవర్తివృషతురంగా! గంగా!

(అర్జునునితో) మిత్రమా! ఇటుకనుము.

ఉ॥ స్నానముఁజేయువారలును ♦ సంధ్యలవార్చెడువారు భూరిగా
దానములిచ్చువారలు సు ♦ ధాకరశేఖరు పూజకై వడిం
బూనిజలంబు బిందియలఁ ♦ బొందుగఁజేకొని పోవువారు గం
గానుతులంచుఁ బద్యములఁ ♦ గౌతుకమొప్పఁ బఠించువారలున్

ఇఁక నిటుఁగనుము.

తే॥ గీ॥ పూలఁ బూజించి గంగఁ గ ♦ ప్పురఁపు టార
తులను బట్టెడు పుణ్యాస ♦ తులును మూసి
వాయనంబుల వృద్ధను ♦ వాసినులకు
భక్తినిడి మ్రొక్కుచుండు సౌ ♦ భాగ్యవతులు॥

అ...మిత్రమా! యీగంగావైభవంబసామాన్యము,

(నాగకన్నియల నిరువురనుగాంచియుందునులు ంపిని విస్మయముతోఁ బరికించి) (తనలో)

క॥ మెఱుపుందీవియయో! చం
దురుతేకయొ! వేల్పుతేని ♦ తోఁట నమరుమేల్
విరిబంతియొ! మేలిమిబం
గరుబొమ్మయొ! లేక దివ్య ♦ కాంతామణియో!

(నిరూపించి) నిక్కంబుగ నీమనోరమ రామయే ఏమియిది తైర్థికవ్రతుఁడనగు నన్నీమనోహరాంగి యొకనిమేషములో భ్రమింపజేసినది ఎవ్వతెయో దీనిపేరెయ్యదియో ఇటకెందుండియరుదెంచినదియో పరికింప నాకారంబున నాగజాతివనితయనితోఁచు కన్నియయో కాక వేఱొకని యిల్లాలో తారసించి యాతోఁడిబోటి నడుగుదునా. అటులమనీషుల తెఱఁగుగాదు ఉల్లమా! యింకమరలుము. యాత్రికుఁడను.

ఉ...(అర్జునునిఁగాంచి వెఱగుతో)

ఆహా దర్పకుఁ గేలిసేయు నీరాజనందనునిఁ గాంచినంతనే నాచిత్తంబు మోహాయత్తంబయ్యె ఏలొకో యనివిచారించిన నేనకాదెందుసుందరులేని నీయందకానిఁ గనినఁ గ్రందుగ మరులొందుటయందు సందియంబులేదని తోఁచు.

శా॥ బంగారంబునఁ దావిసేకుఱినఁ బో ♦ ల్పంగవచ్చు నెమ్మోనితో
డంగందుం గనకున్న రాజు సరిరాఁ ♦ డా? మోముతోఁ బంకమం
దుంగన్పట్టకయున్నఁ దామరలు క ♦ న్దోయిం దగం బోలునా
సింగంబేగుహఁ దాఁగకున్న సరివా ♦ సిం గాంచు విక్రాంతితో॥

మున్నల దేవమునియగు నారదునిచే విజయుని యాకార రేఖల నాలకించి యవ్వసుమతీకాంతు నాప్రాణకాంతునిఁగ నెంచి కామించి యుంటి. నేఁడు కనఁగ నీరాసుతునియం దా విభ్రమంబులన్నియు భాసిల్లు చున్నవి. నాభాగ్యవశంబున నాతఁడే నేఁ డిట్లు తారసిల్లియుండు. అట్లు కాకున్న నిర్మలంబగు నాయంతరంగంబు వేఱొకడ భ్రమఁ జెందదు. ఇఁక నేనీ సమీపమునందయుండి వీరి పలుకులచే నిక్కంబరయుదాన.

(సఖితోఁ బరిక్రమించును)

అర్జు...మిత్రులారా! నేఁడు జన్మంబులుగల భాగ్యంబుఁ గాంచితిమి

తే॥ గీ॥ విమలమోక్షైకనాథు శ్రీ ♦ విశ్వనాథు
నఖిలకల్యాణసంపూర్ణ ♦ నన్నపూర్ణ
సకలనిర్జరగణమాన్య ♦ జహ్నుకన్యఁ
గనుటకన్నను మేటిభా ♦ గ్యంబు గలదె॥

విశా...మిత్రమా! యాత్రికుల నావరించుచున్న నీధాత్రీసురులనుగనుము

శారదాముఖుఁడు...(విసువుతోఁ బ్రవేశించి) అక్కటా

అ॥ వె॥ ఎంతపర్వమైన ♦ నేమి వైదేశిక
జనుఁడనగుట నిచట ♦ గొనఁగఁగలనె
యొక్కకాసు నేని ♦ యూర నున్నట్టి పు
రోహితులవె కాక ♦ రూకలెల్ల ॥

రిక్తుఁడనగుట నిచట నీ దినంబున నా కుటుంబమున కొక్కమాసపు గ్రాసద్రవ్యంబు నార్జింపుదునని వచ్చితిని. అదియంతయు నేఁడు పూర్ణానుస్వారంబైనది కానిమ్ము. దురితనాశనియగు నీజాహ్నవింగ్రుంకి యిమ్మహాదేవు నారాధించి జన్మంబును బవిత్రంబుఁ జేసికొంటినిగదా అందునకు సంతోషించెద. ఇఁకను గృపాళువును నఖిలజగన్మాతయునగు నన్నపూర్ణాంబ నిఖిలజనంబున కన్నంబిడి రక్షించును అంతకన్నఁ గావలసినదియేమి ? పాడుబుద్ధి జన్మభూమిని విడనీయక యిట్లు గారించు చున్నది.

తే॥ గీ॥ జన్మభూవత్సలత యలసత యవిరత
కామినీసేవ భీరుత ♦ ఘనరుగార్తి
కృశత మత్తత యనునాఱొ♦గిఁ జగంబు
నందు శ్రేయఃపదవికి ద ♦ వ్వైదనర్చు

(దృష్టినించి) అట దూరంబున నిరువురు రాచకొమరులును వారలతోడ నొక విప్రుండును గన్పట్టుచున్నారు వారిని సమీపించెద.

అ॥ వి...[విప్రునిఁగాంచి] అగ్రజన్మా! యభివాదనంబుఁజేయుచున్నారము

శా...కల్యాణమస్తు. [అర్జునునిఁగని విశారదునితో] కనులపండువు సేయు నీరాజనందనుండే రాజర్షి గోత్రంబు నలంకరించె.

వి...సీ॥ ఎవ్వని పేరిట♦నీఖండమెక్కుడు, కాలమునుండి ప్ర♦ఖ్యాతిఁగాంచె
ఎవనిజన్మంబున♦నిందువంశము రాజముక్తాఫలోత్పత్తి♦మురువుఁదొరసె
ఎవనిపాండురకీర్తి♦యే చక్రవాళాద్రి, కందరంబులఁజంద్రి♦కనురచించె
ఎవనియజ్ఞకదంబ♦మెల్లభూసురులకు, లేమిడిలేమిఁ గ♦ల్పించెజగతి

తే॥ గీ॥ అట్టి శాకుంతలుండు స ♦ మస్తభూమి
రాజమౌళిగభస్తి నీ♦రాజితాంఘ్రి
భరతమూర్ధాభిషిక్తుఁడై♦నరనుతునకు
గోత్రకర్త యటం చెఱుం♦గుము ద్విజేంద్ర॥

శా...[సంతోషముతో] మాన్యులగు భారతులకు మఱిమఱి విజయం బగుఁగాక. అటులే నీగుణోత్తముని స్వజనకనామంబుల నెఱింగింపుము

వి...ఉ॥ కుంతికిఁ బాండుభూవరున ♦ కుం గడు గారవపుం గొమారుఁడ
శ్రాంతజితాత్ముఁడౌ నలయ ♦ జాతవిరోధియనంగుదమ్ముఁడౌ
కిృంత యనీతిమార్గమునఁ ♦ గిల్కొననట్టి గుణాభిరాముఁడు
ద్దాంతుఁడెఱుంగు మర్జునుఁడు ♦ దైవతసన్నిభబాడబాగ్రణీ॥

మేమీ నరేంద్రుని సఖులము. మమ్మందఱి నీఁక నిమ్మందాకినిం దీర్థములాడింపుఁడు.

శా...[తనలో] ఏమి నాభాగ్యము. పురోహితులు చుట్టకమున్నె వీరి నభిషేకింపఁ జేసెద,

[మాధవదీక్షితుఁడు ప్రవేశించి]

మా...[ఆక్రోశముతో] వీఁడెవ్వఁడో వైదేశికవిప్రుఁడొకఁడు వీరల స్నానమాడింప నెంచుచున్నాఁడు. వీఁడీ యూరి సాంప్రదాయము నెఱుంగఁడు కాబోలు.

మ॥ మదమో సాహసమో యెఱుంగవొయిటం ♦ మర్యాద లోభంబొ నె
మ్మదిసిం జైత్యమొ యాత్రికోత్తముల ని ♦ మ్మందాకినిం గ్రుంకఁజే
సెదు మమ్ముం గణియింపకేఖల! నినుం ♦ శిక్షింపగాజేతు నెం
దదయుల్ దోషులపట్లఁగాసియును బాం ♦ డ్యాల్ ధైర్యపాథోనిధుల్॥

ఓరీ! కాశీవాసులమగు మమ్మ నిరాకరించియే యాత్రికుల స్నానమాడింప నెంచితివా! దరిద్రుఁడా!

శా...(భయముతో) నే ననుకొన్నంతయే యైనది. తీర్థవాసుల నతిక్రమించి నే నిందుఁబ్రవేశించుట నాదితప్పు. ఇఁక నీతనితో నెదిరిమా

టాడితి నేని నొక్క పిడికిలి దెబ్బతో నిపుడే నన్ను స్వర్గమునకుఁ బంపఁగలఁడు. కావున నెట్లేని నీతని బతిమాలి యిటనుండి తప్పించుకొని పోవుట కర్జము. (ప్ర) అయ్యా! వీరలు నన్ను నిర్బంధించుటచే నే నిద్దానిఁ బూనితిని. నాకై నేను తలంపను. సైరింపుఁడు,

మా...వారు నిర్బంధింతురుగాక నీ వేల యిట్లు లోభంబున కొడిఁగట్టితివి?

శా...[తనలో]లోభంబునకే యొడిఁగట్టితిని. [ప్ర] అయ్యా! తెలియక పూనితిని.

మా...పసిపాపవా? ఏల తెలియదు. నాలుగుపుష్కరములవయసున్నదే!

శా...అయ్యా! క్షమాపణము గోరిన పిమ్మటఁగూడ నన్ను ధర్షింపుట తగవుగాదు.

మా...తగవులేదు నగవులేదు, నీకుప్రాయశ్చిత్తము కావలెను. పొగరణఁగవలెను.

అ...పురోహితాగ్రేసరా! యీపేద బాఁపనితో నీకేల వివాదము. మేమే యీబాఁపనిఁ బిలిచితిమి, ఇపుడు నియమప్రకారము మీరే మమ్ముఁ దీర్థమాడింపుఁడు. మిమ్ముఁ బూజించిన పిమ్మట వారిని సత్కరించెదము.

మై...దీని సిగ దరగ నాకు మంత్రము జ్ఞాపకము లేకపోయినది. లేకున్న నాస్థానబ్రాహ్మణుఁడను. నేనుండఁగ మీకీదెబ్బలాటే లేకుండెడిది

మా—రాజాగ్రణీ! కాశీవాసులమగు మేము దక్క నీ గంగాతీర్థంబు యాత్రికుల కభిషేకింపఁజేయ నింకొకర కధికారములేదు. ఎవఁడేని నీ విప్రునిభంగి నీ నియమంబతిక్రమించినచో వాఁడు మాచే బాధ్యుఁడగును. ఇందు స్నానాదిక ధనము మాయది గుడిలో నొసగెడు ద్రవ్యము దేవునిది. ఆవల మీరిఁక లక్షలు పంచిపెట్టుకొన్నను మానుకున్నను మాకు సంతోషమే. (శారదాముఖునితో) ఓయి! దరిద్రుఁడా! నేఁటికిఁ బ్రతికి పోయితివి. ఇఁక నెన్నఁడిట్టి యనుచితం బొనరింపకు. [విశారదార్జునులతో) రాజసూనులారా మీరిఁక స్నానము సేయుఁడు పదఁడు.

అ—(శారదాముఖునితో) స్వామీ! తాము నుబోవకుఁడు. మిమ్మును బూజించెద మిటనుండుఁడు.

(అర్జున విశారద మైత్రేయులు నిష్క్రమింతురు)

మా— కం॥ ఇమ్మందాకిని విమలజ
లమ్ముల నీరాడి యుదక ♦ లవముం గొననా
కమ్మన నెక్కను ♦ బెక్కయు
గమ్ములు మనుజుండు రత్న ♦ గర్భాజానీ!

"సమస్తదోషనివారణార్థం గంగాస్నానం కరిష్యే" యనుఁడు. ముక్కు చెవులను గన్నులను మూసికొని మూఁడు మునకలు వేయుఁడు.

(కృతస్నానులై అర్జున, విశారద, మైత్రేయులు ప్రవేశింపుదురు)

మా—మహారాజకుమారా! అసమానంబగు నీ గంగాజలావగాహనం బీవు గాంచితివి. ఇఁక నీ యసాధారణ వితరణంబేను గాంచవలెను.

మై...ఇవన్నియు డబ్బులాగేయెత్తులు.

అ...భూమిసురాగ్రణీ! తామెద్దియేని గోరుఁడు. దాని నొసంగుదును.

మా...పదివేల నిష్కంబు లిమ్ము.

మై....మోఁతకూలి కెవరేనిఁ గావలయునా! పిచ్చిమాటలు తలపెట్టకు మాయొద్ద నెక్కువ దొరకదు. మీకిద్దరికిఁ జెరియొక యేగాని నిప్పించెదను ఇష్టమైనఁ బుచ్చుకొనుటయు లేకున్న మానుకొనుటయు.

మా...పానకములోఁబుడకవా!

మై...అపునట్టే! లేకున్నఁగొంపఁద్రవ్వి తెచ్చి తలకెత్తుమనెదవు.

[అర్జునుఁడొక ముద్రితపత్రంబు నీయ దీక్షితుఁడు చేకొని)

మా...చాలు సంతోషము కాశీయాత్రా సంపూర్ణఫలావాప్తిరస్తు.

మై...సక్కను దొరికివచ్చితివిపో మొదలఁదెలిసిన భాగమేనిఁ గుదిరించుకొని యుందును.

మా...రాజన్యకుమారా! ఇఁక నేఁ బోయివచ్చెదను, ఈవిప్రునిఁగూడ సత్కరింపుఁడు.

మై...ఉరకవచ్చిన నేనును నాకొడుకని గదా?
అ॥ వి...నమస్కారము.
మా...కల్యాణము.
మై...భట్టారకా! నమోనమః
మా...నమోనమః (మైత్రేయునిఁ గౌఁగిలించుకొనును.)
మై...నే బక్కవాఁడను పున్నెముఁ గట్టుకొనకు జాగ్రత్త.
మా...[నిష్క్రమించును.]
అ...(శారదాముఖునితో) భూసురచూడామణీ! ఇఁక మీయిష్టంబుఁ జెప్పఁడు.
శా...రాజన్యకుమారా! నే బీదబ్రాహ్మణుఁడను వేదాధ్యేతను బహు కుటుంబకుఁడను. నీ దయకుఁ బాత్రుఁడను.
అ...స్వామీ! నాభాగ్యవశంబునఁ దాము చేకూఱితిరి. ఇపుడు తమ యభీష్టం బేదియేనిఁ గోరుఁడు అరమరలేక యిచ్చెదను.
మై...(శారదాముఖునితో) (జనాంతికముగా.) చెరిసగాయస్వాహా
శా—(తనలో) భూదానమడిగెదను. దానివెనుక నే సకలము, స్థిరమైనది పారంపర్యముగా జరుగునది. (ప్రకాశముగా) రాజకులాలంకారా! నా పేదఱికముఁ బాపనెంచితివేని. యొక యగ్రహారంబునిమ్ము.

(అర్జునుండొక ముద్రిత పత్రింబీయఁ గైకొని.)

శా...(తనలో) నెఱదాతయగు, నీనర నేత చే నాలేమిడిఁతీఱె కాశీపురంబు కాంక్షితప్రదంబని యెఱుంగకదూఱితిని. (ప్ర)సార్వభౌమకుమారా! నాకిఁక సెలవిమ్ము.
అ॥ వి...వందనము.
శా॥ విజయోస్తు.
మై—ఏమిబాఁపఁడా! నీతస్సఁగోయ నేనప్పుడు చెప్పలేదా? సగమిచ్చి కదలు [అని యడ్డపడును.]
శా...పాండ్యా కటాక్షించి విడిచిపోయినాఁడుగాని యీ గ్రహము నన్ను వదలునట్టు లేదే (ప్రి) అయ్యా; నీకేమి మహారాజసఖుఁడవు నీకీ బీదవానికిచ్చిన దానిలో భాగము కావలయునా.

మై...నీవెట్టిమొట్టిస్తుతులకు నే లొంగెడువాఁడను గాను. ఇచ్చి కదలు.

శా (భయముతో నర్జునుని మొగముఁ జూచును.)

అ...పుడమి దేవరా! మైత్రేయుని వాక్కుల లెక్కింపకుఁడు పొండు.

(నిష్క్రమించును)

అ—మిత్రులారా! ఇఁక నీభాగీరథియందొక్కింత విహరింతము రండు.

మై—నీవు నాయెముకలు గొరికినను నేనురాను. మన చాకచక్యాలీ గంగముందఱ సాగవు. నీటిపాములు మొసళ్లుండి లోపలికి లాగికొని పోవఁగలవు. మీరునునామాటవిని యీఁతకు బోవకుఁడు.

అ—దొడ్డసలహా చెప్పితివి, నీవుపాఱుఁడవుకావా.

(అ. వి, లు నిష్క్రమింతురు)

[ఉలూపి సఖితో సమీపించి సంతోషముతో)

ఆహా ఏమినాభాగ్యము.

శా॥ కంటిన్ గన్నుల కింపుగల్గఁ బ్రియు రా ♦ కాపూర్ణచంద్రోపమున్
వింటిన్ వీనుల విందెసంగఁగను బృ ♦ ధ్వీనాధు పల్కుల్ గనుం
గొంటిన్ నోములపంట నింకఁ బ్రియుఁడ ♦ క్కుంజేర్చి నన్నేలినన్
దంటన్ గానొకొ నాగకన్యకలలో ♦ దైవంబు తోడుండినన్॥

సఖీ! నిపుణికా! నా భాగధేయమూర్తియగు నీ రాజసూతిన్ గాంచితివి కదా అలనాఁడు నారదమునిచేఁ దెలుపఁబడి లోకాంతరంబున నుండియే నామనోధనం బపహరించిన మోసగాఁ డీతఁడే.

ఉ॥ ఈతఁడె రాజులందఱు "బ ♦ ళీ"యని మెచ్చఁగ మీనయంత్రమ
త్యాతతశక్తిఁద్రుంచి ద్రుప ♦ దాత్మజఁ గృష్ణవరించినట్టి తేఁ
'డీతఁడె శౌర్యధైర్యముల ♦ కిల్ల'ని పెల్లుగ నెల్లరెన్నఁగా
ఖ్యాతివహించినట్టి నరుఁ ♦ డార్యుఁడు నాదయితుండు నెచ్చెలీ॥

శా॥ బాల్యంబందుననుండి యీతని యెడన్ ♦ బద్ధానురాగాత్మనై
కల్యాణంబునుఁ గాంచకే దినములన్ ♦ గాఁ బుచ్చితిన్ జిత్తనై

రమ్మల్యంబొప్పఁగ నేటిదాక ని • పుడీ మాన్యుండుగన్పట్టెసౌ
శీల్యంబేర్పడవీనిఁగూర్చినను ర • క్షింపవేగదే నీవిఁకన్॥

లేదేని నీ సఖి జీవింపదు.

ని—ఇంతీ! యింతచింతయేల! ఈ కనెడువారి కనులఁగప్పి నిముసములో నీ రాపట్టెఁబట్టి నీ కేళీసౌధంబుఁ జేర్చెద పదంపడి నీయిష్టం బీడేఱును

ఉ—సఖి! ప్రియమల్లునిఁ బోదము రమ్మా. (నిష్క్రమింతురు)

మై—(పరికించి) చెలికాఁడా! ఏమది యేమది. (ఉరమును మోదుకొనును)

వి—(త్వరతోఁ బ్రవేశించి) మైత్రేయా! యేమట్లు భయఁపడెదవు. అఁడు వినోదంబుగ మునిగియుండు. ఈఁత రానివాఁడా?

మై—ఈఁత యేట్లో గలిసినది. కొంప మునిగినది. చెలికాని నేఁటి ద య్యమోకొనిపోయినది. నీవు కానవు. బాబో చెలికాఁడా!

(మరలఁ బొట్టను బాదుకొనును.)

వి—అమంగళము శాంతమగుఁగాక. ఏమియిది నిక్కమా? మాటా డక యాకస్మికముగ మునిగెనే! లేక మాకనులకు పైత్యభ్రమ క మ్మెనదా? (కనులఁదుడుచుకొని యొకమాఱు మూసికొని తెఱచి బిగ్గఱగా) మిత్రమా! మిత్రమా! (కలయఁ జూచి) ఇంకను గన్ప ట్టఁడే! మైత్రేయుని మాటయే నిజమైనది. హా పాండురాజనందనా! యర్జునా! (మూర్ఛపోవును)

మై—ఇపుడు నేనేమి సేయుదును నా చెలికాని నొప్పగింపుమని యిటఁ జాలుగ రుద్రాక్షపూసలఁ ద్రిప్పుచుఁ గూర్చుండిన నీ బాఁపలఁ బ ట్టుకొని వేధింతునా!

వి—(మూర్ఛఁ దెలిసి) హా మిత్రరత్నమా! హా వయస్యా! హా భా రతకులాభరణ!

ఉ॥ హా సకలావనీరక్షణ • హా యభియాతివితానభీషణా!
హా సముదారపావన గుణా • భరణా! శరణార్థిరక్షణా!
హా సుయశోవదాతహరి • దంతదలా! హతపాపమండలా!
హా సుమనోమనోంబురుహ • హర్షకరా! నరపాలశేఖరా॥

అక్కటా! ఇఁక నెక్కడికేగిననా చెలికానిఁ గన్నులపండువుగఁ జూడఁ గందు, ఎవ్వరినడిగిన నాచెలిమికాని సేమం బుపదేశింతురు. హా కుంతీగర్భశుక్తిముక్తారత్నమా మిత్రమా! నీకిది మేరయగునా? నీ యనుంగునై నిన్నే ప్రాణధనమ్ముగ నమ్మియే ప్రొద్దు నీతోఁడనీడవలెఁ గాలంబుఁ గడపెడు నన్నీ పెన్నేటియందెడఁబాసి గాసిఁజెందించిన నేఁబ్రదుకఁగలనా. ఏపాడు జలజంతువుల కాహారంబైతివో, నీయటులకాదు నిరర్గళభుజార్గళుఁడవగు నిన్నే జంతువు లేమిసేయఁగలవు? సర్వసంహారుఁడగు పరమేశ్వరుండిట్లస్తమింపఁ జేయనోపు. కటకటా! ప్రాణపంచకం బే సోదరపంచకంబని తలఁచు నీ యన్నదమ్ములకిఁక జీవించు తెఱంగేది. బాల్యమునుండియు నీ యందనురాగము నొంది నిన్ను జేపట్టం దలఁచియున్న సుభద్ర కిఁకఁ దెరువేది. ప్రళయపారావార తుంగతరంగానుకారి యైనను, నీ మిత్రవియోగదుఃఖం బీ విశారదగాత్రింబునంతరింపఁ జేయదేమి. గంగాతటినీ! నీకుఁ గడుఁగూర్చు బంధువుఁడును నాకు మిత్రుఁడును నగు విజయుని నీలో నణచుకొనుట నీకు న్యాయమా! లేక ప్రపౌత్రుని రత్నంబుల సత్కరింప నీభర్తయగు రత్నాకరుఁ జేర్చితివా! హా శరణాగతకల్పమహీరుహుఁడవగు విశ్వేశ్వరా! నీవు దయామయహృదయుండవు! సజ్జన బాధాటవీకుఠారుండవు! నీవేల యిట్లు కరుణవీడి నాసఖుఁ గాన్పింపవు. విశ్వాత్ముఁడవగు నీవాతని మంచి చెడ్డల నెఱుంగవా! మున్ను నేకుల నిన్ను భజించిన యాపన్నులను గరుణించి రక్షింపవా! నేఁడట్లు నాసఖుని నా కర్పింపుము! ఓగిరులారా! తరులారా! జాహ్నవీతరంగ నికరములారా! మీరైన నాసఖుఁ గనపఱచి పున్నెంబుఁ గొనుఁడు.

ఉ॥ సౌరభసారపూర పరి ♦ సాంద్రసరోజమరందయోగ వి
స్తారితగంధవాహశిశు ♦ సంఘములారా! చలాచలోర్మికా
వారచలన్మహోత్పల ని ♦ వారిత భృంగములార! సుందరీ
మారుబిసప్రసూనసుక ♦ మారు మహీంద్రకుమారుఁ గానరే॥

హా భరింపఁజాల మిత్రవియోగదుఃఖాకులితమ్ములగు నీప్రాణ

మున్నల నిలిపి జీవించుటకన్న నీచంద్రహాసముఖమ్మున నాసఖునను గమించుటయే మేలని తోఁచుచున్నంతనే యాత్మహత్యాదోషస్మృతి యా భాగ్యంబు నవులకు గెంటుచున్నది ఇంక నుపాయం బేది.

తే॥గీ॥ బ్రతికియుండుదునా యిక ♦ బ్రాణసఖునిఁ
బాసిసిగ్గటె జీవచ్ఛ ♦ వంబనగుచు
చత్తునా యాత్మహత్యాదో ♦ షమునుగొనుచు
కటకటా విధి! యివ్విధిఁ ♦ గలఁపఁదగునె ॥

(తెరలో)

విశారదా! ఏలయిట్లు పలవించెదవు? నీమిత్రుఁడు కొండొకకారణంబునఁ బాతాళమునకేగె తిరుగఁ గతిపయదినంబులలో నిటకు రాఁగలఁడు మానుమీశోకవేగము.

వి...ప్రియము ప్రియము నాసఖుఁడు పాతాళంబునకేగినాఁడా? ఆమాటనిక్కమే. మరల కొలదిదినములకిటకు రాఁగలఁడా? అదియే యంతనమ్మఁదగినదిగాఁ గన్పట్టదు. అయిన నీప్రియము చెప్పినవారలెవ్వరో వారినెఱింగి పదంపడి విచారించెద.

(ఆకాశముఁజూచి) అయ్యా! నాయందనుక్రోశముతో నాసఖుని సేమంబు నెఱింగించిన తామెవ్వరో తెలిపి నాసఖుఁడు పాతాళమునకేల పోయెనో కరుణించి సెలవిచ్చెదరా?

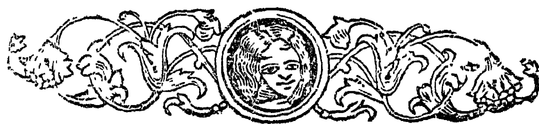
(తెరలో)

నేనాకాశవాణిని నీసఖునివృత్తంబంతయుఁ ద్వరలోనతఁడువచ్చియే నీకుఁ దెలుపఁగలఁడు.

వి...ఈవక్కాణించినది భగవతి గగనవాణియా! ఈమెవాక్కులు నిక్కములు. ఇఁక మేమీదుఃఖముఁదొలఁగి యీయమసెలవుప్రకారము నాసఖుఁడిటకేతెంచెడువఱకీ గంగాతీరంబుననే వసించెదము మైత్రేయా! యిటురమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది ద్వితీయాంకము.

సుభద్రా కల్యాణము

తృతీయాంకము.

—×—

[తెరలో]

చ॥ పదఁడిఁకఁ బోదమల్లదియె ♦ పూర్వదిశన్ దెలవాఱుచుండె నీ
యదనునఁ బోవకుండినఁ బ్ర ♦ యాణము తూఁగదు హాయి కాదు లెఁ
డిదిసమయంబు వేగనిటు ♦ లేనిదురించుచునుందురే! కనుం
డదె చనుచున్నవాఁడు సఖు ♦ లారసి మార్గముఁ జూప ఱేఁడునన్॥

(ఇదిచూళిక)

[యథోక్తముగా నర్జునుఁడు మిత్రులతోఁ బ్రవేశించును]

వి...చ॥ ముగిసెను బుణ్యతీర్థము ల ♦ మోఘతరవ్రత! వత్సరంబునన్
ముగిసెఁ బ్రతిజ్ఞదీక్ష నిఁక ♦ ముందఱఁగన్పడుఁజూడు! ద్వారకా
నగరము దానిఁజేరి యట ♦ నందకుమారు భజించి కూర్మిమీ
ఱఁగ నరియింపుమా! సుగుణ ♦ రాసిని నమ్మురవైరిసోదరిన్॥

(కేలఁజూపుచు)

ఉ॥ అల్లదె! ద్వారకానగర ♦ మయ్యదువీరులకెల్ల యున్కిప
ట్లల్లదె! కోట! దుర్గమమ ♦ హాయదె! గోపుర! మల్లవె! కదున్

జల్లనిపిల్లగాడ్పులను ♦ జాలఁగనోలిఁగఁ బంపుపుష్పితో
ద్యల్లవలీవనోత్కరము ♦ లల్లవె! యావులమందలోసఖా!

అ...[సంతోషముతోఁగాంచి] తనలో

ఉ॥ బంగరుమై మెఱుంగులెల ♦ ప్రాయపుసోయగముల్ పిసాళివా
సింగనుమేల్ హొయల్ దనరు ♦ చిత్త్రజురాణియనన్ జెలంగు చి
త్రాంగదకేలుఁబట్టితిఁ గృ ♦ తార్థుఁడనైతినటంచునెంచ మీ
ఱెంగద కృష్ణసోదరి ప ♦ రీత మహాద్భుతమోహనైకృతుల్॥

[ప్రకాశముగా] మిత్రమా! మంచిదారిఁజూపితివి. ఇఁక నేనిందుఁజేరి యెట్లైన నక్కాంతాలలామం బరిగ్రహించి పుట్టుకకుఁదగిన మురువుఁగూర్చుట యుక్తము. అయిన నాకాత్రిలోకసుందరి యెట్లుచేకూరఁగలదు ?

మై— కం॥ బూటకములాడ నేటికి
పాటిగనిన్ గాంచి నంత ♦ బాళిన్ గొనిరా
బోటివలరాజుతూపులఁ
గాటులనొందు న్నిజంబు ♦ గాఁ జెలికాఁడా!

అ...(చిఱునవ్వుతో) మైత్రేయా! పరియాచకమాడెదవా.

మై...పరియాచకమేమున్నది. నేనును నీవలె నాట్యాచార్యుని కూఁతును వర్ణింపుచుండుటలేదా భగీరథయత్నమున నిఁకబెండ్లాడనా? ఆక న్నెకు నేను మన్మథునిలాగునఁ గనబడుదునఁటనియును నాపై నాపె కన్నేసినదనియును నిరుగు పొరుగు వాఱందరందురు.

వి...[ఏకసక్కెముగా] నీవువలచినయామె యంతరూపవతియేమి?

మై...రూపవతియేమి నాకనులకుఁ బ్రత్యక్షరంభ.

అ...మైత్రేయా! మీరిరువురనురూపులై యుందురు. ఆ దేవకీతనయుకు ను నాకును జాల యంతరముగలదు.

తే॥ గీ॥ పరువమగుదొండపండఁట ♦ భామమోవి
విద్రుమ ఫలంబులంట య ♦ వ్వోలఁదిపదము

లల్లనే రేడుపండ్లట ♦ యతివపురులు
లలనలోకైకభాగ్యధ ♦ నంబుసఖుఁడ. షటలంబు

మై...అట్లని మమ్ముద్దఱినిఁ గురూపులనుగా నెంచితివా?
అ...(నవ్వి) హరి హరీ! అట్లుకాదు ఇర్వురు సుందరు లంటిని.
మై...అయిన మా యాపెను గుఱించి వినుము.

తే॥ గీ॥ పసపురంగులుగల పెస ♦ ర్పప్పుచాయ
లమరు దేహంబు గలదఁట ♦ యందమైన
రాజనాలన్నపుం డాలు ♦ నోజఁదాల్చు
నగవుగలదంట యన్నాతిఁ ♦ బొగడఁ దరమె॥

వి...[నవ్వి] అట్లయినఁ గోఁతికిఁ గొబ్బరికాయ దొరుకుట యే.
మై...హనుమంతునిఁ గొల్చుట లేదో.
వి...(అర్జునునిఁ జూచి)

చ॥ కలఁత పడంగ నేటికి స ♦ ఖా! వినుమా! యదురాజకన్య స
త్కలలకునాకరంబు హాయ ♦ కారిమెఱుంగు లెఱుంగు జాణ నీ
వలఘువిలాసవిక్రమక ♦ ళాంచితమూర్తివియాట నీపయిన్
వలపుల నించెనంచు నుడు ♦ వన్ వినవో మును మున్నె యెల్లరున్॥

వెండియు నిఁక సర్వజ్ఞుండును దమకుఁ గడుఁగూర్చు బంధుమిత్రుఁడు నగు శ్రీకృష్ణుండా మెను॥దమకుఁగాక వేఱొక్కని కొసఁగఁడు నిక్కము
అ...మిత్రమా! లోకులవాకుల కేమిగాని నీవనినట్లు యాదవపట్టభద్రుఁడు నాకీ సాయముఁ జేయనోఁపు. అయినను సఖా! కురురాజమిత్రుఁడగు బలరాముఁడు ప్రతికూలించునని సందియమయ్యెడు.
మై...చెలికాఁడా! ఇందునకు నేనొక్క సలహా సెప్పెదవినుము. (చెవిలోఁ జెప్పి) ఇట్లు చేయుము నీకు శుభం బగును.
అ...సఖా! యిట్లుచనిన శ్రీకృష్ణుండెట్లు గుఱుతించును.
మై...చ॥ ఒకకడనుండునంచు మఱి ♦ యొండొకతావున నుండఁడంచు నెం
చకుము సమస్తవిష్టపర ♦ సాతతులందున నిండియే యుపా

సకనిక రేప్సితార్థములఁ ♦ జక్కఁగఁ గూర్చుచునుండుఁ గేశవుం
డకుటిలమైనభక్తి దహ ♦ రాంతరమందునఁ గొల్వుమాతనిన్‌॥
దీననీకుఁగల్యాణముచేకూరు
అ...మిత్రమా! మేలుగఁ జెప్పితివి. ఇపుడే యద్దేవుని భజించెద.
(భక్తితో నంజలి ఘటించి)

పృథ్వీ॥ నిరంతరమహంభజే మనసికృష్ణకల్పద్రుమం
రమారుచిరవల్లరీ లలితబాహుశాఖోజ్జ్వలం
ఉదాత్తఫలతుష్టశిష్టశుకభారతీ విభ్రమం
సమస్త జగదుత్సవాస్పదగరిష్ఠమూలాశ్రియం

చెలికాఁడా! ఇఁక నీ యుపదేశంబు సల్పెదను. నీ విఁక విశారదుని
తో నింద్ర ప్రస్థంబుఁజేరి సోదరులకు నాసేమంబుఁ దెల్పుము.
మై—యాత్రలో లంకణములు మాపాలు. ద్వారకలో లడ్డుకములు నీ
పాలు ఇంతతోమాకు సెలవిచ్చితివి. ధన్యులము. కాని నీవిపుడే నా
యుపదేశంబు సల్పవలయును.
అ—అట్లే చేసెదను. కనుము.

[నిష్క్రమించి యతియై ప్రవేశించును]

మై॥ వి—(తలయూచి సంతసముతో నిష్క్రమింతురు)
యతి—[పరిక్రమించి పాఱఁజూచి] అదియే ద్వారకానగరభూషణంబ
గు యాదవుల రాచనగరు.
(వినుట నటించి)
అపుడే రామకృష్ణులాస్థానిక జేరినట్లు మాగధులుద్ఘోషింపుచున్నారే!
నేనును బిరానవారలఁజేరెదను. (పరిక్రమించును)

(రామకృష్ణులు సింహాసనములందుఁ గూర్చుండి ప్రవేశించి యుందురు)
బ—[అహా! నేఁ డెంత సుదినము]
శా॥ కౌరవ్యాన్వయసింధురత్నము లస ♦ ద్గాంభీర్యవారాశి పృ
థ్వీరాజన్యకమౌళిశేఖరము నా ♦ పేరైన శిష్యుండు గాఁ

ధారేయపథముండు మదచిత సం ♦ ధానంబు నెంతో ప్రియం
బారంగాఁగొనియిష్టముల్ దెలిపె భ ♦ వ్యంబబ్బె నేఁడాత్మకున్॥

ఇంకను

చ॥ కనకపుమేడలందుఁ జెలి ♦ కత్తెలు వేవురు గొల్వ విల్వమీ
ఱినయపరంజివల్వల మ ♦ ఱిన్ దులలేని విభూషణంబులన్
దనియుచుఁ బూవుసెజ్జల స ♦ తమ్ము వసింపుచుఁ దోడిరాణులం
దున దొరసానియై ముదము ♦ తోఁ దనరారెడు ముద్దుచెల్లెదాన్॥

వేయియేల.

చ॥ కుదిరెఁ బ్రశస్తమౌ మనువు ♦ కోమలికబ్బె విశేషభాగ్యమీ
యదనున నే వివాహము ర ♦ యంబుగఁ జేయఁ బ్రియంబుగూరునా
హృదయము నిల్కడం గనునిఁ ♦ కీ హరినిన్ దలిదండ్రులన్ వశం
వదులనొనర్చు వాఁడఁ గురు ♦ వల్లభు నల్లునిగాఁగఁ జేకొనన్॥

(ప్రకాశముగా) తమ్ముఁడా! చక్కదనముల కిక్కయగు మన సుభద్రకుఁ దగినవరుండు కురుకుల భూషణుండగు సుయోధనుండని నే నిశ్చయించితిని. ఆతనికన్న మిన్న లేకున్నను సాటికేని దీటగురామేటి యొకఁడు గాన్పింపఁడు గదా.

చ॥ కురుకులమందుఁబుట్టుక య ♦ కుంఠితమారయ శౌర్యమాహవో
ద్ధురులగు కర్ణశాంతనవ ♦ ద్రోణులు దోడ్పడు వారలెల్ల భూ
వరులెపుడెప్డు రుక్మరథ ♦ వారణ రత్నములిచ్చి భక్తిఁగొ
ల్తురు కురురాజుతోడ సరి ♦ దూగునె వేయొకరాఁచ వాఁడిలన్॥

ఆతఁడును మన సుభద్రయందు వలపు కలిగి యున్నాఁడనియును మనమిచ్చెదమన్నఁగన్నెఁబ్రియంబుగఁ బరిగ్రహించువాఁడనియును బ్రిణిధులచే వింటి, ఇందులకు నీ యిష్టంబేమి.

కృ—(తనలో విషాదముతో) అక్కటా ఈతఁడు తన చెడ్డతలంపును నేడు నాకుఁగూడఁ బ్రికట పఱచి నాఁడు గదా. ఏవిధంబున దీనిఁ

బోకడఁచెద. (కొంచమాలోచించి) ఇపుడిట్లు సెప్పెద. (ప్రీ) (సాభ్యసూయముగా) అన్నా! నీ వెన్నిన దుర్యోధనుని వన్నెలన్నియు నేవిన్నవే క్రొత్తవికావు. నీవు నుడువని కల్యాణగుణంబులింకను గొన్నికలవు వినుము.

తే॥ గీ॥ తనకు విలుఁబట్ట నేరాదు ♦ తండ్రిగ్రుడ్డి
తెరుగడపరి కొడుకుతోఁ ♦ దెగనిచెల్మి
దుడుకు సేతలలో మేటి ♦ పిడుగు పేరు
చెల్లు దుర్యోధనుఁడు మన ♦ చెల్లియలకు॥

వెండియు వినుమింక నతఁడెట్టివాఁడైన మనకేల యాతనిగోల. మన బంధువులగు పాండవులకుఁ బగతుఁడు కావున మనకుఁ బగతుఁడేకాని బంధువు కానేరఁడు. ఇఁకనరచేతనున్న వెన్నముద్దగా గానక తిరుగు వానివలె మన చెల్లెలికిం దగిన వరుఁడెవఁడందు వేని వినుము.

చ॥ పసితనమందనిన్, ద్రుపదుఁ ♦ బట్టె నెవండు గురుప్రతిజ్ఞకై
కసిమసఁగెన్ మహాస్త్రమునఁ ♦ గాన నెవండర రేయి ఖేచరున్
వెసఝషయంత్రమున్ విఱుఁగ ♦ వేసినృపాత్మజఁగాంచె నెవ్వఁడా
లసదసమానవిక్రమవిలాసభ ♦ రాలసుఁ డర్జునుండగున్॥

మఱియును,

ఉ॥ కాంతులకాకరంబతఁడు ♦ కాపురుషాళికిమిత్తి పావన
స్వాంతులఁదన్పుదాత నయ ♦ వార్ధి దురంతవిపత్కదంబక
క్రాంతుల యూఁతకోల రణ ♦ చాతురిలో రఘురాముఁడారయన్
గుంతి తృతీయనందనుఁడే ♦ కోమలికిన్ దగుజోడు చూడుమా!

ఉత్సా॥ వినుము! దేవ! మన సుభద్ర ♦ విజయుఁగూడి రాజిలున్
మన సుభద్రఁగూడి విజయ ♦ మనుజభర్త భాసిలున్
కనఁగ వీరి యోగమలరు ♦ కనకరత్నయోగమై
కనకయుక్తరీతి నన్య ♦ గతిఁ దలంపఁ జెల్లునే

చెల్లెలి వలపులు క్రీడియందునను గ్రీడివేడుకలు చెల్లెలియందును వఱ

లుచుండుట విన్నవైతివా! విజయకాంక్షిణియగు మన చెల్లెలిఁ దుర్యోధనునకుఁగట్టుట కాకిముక్కున దొండపండుఁ గట్టుటకాదా! ఇఁక మన మందులకు సాహసించినను జగద్విజయుఁడగు నవ్విజయుఁగు పేక్షించి మిన్నకున్నఁగాక చలమూనిన శక్తులమా?

బ—(తలపంకించి) చలమూని యేమి సేయును.

కృ—మనలను జయించి తన మేనమఱఁదలిఁ గొనిపోవఁగలఁడు.

బ—(రోషక్రోధములతో) అహంకారమిట్లు ప్రేరేపించుచున్నది. [కృష్ణుని నిరూపించి) ఓయిపాండవపక్షపాతీ! వృథావచనహేతీ! కలలోనైననట్లు దలఁపకుము. పాండవులు చుట్టాలైనయెడల రారాజు నాకు నెయ్యుఁడు ఎందునేనిఁ జుట్టలకన్న నెయ్యురే మొదలఁ బేర్కొనఁదగినవారు. మఱియు నీ వెనువెంబడిఁదిరుగుచు నీ కూడిగంబుఁజేయు కవ్వడిగుణంబుల నింత పొగడవలయునా! నేనెఱుంగనిది యేమున్నది.

తే॥ గీ॥ పట్టణంబుల బిచ్చముఁ ♦ బట్టి పొట్ట
నింపికొనినట్టివారు వ ♦ నీతలముల
కందమూలాశనముల నా ♦ నందపడిన
వారునుం గారొ యీ పాండ ♦ వప్రముఖులు॥

నాఁడీ కవ్వడికి మగతనము లేకుండెనా! ఉండియే కారడవులలోని కందమూలంబుల రుచులెఱుఁగఁగోరి యట్లుండెనా! తల్లిపుట్టింటికత మేనమామ కుపన్యసించినట్లు నాకా? నీవీ నీతులు చెప్పుట. ఇఁకఁ జదువులజాణయైనను జేటుపాటెఱుంగని ముద్దియ సుభద్ర తలఁపు పాటిసేయఁ గూడునా! వెండియు నీవన్నయట్లా కిరీటి సమరంబునకే పాలఁబడునేని యపుడే మదీయాభీలహల కౌశలంబు విశదంబు గాఁగలదు.

ఉ॥ ఎన్నఁడుకాని సంతమస ♦ మేగి దివాకరు ముంచివేసినన్
బన్నగనెన్నఁడేనియును ♦ బర్వతముల్ భిదురంబు నొంచినన్
జిన్నతనంబుఁగేసరికిఁ జేసిన ♦ నే నిఁక యెన్నఁడేనియున్
నన్ను జయించు చందము క ♦ నంబడుఁగ్రీడికి నాఁడు పోడిగన్॥

కృ—(చిఱునవ్వుతో) అన్నా! ఆ పాండవుల యుల్లము తెఱఁగు నీ కె ఱింగించితిని కాని నా తలంపది కాదు.

బ—నీ తలఁపు నాకుఁ దెలియునులే.

ఉ॥ అక్కసుదీఱఁగా తనదు ♦ నన్నలఁదమ్ములఁ నక్కిరీటి దా
నెక్కొని ద్వారకాపురిని ♦ నెట్టనముట్టడి సేయఁగల్గినన్
జక్కఁగ నీవు చెల్లెలి ధ ♦ నంజయు పాలొనరింపఁ బూనినన్
నిక్కము నిల్వరించి కురు ♦ నేత కొసంగెద ముద్దుచెల్లెలిన్॥

కృ—అన్నా! ఇంకను నా మనసు గుఱుతింపవా! అన్నదమ్ములమగు మన కొండొరులకు భేదము కలుగునా! నీ సంకల్పమే నామనో హితము.

గ—అట్లయిన మంచిదే!

యతి—(సమీపించి)
కంచుకీ!

క...(ప్రవేశించి) దివ్యసుందర విగ్రహుండగు తపసి యొకఁడిటకు వచ్చుచు నన్ను బిలుచుచున్నాఁడు పలికెద. (సమీపించి) అయ్యా! యేమి సెలవు.

య—యతి యొకఁడు విచ్చేసెనని మీదొరలకుఁ జెప్పుము.

క—చిత్తము. (రామకృష్ణుల సమీపించి) భర్తలకుజయము, తపసి యొకఁడు ద్వారంబున నున్నాఁడు.

బ—ప్రవేశపెట్టుము పొమ్ము. (కృష్ణునితో) శ్రీకృష్ణా! మనమా పరివ్రాజకు నెదుర్కొందము పద.

కం—(నిష్క్రమించును)

యతి...క్రౌంచపదవృత్తము.

నీరజనేత్రా, వారిదగాత్రా, ♦ నిఖిలసుకవినుత ♦ నిపుణచరిత్రా,
మారనిదానా, సూరినిధానా, ♦ మహితదనుజగణ, ♦ మరణ విధానా
శ్రీరమణీశా, సింధునివేశా, ♦ శ్రితజననికరదు ♦ రిత తతినాశా
సారవివేకా, పాలితలోకా ♦ శమదమఘనముని ♦ జనహృదయాకా॥

బ॥ కృ...(యతిని సమీపించి) యతీంద్రా! వందనము.

యతి...నారాయణ నారాయణ,

బ...(భక్తితో) మునికులతిలకా! ఈపీఠము నలంకరింపుఁడు.

యతి...(కూర్చుండి) మీరును గూర్చుండుఁడు.

బ॥ కృ...(కూర్చుందురు)

బ...ఉ॥ ఎందుననుండి యీనగరి ♦ కిప్పుడు వచ్చితి? రిందునుండి ముం
దెందున కేగుదెంచమది ♦ నెంతురు! మీతిరునామమెద్ది? యె
న్దెందు వసించువారలు? య ♦ తీశ్వర? మాకెఱిగింపుఁడయ్య మీ
చందము నందముగ్గ గనఁగ ♦ సంతసమొందుచునుండె మామదుల్

య...యాదవచంద్రమా! నేనరుండను ఋషిని. నాయాశ్రమము హి
మాచల ప్రాంతము. శక్రప్రస్థము. భూప్రదక్షిణ నియమంబునఁ
దీర్థముల ననేకంబులను సేవించి మార్గవశమ్మున మిమ్ముఁగాంచ
నిటకు వచ్చితిని.

బ...(సంతోషముతో)

క॥ ధన్యుఁడనైతిని కులమది
మాన్యతఁగాంచెను యశంబు ♦ మఱియు పితరసా
మాన్యంబై వెలసెను సౌ
జన్యనిధీ! మీరలిటకుఁ జను ♦ దెంచుటచే॥

య...యాదవమూర్ధన్యా! ఇట్లు పరస్పరమనుకొనఁదగినదే. మీరస
మాన తేజోనిధులు. దేవతాత్ములు.

తే॥ గీ॥ కుమతులనుగూల్చి ధర్మంబుఁ ♦ గుతలమందు
దిట్ట మొనరింపఁ గాఁగాదే ♦ పుట్టినార
లీర లీయనఘుఁడు విష్ణు ♦ వీవొ యాది
శేషమూర్తివి గాదె? ని ♦ శ్శేషితారి!

బ...[పట్టరానిసంతోషముతో] మునికులతిలకా! మీవాక్కులమృతల

హారులు. ఇఁకఁ దాము సేవించిన తిరుభూములను గొన్ని సెలవిచ్చి యీవీనుల కుతుకంబుఁ దీర్చెదరా?

య...చ॥ మలయగిరిఁ గుమారగిరి ♦ మాల్యవదద్రిని గంధమాదనా
చలమును శ్రీగిరిఁ దుహిన ♦ శైలము వింధ్యనగంబు వెంకటా
చలమును గాశిమాయను వి♦శాలనయోధ్యను నింక మేదినిఁ
గలసుకృతస్థలంబులను♦ గాంచితి నన్నిటిఁ దాళకేతనా!

బ...(తనలో) ఏమి నాయదృష్టము. కల్పభూజము గదలివచ్చి పెరటిఁ జేరినపగిది నప్రయత్నంబున నీయగణ్యపుణ్యుండు సేకురె. ఇఁక వీరిఁ కన్నుల కర్వుఁదీఱనిటఁ గొంత కాలంబుంచి వీరివలనఁ దత్త్వసంకేతంబుల నారసినఁగదా. నాజన్మసాఫల్యము. (ప్రకాశముగ) తపోధనమంజూషా! ఒక మనవి.

య...నిస్సందేహముగా నడుగుము.

బ...మాయెడఁ గరుణించి యీరాఁబోవు చాతుర్మాస్యవ్రతంబు. నిటఁ గడిపి మమ్మింకను గృతార్థులను గావింపఁ గోరువాఁడ.

య...బలదేవా! తపసులు ప్రతిక్షణసంచారులని యెఱింగియు నీవిట్లు గోరుట తగవా?

బ...తపసిమానికమా! దాసులకోర్కెఁ దీర్పనుండెడు కాలముసయితము గణనీయమా? తొల్లి వసిష్ఠాదులు నెలలకొలఁది రాజమందిరంబులఁ గాపురంబుండరా?

య...ఆ మునులు వేఱు మేము వేఱు.

బ...(నిర్వేదముతో) అయినచో మాయభీష్టంబంతరింపవలసినదియేనా?

క॥ "పెరుమాళ్ల సేవకన్నను
వరవైష్ణవమణులసేవ ♦ వాసిఁ గొను"నం
చెఱిఁగియుటు దేవురించితిఁ
బఱపుము మామీఁద నెనరు ♦ భవ్యవిచారా!

య...కామపాలా! ఇఁక నిరోధింపఁజాల నీయభీష్టము తీరఁగుఁగాక.

బ...ప్రియము. ప్రియము. (కృష్ణునితో) తమ్ముఁడా! ఇమ్మహానీయున కుఁ సేవఁజేయ నెవ్వరి నియోగింతము.

కృ...దాసజనమ్మునకుఁ గోదవా?

బ...నవుకరులు కొలువునకై కాక భక్తినిష్ఠులై వీరిచిత్తానుసారంబుగ సేవల నొనర్పుదురా? మఱచితి. దేవబ్రాహ్మణగురుపూజాలోల యగు సుభద్రను నియమించి యీమెగృహారామంబున సామిక్ ప్రవేశముఁ గావించెదను.

య...(తనలో) బలరాముని పన్నుగడను జూడఁగా నాభాగ్యరేఖ ఫలించెడునట్లున్నది. దేవబ్రాహ్మణగురుపూజాలోలయను విశేషణము వెండియు నావరవర్ణిని జాత్యుత్తమత నెఱింగింపుచున్నది.

కృ...(జనాంతికముగా) అన్నా! ఏల? ఇట్లు విచారింపక మాటాడెదవు

తే॥ గీ॥ కొమరుప్రాయము సొబగులఁ ♦ గుల్కుఁ డీవి
మెఱయు కన్నియ చెంగట ♦ మేరమీఱి
కొమరుప్రాయము సొబగులఁ ♦ గుల్కుడీవి
మెఱయు నీనరబుుషి నుంచ ♦ మెలఁకువగునె॥

బ...(కోపముతో) ఏమీ నేనే విచారింపకమాటాడితినా?

(ఉత్సాహ వృత్తము,)
వీరునిర్జితేంద్రియులు వి ♦ వేకమతులు సద్గుణా
ధారులిట్లు వీరిననఁగఁ ♦ దగవె యఘముగమ్మదే
ధారుణీశసుతలు తొల్లి ♦ తాపసులభజించి చె
న్నారు కోరికలనుబడసి ♦ యవనిఁ గొనరె కీర్తులన్

"మున్ను మన మేనయత్త కుంతీదేవికడ దూర్వాసుం డెన్నియో దినంబులు వసించె" నని వసుదేవాదులు సెప్పఁగా వినకుంటివా?

కృ...అన్నియును వింటిని నాటికాలంబిదికాదు కాన నీవేమనినను నా మనంబందుల కొప్పదు.

ఉ॥ వేలకొలందిగామన ని ♦ వేశనమందుఁగలారు బానిసెల్
వైళమయందు నేర్పరులఁ ♦ బంచి యతీంద్రునిఁ గొల్వఁజేయఁగాఁ
బోలునుగాని చెల్లియలి ♦ పొంతవసింపఁగఁ జేయఁ జెల్లునే
యాలరిచెయ్విగాదె "నిజ ♦ మాడిననిష్ఠుర"మంచు జంకినన్॥

బ...(తనలో)దుడుకుతనము మీఱుచున్న దే,(ప్రకాశముగా)ప్రూనికతో

ఉ॥ ఆలరినౌదుగాక పర ♦ మార్థ మెఱుంగనివాఁడనే దుగా
కాలలనాని కేతనవనాం ♦ తరమందున నుంచవాఁడనే
నీ లలితప్రభాకరుని ♦ నీ గుణమండను నీయతీశ్వరున్
బోలదటంచు నీవు ♦ పొరపొచ్చెములాడినఁ జెల్లదో హరీ॥

కృ...(కపటకోపముతో) అన్నింటికిని నిట్లు పెడకయ్యముగావించుచు
న్నావు. అయిన నట్లేయుంపుము. విపరీతంబుగఁ బరిణమించినఁగదా
నాపలుకులఁ దలంతువు.

బ...తలఁచినఁదలఁతునులే (కంచుకితో) కంచుకీ! నీవిప్పరమపురుషున్
జెల్లియ సుభద్రకడకుఁ గొనిచని వీరుతపోధనులనియును గొలఁదిది
నంబులు నీమందిరవనంబున నుందురుకావున వీరిమనంబరసి కైంకర్య
ముఁజేసిన నీయభీష్టంబులీడేఱుననియును నేప్రొద్దును వారికి సహచా
రిణివై యుండుమనియును నిట్లు మీయన్నలంపతిచ్చిరనియును జె
ప్పి వీరినటనుంచిరమ్ము. (యతితో) స్వామీ! తామటకు విచ్చే
యుఁడు.

య...నారాయణ. (కంచుకితో నిష్క్రమించును)

బ....కృష్ణా! మనమింకఁగొల్వుఁ జాలింపుదము. (నిష్క్రమింతురు)

ఇది తృతీయాంకము,

సుభద్రా కల్యాణము

చతుర్థాంకము,

(తెరలో)

శా॥ నీరంబుల్ గొని చెట్లనీడలను నెం ♦ తే విశ్రమించెన్ బసుల్
నీరేజాకరముల్ మహోష్ణభర పా ♦ నీయంబులై యొప్పఁ జె
న్నారెన్ ధార్మికసత్రశాల లతిథి ♦ వ్యాప్తంబులై భూభుజా వరా
గారద్వారములందు జగ్ధిసమయ ♦ క్వాణంబులే పొందెడున్॥

(ఇది చూళిక)

(అంత యతి భోజనముచేసి కమండలువుతోఁ బ్రవేశించి)

తే॥ గీ॥ యతినని సుభద్రచెంత న ♦ న్నరయక హాలి
యుంచె, మించె మదుఁడు వల ♦ పించి నట్టి
భామయే యొంటిమైఁ జాలఁ ♦ బ్రమద మొసగఁ
నారగింపఁగఁజేయఁగ ♦ నగునె యోర్పు॥

ఆహా! భూలోకరాకాసుధాకరముఖుల నేకాక రసాతల సంచారిణు లగు బింబాధరలఁ బెక్కండ్రనుఁ గాంచితిని గాని యుత్ఫుల్లకమలామోద యగు నీ శుభాంగి పాటి బోటి నెందును గానకుంటిని.

ఉ॥ చందురు చంద మెందులకుఁ ♦ జాలనిదంచు వచించు ముద్దుమో
మందముపాఁప ఱేఁడు సరి ♦ యా సిరియారు మెఱుంగువేణికిన్
పందెమువేసి గెల్చు నల ♦ వాలుగు సోగల కన్బెడంగు లా
చిందము విందుమే కుతుక ♦ నెందిన భాగ్యము నొందుటెన్నఁడున్॥

క॥ కుందనము మేను ముత్యము
లందగఁగొను పలువరుస త ♦ ళుత్తళలు పొగ
డ్తందనరు తమ్మిమేనిఁ బ
సందగు సుందరి పదముల సరి ♦ రావచ్చున్॥

కొలఁది యెఱుంగక నేనీ సుందరి సింగారంపు తేకల లెక్కిడఁ బూనఁగా నదియెట్లు సాధ్యమగును. ఇఁక నేనీ లావణ్యనిధిన్ గాంచుట తీర్థయాత్రా ఫలమే. కాంచిన నేమి కామబాణానలంబేఁచి మనస్స్థైర్య స్తంభమున్ గాల్చుచున్నది.

తే॥ గీ॥ చారుముఖపద్మ కుంతల♦చంచరీక
భుజనవమృణాళ లోచనాం♦డజవతంస
వళితరంగాభిరంగ లా ♦ వణ్యసరసి
హాళిఁదేలిన మారశ ♦ రాగ్ని యడఁగు

అది సులభమా ?

ఉ॥ అందనిమాని పండ్లయెడ ♦ నాసవహించి కరంబుసాఁచి తా
నొందుఁ బరాభవంబు నరుఁ ♦ డొయ్యన నేనటులా, లతాంగిపై
డెందమునిల్పి మాటికిఁ గ ♦ డిందిగ "గొంతెమకోర్కె" లొందనా
చందనగంధి సేకురునె ♦ చాలఁగనే నపహాస మొంద నే॥

దుర్లభంబైన నేజీవించుటెట్లు? నానాటికి వలపగ్గలమై యేను నీవను ప్రాపించిక జ్ఞానంబుఁ బోనాడుచున్నది. ఇట్లు విశేషకాలముగడుపుట దుర్భరము: ఇఁక నన్నిటికిని నాశ్రిత రక్షకుఁడు కృష్ణుఁడు కలఁడు. లేదా, కృష్ణకుమారుఁడు మన్మథుఁడు కలఁడు. భగవన్, కామదేవ!

చ॥ కనికరమింతయైన మదిఁ ♦ గానక మాటికి వాడితూపులన్
గొనియిటు గుప్పుచేమిగుల ♦ గొప్పగ నెంచెదె మించుబోఁడి నె
మ్మనముఁగరంచి కూరిచిన ♦ మాటయు నుండదె? పట్టుఁబట్టినన్
జెనకఁగలేనె? నీరిపు న ♦ జేయుని రుద్రుని నేని వీఁకమైఁ

మోసము దేవకీకుమారి యిటకు వచ్చువేళ యైనది. నా యీ తలపోఁత యక్కోఁయలి వినకుండుఁగాక ఇఁక యథాపూర్వంబుగ నీ యశోక వృక్షంబునీడకు జేరెదను. నారాయణ, నారాయణ (దృష్టినుంచి తనలో) ఆహా వచ్చుచునేయున్నది.

(సంతోషముతో]

సీ॥ గిల్కుగిల్కనుపల్కు ♦ బెళ్కుఁగుల్కెడుకల్కి
తళ్కందియలహాసు ♦ దారిఁజిల్క
రంగారు మేలిమి ♦ బంగారుకొంగుల
చెంగావిచీర మే ♦ ల్సిరి చెలంగ
చిన్నారి వన్నెల ♦ గొన్న ముత్యాలపే
ర్వన్నెలు వెన్నెల ♦ చెన్నుఁబన్న
గుప్పుగుప్పునఁ దావు ♦ లొప్పుకప్పురపుగం
దము చందమారామ ♦ తలముఁ గప్ప
తే॥ గీ॥ గొప్పకప్పునెఱుల కొప్పు ♦ నొప్పు జాజి
పుప్పములదండ మేటి తా ♦ వులను గుప్ప
వలపు కస్తూరి చుక్క బ ♦ ల్వాలపుఁ గొలుపఁ
జిలుక చేఁజేరి రాఁదార♦సించె నారి॥

(యథోక్తముగా సుభద్ర ప్రవేశించి యుంచుక విచారముతో తనలో)

సీ॥ కఱవాయె నీరాక ♦ భరమాయె మరువీఁక,
దరమా యబలనోర్వ ♦ ధారుణీంద్ర
నీలీలలను వీణ ♦ నేలీలఁ గొనిరాణ
నేవేళఁ గడపుదు ♦ భావజాంగ
రారాజునకు రేవ ♦ తీరాజు ననుబల్మి
నేరోజుననొ యీయ ♦ నెంచు దేవ
నినునమ్మి యీజీవ ♦ మును నెమ్మిగాఁ బ్రోచు
దును జుమ్మి రాజన్య ♦ తుహినధామ

తే॥ గీ॥ మారునకు మాఱుగాఁగ వే♦మాఱు నృపకు
మార! పూజింతు నిను బూర్ణి♦మారజనుల
సారతరమేదురకృపాను ♦ సార! వికచ
సారసాంబక! రమ్మి వే ♦ సారక వెస॥

(సందేహముతో నెడమకన్నదరుట నటించి)

తే॥ గీ॥ వామలోచన మదరెను ♦ బాటయందుఁ
బక్కి తీర్చెను కనఁబడెఁ ♦ బాండువృషుడు
రుక్మిణీ సత్యభామలు ♦ రుచిరవచన
ములఁ బకికిరింట నిందలి♦ఫలమిదేమొ॥

[ధైర్యముతో) కానున్న ఫలమగును. ఇంచుకఁ బరిక్రమించియతినిఁ గాంచి సందేహముతో)

ఉ॥ కాంతునిరూపరేఖల వె ♦ కన్పడు నీయతి యందదేమొ నా
స్వాంతములోనఁ గూరిమియుఁ ♦ జాలఁగ నీతనియందుఁ గ్రాలు శు
ద్ధాంతమునందు నావదిన ♦ లాడిన మేలములే నిజంబొ నా
వంతముఁదీర్పఁగాఁ గడఁగి ♦ వచ్చెనొ మచ్చికకాఁడు మెచ్చఁగన్॥

అట్లు గాకున్న

ఉ॥ ఈ నగుమోము సోయగము ♦ లీ వగఁడాఁగునిగారి చూపు బా
గీనును మేని మేల్మెఱుఁగు ♦ లీసుధఁ జిల్కెడు పల్కు బెళ్కు తీ
రీనయగారివర్తనము ♦ లీయెలప్రాయపు రామణీయకం
బానరునందుఁగాక నిఁక ♦ నన్యుల నొందుట యెందు విందుమే॥

ఉల్లమా! ఏల యీలీల బేలవయ్యెదవు. తపసియే నీ జీవితేశ్వరుఁడేని నీయన్న లెఱుంగకుందురా? ఎఱిఁగిన యెడ వీరి నొంటిగ నీ యొద్ద నుంతురా? ఇంతయేల ఆర్య పుత్రున కీ సన్న్యాసివేషంబేమి లాభకారి? నిక్కంబుగ నితఁడు జడదారియే వెగ్గలంబగు వలపిట్లు పన్నించు చున్నది. తారసించెదను. [సమీపించి భక్తితో) తపసిమానికమా! జోహారు సేయుదాన.

యతి—కల్యాణమగుఁగాక.

సు...సామీ! ఈనాఁటి ప్రదోషపూజకుఁ గావలసినవస్తువులెవ్వి?
యతి—కావలసినవస్తువులా. (మందహాసముతో)

క॥ దండలనుౘ గడుసోయగ
పుండాలు మెఱుంగును వల ♦ పునుగలచెండ్లౘ
దండిగ మధురిమకిరవౌ
పండును నిడుమా వెసౘ సు ♦ భద్రా! మాకుౘ॥

సు...[యతిఁగాంచి మోమువంచి సాలోచనయై తనలో] ఏమిది యతి యని మాయన్న లానతిఁయిడినట్లు సేవలఁ గావింప నితఁడు దృష్టి వాగ్వ్యాఖరులఁ దనవికారంబుఁ గనఁబఱచుచున్నాఁడు. నిద్దంబగు నాడెందంబునందునను నీతనియందీసుకలుగక ప్రేమయే పెరుఁగు చున్నది. ఇతఁడు నాజీవితేశ్వరుఁడుకానిచోఁ జొరవగా నిట్లుమాటాడ నాయుల్లంబునకు శాంతిపొడమదు.[ఇంచుక యోజించి] చిత్తమా? ఏల నీకీతత్తఱము ఇదియెల్ల సహజ మన్మధబాధితంబవగు నీవికారమే కావున సామియెడ నేరము సల్పకుము. (పుష్పాదులనిడును.)

యతి—[తనలో] సాంతముగా నీకాంతమంతనంబు నెఱింగినయెడల భవితవ్యతనుగుఱించి యోజింపవనగును. కావున ప్రియవచనంబుల నద్దాని నారయుదును. (ప్రకాశముగా] దేవకీకుమారీ! అనుదినము నీవు సేయుచున్న యుపచారంబులకు నాడెందమానందంబునొందినది. నీకుఁగలకోర్కెలేవేనిఁ దెల్పినచో వాని సిద్ధింపఁ జేసెదను.

సు—(సిగ్గుగల సంతోసముతో) దేవరకరుణయే.
యతి—మేలుమేలు.

వసుంధరావృత్తము. కలాపూర్ణ!యిటులన్నఁ ♦ గనఁజాలనా
కులాలంకృతివటంచు ♦ గుఱుతించితిౘ
లలత్పద్మహిమపాండ్వ ♦ లఘుకీర్తిపే
శలుౘ భర్తఁగొనెదీవు ♦ సరగౘ దగౘ॥

సు—[సిగ్గుతో సంతోషముతో తనలో) పాండుకీర్తిపేశలుండనిన

సమాసపదంబు తత్పురుషవచనమో లేక కర్మధారయమో తత్పురుషవచనంబైనఁ దత్పురుష వచనంబగును. మఱచితిని, తపోధనులు త్రికాలజ్ఞానులు నావలపులకాని సేమంబీసామిచే నరయుదాన, (ప్రకాశముగా) సామీ! యొకవిన్నపము.

యతి—సందియమునువీడి యడుగుము.

సు—తా మొనరించిన తీర్థయాత్రలో నేయేపుణ్యభూముల నేయే పట్టణంబులఁ గాంచితిరో?

యతి—కాంతా! కాశీ రామేశ్వరాది పుణ్యక్షేత్రంబుల గంగాసరయూ కావేర్యాది మహానదుల, బదరీ నైమిశాది పుణ్యవనంబుల నతిభక్తి భజించితిని. శ్రీశైల, వెంకటాచల, హిమాచలాదుల సేవించితిని రాజధానులఁ జాలఁజూచితి. లెక్కడ నేల? పుణ్యతీర్థస్థలంబుల నన్నింటినిఁ గాంచితిని. సువర్ణముఖీసేవనంబిందు రమణీయముగాఁ గన్పట్టినది.

సు...[తనలో) కడపటిపల్కు లోకభంగిగా వినఁబడినవి. అరయుదును గాక. [ప్ర) సామీ?

శా॥ ఏదేశంబున వృష్టిదోషములు లే ♦ వెందుఙ్ బ్రజారిష్టముఙ్
లేదేదేశమునందు శ్రీరమణి దా ♦ లీలామతిఙ్ వాసముఙ్
బాదుఙ్ గొల్పెనెటఙ్ బరాక్రమకళల్ ♦ ప్రాముఖ్యముం జెందునో
యాదేశంబును బాండురాజతనుజ ♦ న్మావాసముఙ్ గంటిరే॥

య—అవు నింద్రప్రస్థదేశంబును గాంచితిని. కాఁచిననేమి?

సు— క॥ ధీరులు బలశౌర్యమహో
దారులు లోక ప్రసిద్ధ ♦ ధవళ సమజ్ఞా
ధారులు పాండు ♦ మహీంద్రకు
మారులు స్థిరకుశలులే! స ♦ మంచితచరితా॥

యతి—కుశలులే, అయినఁ బాండవులకుశలవార్త నీకేల? బాలా!

సు...దేవర! పాండవులు నాకు మేనత్తకొమరులగుట విచారించితిని. ఆపాండవులలోను

సీ॥ మగటాలఁ బగడాల ♦ జగడాల నగఁజాలు,
జిగిఁగ్రాలుమైనిగ ♦ నిగలవాఁడు
తొగవిందుసొగసంది ♦ తగవిందునిగఁబొంది,
పొగడొందునెమ్మోము ♦ జిగులవాఁడు
అలతుమ్మెదలదిమ్మ ♦ నలుపమ్మ వెలిఁజిమ్మ
బలితమ్ముకురులచె ♦ ల్వమ్మువాఁడు
లలిదేనియలనీని ♦ వెలలేనివలపూని
సొలపీనుపలుకు మే ♦ ల్కులుకువాఁడు
తే॥ గీ॥ పైఁడితామరతూఁడుల ♦ పోఁడిమూర్పఁ
జాలువాలిక కేల్గవ ♦ మేలువాఁడు
వలపులకు నాటపట్టయి ♦ వఱలువాఁడు
కుంతికొండికకొమరుఁడు ♦ కూర్మికాఁడు,

యతి—(తనలో)

క॥ మైగగురుపాటు నొందెను
లేఁగులుకు మొగంబు ఘర్మ ♦ లిప్తంబయ్యెన్
నాగొనబు లెన్న చెలికిఁక
లోఁగూరిమియుండుటరుదె ♦ లోలేక్షణకున్.

మున్నీద్వారకనుండి వచ్చెడు సర్వజనమును విశేషించి యగ్ని మిత్రుఁడును సుభద్రవిజయానురక్తయని పలుమాఱు నొక్కి చెప్పినను నేను నమ్మకుంటిని. ఇపుడీ కాంతామణియే తేటపఱచినది. ఇఁకను దెల్లంబుగ నెఱింగెద (ప్రకాశముగా) (చిఱునవ్వుతో) కొండిక కొమరుఁడన విజయ సహదేవుల కిర్వురకు నర్థమువచ్చును. అందు నీవెవ్వనిఁగుఱించి చెప్పితివి.

సు— దేవా! మాద్రీకుమారుఁడుసహదేవుఁడు నాకు మఱిది మొదటివారిని గుఱించియె మనవి చేసితిని.

య... మొదటివాఁడగు యుధిష్ఠరునిఁగూర్చియా,
సు... కాదు వారు నాకు బావగారు.

య...మఱియెవ్వని(గూర్చి.
సు...కుంతీతనూజులలోఁ గనిష్ఠుఁడు,

య...అతఁడా! తెలిసెనులే. (సుభద్రతో] నీలాలకా! నీవాకవ్వడిని వలచితివా యేమి? కూడదుసుమీ.

సు...(ఉలుకుతో) ఏల.
య...శృంగార రేఖావిభవంబుల నీకాతఁడు తగినవరుఁడుకాఁడు.

సు...సామీ! తమ పలుకువ్యాజనిందయందన్వయించు సర్వథా సుందరీ మనోవిజయుండగు విజయునకు నేనీడు కాను గాని చుట్టఱికమునైన దలఁచి చేపట్టఁడా యని యెంచెద.

క॥ రూపరియని లేఁబ్రాయపు
చూపరియని హాయలఁ జిల్కు ♦ సొబగులకుఁ గడుఁ
దాపరియని నా బోంట్లకుఁ
గాపరియని వింధు నతనిఁ ♦ గరుణా నిలయా!

య...[సంతోషముతో ఔరా! పలుకుల తీయందనము నారయ సత్కవుల కావ్యంబులందరతి పొడుముచున్నది. డెందమా! ఇఁక వందురకు. ఏయమృతాధరకుఁ గరుణకలిగిన నీవీ విరహతాపంబునంతరింపఁజేసి హాయి నొందెదవో యాసౌందర్యవారాశి కూరిమితో నీసోయగంబుల నిపుడు నైవారముచేసినది. (ప్రకాశముగా) ముగ్ధా! నీ వన్నటులే యొప్పుకొనినను బహుభామినీవరుఁడతఁడు నిన్ను వరించుటెట్లు? ఎట్టకేలకు నీ యరుతఁదాళిఁగట్టిన నీయందనురక్తుఁడగుట యెట్లు?

సు—మునిమందారా! నన్ను విజయుఁడు వరింపఁడందురా?

క॥ కనికరము డాసి కవ్వడి
నను జేయఁగలఁడు సుమి థ ♦ నంజయుగతఁగా

య—కాదేని ?

సు— కనికరముఁ బాసి కవ్వడి

నను జేయంగలఁడు సుమి ధ ♦ నంజయగతిఁగా॥

కావున ధనంజయ సాంగత్యము మాత్రము నాకుఁ దప్పదు ఇఁకను వరించిన నాదక్షిణుఁడు నాయందుఁ బ్రియుఁడు గాఁడను సందియము నాకు లేదు.

సీ॥ వసుమతీముఖసతీ♦వ్యాసక్తుఁదుష్యంతుఁగూర్మిఁ బెండ్లాడెశ♦కుంతలార్య
దేవయానాప్రమ♦దావహు నాయయాతినిఁగొనె శర్మిష్ఠ♦దివ్యచరిత
కోసలకేకయ ♦ వాసూత్కదశరథు,రక్తిఁ జేకొనె సుమి ♦ త్రా సుశీల
రోహిణీప్రముఖావ♦రోధుని వసుదేవుఁ, బడసెనాతల్లి దే♦వకి గుణాఢ్య

తే॥ గీ॥ ఆవరారోహలెల్ల నా ♦ యంతమేధ
లేనివారలె? విభవము ♦ లేనివారె?
గాసిఁ జెందిరె? సుఖయశో ♦ గతులఁ గనరె?
బహుకళత్రులఁ జేపట్టి ♦ భవ్యశీల?

(తనలో)

య...మనమా! నిర్మలంబగు నీ గుణోత్తమ చిత్తంబిపు డెఱింగితివి కదా సుదినమిది. [ప్రకాశముగా] చక్కెర బొమ్మా! ఇంతటిపూనికయున్న నీ వింతదనుక నా నరులనేల చేపట్టవు!

సు...ఆర్యచరితా! గురుజనాంగీకారమునకై వేచి యిట్లున్నదాన.

య...ఇఁకను మాత్రము నీ గురువులు ప్రతికూలించిన నీ వేమి చేసెదవు?

సు...గురువులెల్లఁ బ్రతికూలించెదరా? ఒక బలభద్రుఁడు ప్రతికూలించును

య...బలభద్రుఁడేల ప్రతికూలించును?

సు...అతఁడు నన్ను దుర్యోధనున కీయ వలెనని పట్టుఁబట్టియున్నాఁడు

య...(మందహాసముతో) ఓహో! మంచిమనువు నాలోచించి నాఁడు అందులకు నీ వొప్పవలసినదియే! దుర్యోధనుఁడనఁగ నేమని కొంటివి. రారాజు ఐశ్వర్యశాలి అర్జునుంగట్టికొనిన నీ వేమి పాపుకొనియెదవు!

సు...సామీ! ఆతని గొడవ నాకు వలదు. ఆతఁడు నాకు దాయ. నా కర్జునుఁడే పెనిమిటి.

య...నిక్కముగాఁజెప్పుము.

సు...నిక్కముగా, ముమ్మాటికిని.

య...వెఱ్ఱిదానవులాగున్నావు.

సు...ఏల ?

య...బంగారు పాఱవేసి బ్రదుకసి రాతిని మూటఁ గట్టుకొనుచున్నావు.

సు...లేదు. చిల్లపెంకును పాఱవేసి విలువగల వజ్రమును మూటఁగట్టు కొనుచున్నాను.

య...ఎట్లు ?

సు... తే॥ గీ॥ వజ్రములచాలు మెయిడాలు ♦ వజ్రములె న
ఖమ్ములగు, వజ్రములె రద ♦ నమ్ములునగు
వజ్రములె, మేలిగోనములు ♦ వంద్యచరిత
వజ్రికొమరుఁగు విను రాచ ♦ వజ్రమతఁడు॥

య...నీవన్ని యతిశయోక్తులు.

సు...స్వభావోక్తులకుఁ గూడఁ దీసిపోవునేమో

యతి...విలువగలనగలు పట్టుపుట్టములు ముత్యాలహారములనేకములు రారాజును వరించినఁ బడయఁగలవు. మఱియు నీయిలాతలంబునఁగ లరాణులలో నగ్రపీఠము నెక్కఁగలవు.

సు...సామీ ! నే నగలు మొదలగువాని నాసించుదానఁగాను. అట్లే దొరసానులలో నెక్కుడుగద్దె నెక్కవలెనని యూహకూడనాకులేదు రాజవంశ్యులకురువైనతొడవు విక్రమము అందసామాన్యుండనెడు కీర్తికిఁ దావలంబైన యగ్గిర్వాణరాజనందనుం బెండ్లాడెదను.

యతి...ఈలోపల మీపెద్దయన్న రారాజునకిచ్చి పెండ్లిచేసిన నీ వేమి చేసెదవు ?

సు...(విచారముతో) అందులకే లోలోపల మిడుకుచున్నదానను. ఆ మిడిమేళపుదొరనన్నేచుటకై పుట్టెనుగాబోలు. కానిండు, అట్టితరుణము సంభవించినయెడల నప్పటి నాగోడు దేవరకుఁ జెప్పికొంటిని గదా? ధనంజయాశ్రయమే. అట్లుకాక యీలోపల (ధైర్యముతో)

క॥ విజయుఁడు సముపాత్తజగ
ద్విజయుఁడు కృపఁదారసించి ♦ వే నన్నుగదా
గ్రిజమతమునఁగొనిచనఁడా ?
నిజనిర్మలచరణగతుల♦నే విడఁగలఁడా ?

య...అట్లయిన నాతఁడిప్పటివఱకు నిన్నేల చేపట్టకుండె?

సు...ప్రస్తుతము నాదయితుఁడు వత్సరమునుండి స్వదేశమునువీడి తీర్థయాత్రఁ గావింపుచున్నాఁడు.

మత్తకోకిల. ఓమహాత్మక! పుణ్యభాజక ♦ యోజనీయచరిత్ర! సు
త్రామతేజ! భవాదృశుల్ సుకృ♦తప్రభూతసమాగముల్
తాముగాంచిన పుణ్యభూములు ♦ దర్పకాధికసుందరుఁ
నా మనోహరు నానరుఁగనినారె? ♦ నాకిఁకఁదెల్పరే!

యతి...[తనలో] ఇపుడేమనువాఁడ. నిజముదెల్పిన నిక్కశల నన్ను గుఱితించి యాదరించునో వేఱుగాఁదలంచునో. (ప్రకాశముగా)

ధృవకోకిలవృత్తము.

మలయభూధరమందుఁ గాంచితి ♦ మందయానరో! నీమనః
కలితు, నేనతఁడన్వికారముఁ ♦ గానకుంటిమిచెల్మిమై॥

సు...(తనలో) రెండవపాదంబుతెఱంగు వేఱొకభంగిగాఁ బొడకట్టుచున్నది. అగుఁగాక. (ప్రకాశముగా)

మలయభూధర మెంతదవ్వు? సు♦మారు మాదగువీటికా
లలితుఁడీయెడకిప్డురాకఁద ♦ లంచెనో మదినెంచఁడో॥

యతి... మత్తకోకిలలు.

చానరో! యనుమానమేమిఁక ♦ సత్యముఁ వివరించెదఁ
మాని సందియముఁ నిజంబని ♦ మమ్ము నెమ్మదినమ్మినఁ

సు... మానిచంద్రమ! దాసురాలను ♦ మానమొందునె మీయెడఁ
పూనిప్రేమమతిఁ మదీయవి ♦ భూతిబీజముఁ దెల్పినఁ

యతి--సుందరీ! యిటనున్నవాఁడిఁకఁ ♦ జూడు నీహృదయేశ్వరుణ్
ముందఱఁ గలవానిఁగానక ♦ మోసపోవుదు రేయిటుల్॥

సు— మందె మేలములాడఁ బాడయే? ♦ మాటికిణ్ మునిచంద్రమా!
సందియంబడఁగంగ దేవర ♦ సత్యముణ్ వివరింపుమా!

య—[తనలో] నాయందీ సుందరికిఁగల యనురాగవేగము నన్నిఁకఁ గాలవిలంబముఁ జేయనీయదు. (ప్రకాశముగా)

శా॥ కాంతా! సందియమేల నిన్నుఁ దఱియం ♦ గాఁజేఱి నీతోడ నే
కాంతంబందున నీ మనోగతము లా ♦ కర్ణించి గాంధర్వమం
దంతస్తాపముదీఱ నిన్గలయ జ ♦ ట్యాకారముణ్ బూని శ్రీ
కాంతుణ్ వేఁడునరుండితండు సుమిరా♦కాపూర్ణ చంద్రాననా!

సు—[భయహర్ష లజ్జాక్రాంతయు నాకంపస్వేదరోమాంచితయునై తనలో] ఏమి! నా జీవితేశ్వరుఁడా? ఐనచో నా భాగ్యరేఖ ఫలించెనుగదా. లేక కుటిలదానవుఁ డెవఁడేని నన్ను వలచివచ్చి యర్జునుఁడననుచున్నాఁడా? అటులేని వీనియింద్రజాలంబున నాయన్నలు మోసపోయి యుందురు. ఇందున నితని బెదరించి నిజం బరసెదను (ప్రకాశముగా) ఓ మాయవుజడదారి! గారడిమాయల మాయన్నల వంచించి నా యంతిపురముఁ జేరి నాచే నూడిగంబులఁ గాంచి కడకిపుడు గవ్వడినని దవా శూరసోదరిననియును వీరభర్తృకాంక్షిణిననియును గుఱుతెఱుంగవా?

చ॥ ఎఱుఁగవె? రామకృష్ణుల న ♦ హీనపరాక్రమశౌర్య జిష్ణులణ్
దురమున మేటిగా వినవె ♦ దూరిత శాత్రవఘాటి సాత్యకిణ్
బిరుదపుధూర్తులణ్ గనవె ♦ భీకరయాదవశూరమూర్తులణ్
దిరమగు కీర్తినొప్పు వసు ♦ దేవుని నార్యునిగాఁ దలంపవే?॥

మఱియును.

క॥ ఇట నెవ్వరు లేరని కద
కుటిల! తలంచితివి! చేరఁ ♦ గూడుదు రిపుడే

చటులారిమకుటఖండన
పటులాడ్యులు వేనవేలు ♦ పాలకభృత్యుల్ ॥

య—(తనలో) ఆహా ముద్దియ నన్ను గుఱుతింపకున్నది వేగ నీ యుంగరంబున సందియంబుం బాపెద (ప్ర) యాదవకుమారీ!

తే॥ గీ॥ కాను గారడివాఁడను ♦ గాను దపసి
కాను రక్కసి నినుఁగోరి ♦ కారణాంత
రమున యతివేషినైన భా ♦ రతవిజయుఁడఁ
బాయుమీ సందియం బంగు ♦ ళీయకమున॥

(కక్షపాలనుండి తీసి యుంగరమీయఁగా సుభద్ర యుంగరమందలి యర్జున నామము నుంగరమున కనువగు వ్రేలిఁజూచి పులకించి తనలో) ఆహా! ఎంతసుదినము ఎంత నా యవివేకము కట్టెదురనున్న ప్రాణపతిఁ దన్నుఁ దాఁ దెలుపుకొనినంతవఱకుఁ దెలియలేకుంటి.

తే॥ గీ॥ ఆరగించెడుతఱి మాట ♦ లాడుతఱిని
నిదురబోయెడుతఱి ♦ నొంటినిష్ఠనున్న
తఱినిఁగని యార్యపుత్రుఁడే ♦ తప్పకితఁడ
టంచు నెంచుదు మఱి సంశ ♦ యించుచుందు॥

ఆ సందియము నేఁ డార్యపుత్రుఁడే తీర్చి తన్నుఁ దాఁ దెలిపికొనియె

మ॥ అవధానంబునునొందుమా మనమ! సూ♦నాస్త్రా! క్షణంబూరకుం
డు వనంబోవిజనంబు నాదుసఖులున్ ♦ జూడంగరారే లోకో
భవనంబారయ దూఁడమార్యుఁడును శుం ♦ భత్పద్మబాణార్తుఁడై
కవయన్ గోరుటఁదోచుఁజిత్తము నెటుల్ ♦ గాపాడిరాపాడుదున్

నా యంతరంగమందు నాసర్వస్వం బీయన యధీనము చేసినను గురుజనమున కెఱుకలేక గాంధర్వంబున కొడంబడుట రాచకన్నియల కెక్కుడు పరువు కాదు. కలఁడుగదా కల్పతరువునకెనయైన చిన్నయన్న

ఆతఁడె మేలుగూర్చు నేనికఁ నంతిపురమును జేరెద. [పరిక్రమించు చుండగా)

అ...(చే యొడిసి పట్టి)

ఉ॥ ఏటికిఁయిమ్మ్మఁ జేరుటది ♦ యేఁటికి జాలము? బాలయేలుమా
రాటము నొంది యుంటిమి వి ♦ రాళికరంబు భరంబు సైఁప మీ
నాఁటికిఁబూర్తిసేయుము! ఘ ♦ నంబగు మారునియుగ్రఘాటి నా
మాటను విశ్వసించి కను ♦ మా! యనుమానము మాని మానినీ!

మురిపములమూటా! నిను నారాణిగ వరించి నీ సాహాయ్యంబున నిమ్మారుని జయింప నెంచు నాకు నీకేలాఁత నొసంగవా? నినుగోరియే కదా! నేనీ మాఱువేసముఁదాల్చి నీకడ నిట్లు రహస్యంబుగ వేచియుండుట. విక్రమము తక్కియుంటిననుకొందువేమో! యాదవుల నందఱి నోహటింపఁజేసి నిన్నుఁ గొనిపోయి రాక్షస వివాహం బాడఁగలను. గాని త్రివిక్రముని యందలి చెలిమికి భంగము రాఁగూడదను తలఁపున నిట్లున్నవాఁడ. ఇఁక ననంగుండును. దృష్టిపథంబునఁ బడకుండుటఁ జిక్కక నన్నిట్లు గారించుచున్నాఁడు. ఇపుడు జగన్మోహనాస్త్రంబవగు నీయనలంబనంబున వానిఁ బాఱఁదోలెదను, మాటాడవేల? కోపమా! నిన్నే జీవధనంబుగ నమ్మి నాచరిత్రంబంతయు నీతోడఁ గడపనెంచెడు నాయందిదితగునా? సిగ్గుపడెదవేమో దానితోఁ బ్రయోజనమేమి? లాఁతివాఁడనా? చిన్నతనంబున మన మాడుకొనిన దాఁగిలిమూఁతలేనిఁ దలంపునకురావా? అక్కటా త్రిపయెంతగొప్పదినిండుకూరిమి నాయందు. నుంచి నన్నువగించిన నిన్ను నిముసములోఁ దనకైవసంబు చేసికొని మాటాడనీయకున్నది, దీనిఁ బాఱఁదోలుట కేమి యుపాయము! (చిలుకను గని] రామచిలుకా! పనికిమాలిన సిగ్గునఁదోఁగు మీరాణికి బుద్ధులఁగఱపి నీవైనఁబల్కరింపఁజేయవా? మీ పూర్వులేకదా! తొల్లి రాకన్నియలఁ గఱచి కాంతులకుఁ గూర్చినది. నేఁడు నీచాతుర్యం బగుపఱచి యీ నాపల్కులకుత్తరం బిప్పింపుము!

ఉ॥ కావలుఁడైన మన్మథుని ♦ కాఱియకోరువలేక నీకడన్
సేవగమీఱియుంటి నను ♦ నీవిఁక శూరసహోదరీ! కృపన్
నావలవంత దీర్పుమను, ♦ నమ్మినవారల నెమ్మిఁగాచుటెం
తో విధిరాజకాంతలకుఁ ♦ ద్రోయకుమంచు వచింపు మింపుగన్॥

సు....(తనలో]ఇందుల కుత్తరంబీయకున్న నీతరుణుం డీతరుణంబున నన్ను విడువఁడు. (ప్రకాశముగాఁ జిలుకతో) చిన్ని చిలుకా!

ఉ॥ జోతలఁ జెప్పుమా యిటకుఁ ♦ జూడఁగవచ్చిన ప్రేమకెంతయున్
జేతులమోడ్పులంచనుమ! చెన్నఁటి మారునిచేతఁ జాలనే
గోఁతలనొందుచుండినను ♦ గూడునె చేకొనఁగా స్వతంత్రతన్
బ్రాఁతిగ నార్యులే మన వి ♦ వాహము సేయుదురంచుఁ బల్కుమా॥

అ...ఓ నా రాణీ!

క॥ ఎప్పుడు గురుజను లెఱుఁగుదు?
రెప్పుడు సేయుదురు పెండ్లి? ♦ యేటికి మనకా
తిప్పలు గాంధర్వంబున
కొప్పుము దప్పింపు మంగ ♦ జోద్ధతి నిపుడే॥

మఱియును.

తే॥ గీ॥ వేళమీఱిన పిమ్మట ♦ విందు భోజ
నమును రుచియింపదొక్క శా ♦ కమునసైన
వేళకిడు భుక్తితనివి గా, ♦ వించునెల్ల
జనము "లాలస్య మమృతం వి ♦ షం"బనుదురు

సు...చ॥ తగవిదికాదు శూర! పర ♦ తంత్రిను

అ... ముద్దియ! సెప్పు మెద్దియో!

సు...తగవసుదేవకృష్ణుల మ ♦ తంబునన్ గ్రహియింపుమార్య!

అ... వే

ఱుగ నను నెంచి బ్రాహ్మవిధి ♦ రూపణ జేసెదవేల! బాల!

సు... భూ

జగసతులన్ సురేంద్రులు వ ♦ రింపరె? బ్రాహ్మ్యవివాహపద్ధతిన్

అ...ఓనానిక్షేపమా! ఈగాంధర్వంబునను బలువురు రాజర్షులు మున్ను రాచకన్నియలఁ బెండ్లాడి యున్నారు. అందసమాన విక్రముని నొక్కనివినుము.

శా॥ శాంతిన్ దాంతి మహాకులీనతఁ గళా ♦ చాతుర్యసంపత్తి వి
క్రాంతిన్ మీఱి సమస్తభూవలయర ♦ క్షాదక్షుఁడై నట్టియా
శాంతప్రస్ఫురితాతివేలనిజవిఖ్యాతి ♦ ప్రకాశుండు దు
ష్యంతుండీగతి నేవరించె నల విశ్వామిత్రపుత్రిన్ జెలీ॥

కావుననిఁక జాగుమాటలఁ జాలించి చాలఁగ విరులరాలిచి మనకై సెజ్జఁగూరిచిన యిమ్మాలతీనికుంజంబుఁ గాంచుము.

సు...[తనలో) ఇఁక నిపు డార్యపుత్రుఁడుసామమ్మున నన్ను విడువఁడు.

(కాలందెలమ్రోగించి తెరవంకఁగాంచి)

కర్పూరికా! వచ్చితి. వచ్చితి. [అర్జునునితో]
పుడమిఱేఁడా! చెలులరుదెంచిరి విడుము, విడుము.

(అర్జునుఁడు చేయివిడువఁగా సుభద్ర వేగముగాఁబోయి యాప్రదేశంబునకుఁ గొంతదూరముగానున్న పూవుల గురివెందల పందిటఁ గూర్చుండును.)

అ...[నలుగడలఁజూచి విస్మయముతో] హామోసము రాచకొమరిత, సఖీవ్యాజంబునస్థలాంతరంబున కేగినది. ఇఁక నేనీదుస్తరంబగు విరహార్ణవమందు మునుంగవలయును గాబోలు. లేక నాయాకులపాటుఁ జూడ వేడుకకై యిందుఁ బూఁబొదలమాటునఁ డాఁగియున్న దేమో కాంచెద,

(వనమువంకఁ గాంచి అనుత్సాహమును జూపుచు) ఓహో ఇది యెట్లు సాధ్యము.

తే॥ గీ॥ తరుణసుమగుచ్ఛరుచిరల • తావితాన
మండితము కీరకలహంస•మంజు ఘోష
సంగతమునగు వనసీమ•నతి లతాంగిఁ
జారుకాదంబవచనఁగాం • చఁగఁ దరంబె?

ఈ మాత్రికుల నడిగిచూచెద.

మ॥ కనినారా? వనశాఖులార! యదురా • ట్కన్యక్ సుభద్రాసతిన్
ఘనలీలాలకజాలకన్ గలితరా • కాపూర్ణచంద్రాననన్
గనదిందీవరలోచనన్ రుచిరరే • ఖన్ బక్వబింబాధరన్
దనుమధ్యన్ ద్రివళిన్ బ్రవాళచరణన్ దం • తీంద్రసంచారిణిన్॥

(పరికించి) లేదిట శుద్ధాంతమునకేగనేమో! అక్కటా, ఇఁక నేరీతి నిమ్మారశరాధినీరధిన్ దరింతు ఏవిధమ్మున జీవితమ్ము నుద్ధరింతు శార్మకముఁ గేలనూని శుద్ధాంతంబునకుఁ జని రాతనయన్ గొని యెదురగువారలనెల్లఁ జాపంబునకు బలిఁగావించి యింద్రప్రస్థంబును జేరుదునా! అటులైన వాసుదేవుని మదికి దూరమగుదునుగదా! అక్కటా నిక్కంబుగ వలచిన చక్కెరబొమ్మగదాయని నానిక్కంబును దెలిపి వేఁడ దయార్ద్రమతిఁగాంచక యక్కఠినహృదయ నన్నిట్లు వెతలపాలంబ ఱచిచనె.ఒడలంతయుఁ బాషాణమయంబుగాన నార్ద్రమతి యాగరితకెట్లు గల్గు! విధీ నీవు శిల్పివికావా?

చ॥ మునుకొని పద్మరాగమణి • మోవిని, వజ్రములన్ రదంబులన్
గనమరుపనీలరత్నతతిఁ • గైశ్యము నద్దపుఁజాలఁ జెక్కులన్
ఘనగిరులన్ జనుంగవ, ర • కంపు ప్రవాళములన్ బద ంబులన్
బొఁరిచి డెందమున్ సలుప • మోసముఁగాంచెదవన్న నవ్వరే!

(తెరలో)

తే॥ గీ॥ పుష్పలిడాత్రిజోకఁడు మరుల్ • బూనిడాసి
వలపులన్ గాంచి హరుసించి • వరుసమీాటి

మధురసాస్వాదనంబు సం ♦ బరముఁ జెందఁ
బద్మిని మొగిడ్చెఁ గాలవి ♦ భంజితయయి.

అ...(విని) ఏమీ! ఎవఁడో నన్నుఁబోలిన మందభాగ్యుఁ డొకఁడు వలపులుగల పద్మినిఁ డాయ నది మొగిడ్చెనఁట మఱుగుననుండి యెవఁడేని నాయుదంతంబంతయుఁ గని విని నన్ను హాస్యముసేయుట లేదుకదా! ఇఁకను వినియెద.

[తెరలో]

ఉ॥ ఓ చతురాళి! యేల? యిటు ♦ లూరక వాకొన నిష్ఠ కాలలీ
లాచరణార్థమై బిసిని ♦ హర్షము నంతయుఁ దాచియిట్లు సం
కోచమునొందె నింక హరి ♦ గూర్చెడు మోదముఁగాంచి వేగవ్యా
కోచమునొంగ నొందుదువు ♦ కూర్మలఁ గొందలమొందఁబోకుమీ॥

హాస్యముసేయుటకాదు. శ్రీకృష్ణప్రేరితులై కాఁబోలు వైతాళికులు నన్నూఱడింప సరోజినీభృంగవ్యాజంబునఁ గాంత యనుకూల యనియును గాలవశయై సంకోచమునొందినను హరిమోదితయై తిరుగ వికాసమునొందఁగా సౌఖ్యంబుల నొందుదువ' యును జెప్పుచున్నారు. అయిన నీపద్రేహేలికకనువుగ నిదిసాయమా? (ఆకసమునుజూచి) అగును సందియమేమి?

క॥ రక్తుఁడయి యినుఁడు పశ్చిమ
దిక్తన్విని ఁజేరనతనిఁ ♦ దృఢపరిచయసం
సక్తయయి వేగముగ నను
రక్తయగుచుఁదనరె నది వి♦రాజద్గతులన్.

(తూర్పుదిశఁగాంచి) ఆహా,

సీ॥ పౌర్వదిగంగనా ♦ భాసురధమ్మిల్ల,
కలితచామీకర ♦ కమలమనఁగ
గాలగోపాంగనా ♦ కాళఘటక్షిప్త,
నిర్మలతర నవ ♦ నీతమనఁగ

దరుణమనోదార్ఢ్య ♦ తర్జనాగతకామ
దేవార్ధవిహిత ప్ర ♦ దీపమనఁగ
విష్ణుపదాపగా ♦ వీచీవిహారసం
చరణాఢ్యరాజహం ♦ సంబనంగ

తే. గీ॥ గగనచరదమరాంగనా ♦ కరవిగళిత
కాంతసంతానసుమకందు ♦ కంబనంగ
కైరవిణిపుణ్యఫలభర ♦ కల్పమనఁగఁ
బ్రాగ్దిశ నలంకరించె జై ♦ వాతృకుండు॥

నేనీ రాగవశంబున, సంధ్యావర్ణనంబుఁ జేయుచునే సంధ్యావందనంబును మఱచితిని. వేగ ననుష్ఠానమునకై చనియెద [నిష్క్రమించును.]

సు...(తనలో)

ఉ॥ రాఁడుగదా మనోహరుఁడు ♦ రాయిడినూనఁడు పుష్పబాణుఁడా
"వేడుకకానిఁదే నరుగ♦వే శుకమా" యని తొందరించునే
నేఁడు ప్రియుండు డాసి "తగు♦నే యిటుజాలము బాలయేలు" మం
చాడిన వీడివచ్చితిని ♦ హా యిఁక నేమి యొనర్తు నిత్తఱిన్॥

మందమతీ! నీ కాంతుండు నీకడ కరుదెంచి ప్రియవచనంబుల నూరడించి నిన్నుఁ గల యఁగోరఁగా వెగ్గలంబగు సిగ్గుతో నాసుందరు డెందంబలరఁ బ్రియముగ నేని మాటాటక మాయఁగడఁగి వీడి వచ్చితివిగదా! "బాలా! దెప్పరంబగు విరాళినోర్వశక్తులము కామ"నిన యవనీజాని యెట్లువేఁగు చుండెనో, నీగతిమాత్ర మేమైనది. రేఱేఁడు ముందఱ నడిచి దివిటీ పట్ట శుకపికాళులు చెలఁగి సింహనాదంబులఁ జేయ నంపన్న దక్షిణమరుత్సహాయుండై శంబరాంతకుండు విప్రయోగులను దండింప వచ్చుచున్నాఁడు.

సీ॥ మదిసుంతయును గొంకు♦మాని డాసియొయారి!
యేలుమాయనఁగనే ♦ ర్పెఱుఁగనైతి
"నినుఁగోరియే ద్వార ♦ కను జేరితినిజమిా

సుందరి” యనఁ బాఱఁ ♦ జూడనైతి
మాటాడకున్న “కొ ♦ మ్మా! పెఱవానిఁగాఁ
దలఁతువా” యనఁ జెల్మిఁ ♦ దలఁపనైతి
“జాగేల సకియ యీ ♦ జాజిపూఁ బొదల ర
మింపుమా” యన సమ్మ ♦ తింపనైతి
తే॥ గీ॥ బాహుమూలంబు సోఁకఁ జే ♦ పట్టి “వట్టి
మాటలిఁకఁ జాలు రమ్మురా ♦ మా!” యటన్న
నింపులీడేఱ బిగికౌఁగి ♦ లీయనైతి
గోలనైతి మనోనాథుఁ ♦ గోలు పడితి॥

చిలుకా! నాచేతనున్న నీవైన బుద్ధిఁగఱపి కాంతునకుఁ దార్పవైతివి గదా! మరువారువంబవగు నీవింతటి యుపకారంబున కొడిఁగట్టుదువా? అంతరంగంబగు నా యంతరంగంబే యిట్లు మేరమీఱు.

సీ॥ కలుగునో కలుగదో ♦ తళుకు చెక్కులసామి
కపురంపువిడెపుఁ జొ♦క్కమగుముద్దు
కలుగునో కలుగదో ♦ కలికిచన్దవఁగాంతు
చే రాణమీఱు క ♦ స్తూరిపూఁత
కలుగునో కలుగదో ♦ కర్ణంబులకుఁ బ్రియు
కండ చక్కెరలీను ♦ కల్కిపల్కు
కలుగునో లేదొ నా ♦ లక్కుఁ వచ్యమగు తేని
తావిచెంగావిలే ♦ మోవితేనె
తే॥ గీ॥ కలుగునో కల్గదో చెలి ♦ కానిమేని
గాటమౌ నల్లిబిల్లిక ♦ కౌఁగిలింత
లకట తఱిఁబాసి యీరీతి ♦ నాసడాసి
భీతినార్వంగ గనమ పా ♦ పిష్ఠమనమ॥
హా నాకీ విరహాదుఃఖమే తోడు ప్రాణసఖులేనిఁ దారసింపరైరి.
(సుభద్ర పూలపానుపునఁ బవ్వళించును.)

(మాలతికయు, మధుకరికయుఁ బ్రవేశింపుదురు.)

మా—[చూచి] చెలీ! మధుకరికా! మనరాకకై గుమ్మమునుఁ జూచు చుండు నెచ్చెలి కన్పట్టదేమే?

మ—అభ్యంతరగృహంబున నున్నదేమో! (మాలతికతో బరిక్రమించుచుఁదనలో) ఇందునను సఖిలేమి వీణెయుఁ బలుకయు వన్నెతఱిగి యున్నవి. ఎందేగియుండునో! నేఁటివెన్నెలలోఁ "జదరంగమాడుద మని" నేబలాత్కరింపఁగా ననుమతించియు నిటకు రాకుండుటకుఁ గతంబేమైయుండును? "తపసియొద్దయున్నదేమో!" యనుకొందమన్న నిపుడు జాముదాతిరియైనది. ఇంతదనుకనటనుండదు. ఇఁకనీ సామియాకారముఁ బరికింపుచున్నకొలఁది నామది కొండొకవిధముగాఁ బొడకట్టుచున్నది. ఇతఁడొకవేళ నళీకయతియగు కిరీటికాఁడు గదా? నిశ్చయింపఁజాల. తెలియకపోవునా? (మాలతికతో) చెలీ! ఇఁక నమ్మాధవీలతాశాలకుఁజని యచటనేని సఖిఁ గాంచుదము. రమ్మా! (ఇంచుక పరిక్రమించి) కాంచితివా! చెలీ! మంచునఁగొట్టబడియున్న తామరతీవెఁబోలి యీబాలిక యలరుపానుపున మైమఱచి పవ్వళించి యున్నది. [సమీపించి కూర్చుండి] సఖీ! సుభద్రా! లెమ్ము సఖులము,

మా—నిదురింపుచున్నదే. (మీఁదచెయివేసి) అబ్బా దీనికెంతజ్వరము వచ్చినదే!

మ—జ్వరమా! (చేయిఁజూచి) విషమజ్వరమువలె నున్నదే! అరయుదునుగాక. (వేఱొక చెయిచూచి ముందు చూచినచేయి మఱల చూచి) (ప్ర)

తే॥ గీ॥ సందియంబేల వినుమిఁక ♦ సకియ కిపుడు
వెగ్గలంబయ్యె మరుచింత ♦ వేగిరంత
విరిశరంబుల గురిసెడు ♦ వేఁడిఁ బొరయు
మన్మథ జ్వరమిది సుమ్మి ♦ మాలతికరొ॥

ఇది నిద్రావస్థయుఁ గాదు. మూర్ఛయే యగును.

మా—చెలీ! నీవు బాల్యంబున వైద్యశాస్త్రంబునుగూడఁ జదివితివి గదా. ఈ జ్వరమునకుఁ దగిన యౌషధంబుఁగూర్చి నెచ్చెలి కారోగ్యము సేయుము.

మ—సఖీ! బెదరక వినుము.

తే॥ గీ॥ మఱియు వినుమమ్మ! యీవిష ♦ మజ్వరమున
శీతకరదోషమును బాల ♦ వాతదోష
మునుసమావేశమొంది పా ♦ ధనునిగుడ్వ
సన్నిపాతంబనఁదగు ని ♦ స్సంశయముగ॥

మా—మధుకరికా! చెలి కెంతటికష్టము దాపరించెనే నేనేమి సేయుదు. నాయొడలు కంపము నొందె. ఎటుల రక్షించెదవే సఖిని.

మ—నెచ్చెలీ! సుభద్రఁ బోలి నీవును విరహావస్థ నొందనే సుభద్ర కుపచారము సేయుదునా నిన్నుఁ దేఱుచుదునా?

మా—పరిహాసమేటికే! నేభయంపడితిని సుభద్రకారోగ్యమైన నన్నొకరు తేల్పవలయునా?

మ—అయిన విను మావిషమజ్వరంబు నాయకసమాగమంబునఁదక్క నౌషధంబులఁ జక్కఁబడదు.

మా...మధుకరికా! విజయునిరాక కలవుగదా! నేనేమిసేయుదును? ప్రస్తుత మీయమశైత్యోపచారంబున నారోగ్యముఁ జెందదా?

మ...అత్యనంగాగ్నితప్తయగు నీమెకిపుడు శైత్యోపచారం బెక్కుడుహితముకాకున్నను దాత్కాలికశమంబునేని నించుకరచింపదా? అట్లైన

మ॥ కనులన్ దామరతేకులన్ గపురమున్ ♦ గండంబులన్ వాతెఱన్
ననతేనెన్ జనుదోయియందలరుచెం ♦ డ్లన్ జేతులన్ దమ్మిలన్
బొనదుం బాదములందుఁగ్రొంజిగురులన్ ♦ బొందించిమేనంతఁజం
దనగంధంబునలందుమమ్మ సఖశై ♦ త్యంబంద బింబాధరా!

మా...అట్లొనరించెద.

మ...(చూచి వేగముగా)

భుజంగప్రయాతవృత్తము.

సఖీ! లెమ్మ లెమ్మా ♦ సఖుల్ వచ్చిరమ్మా
సుఖంబేగదమ్మా ♦ శుభంబందుకొమ్మా
ముఖంబేటికమ్మా ♦ ముదంబొందదమ్మా
సఖా! యర్జునా! మా ♦ సఖిన్ గావరావా!

సు...(కనులు తెఱచి సఖులు గన్పట్టఁగా సంభ్రమముతో) సఖులారా! నిదురించితి. వచ్చితిరా?

మ...సఖీ! సంభ్రాంతవుకాకుము. వచ్చిన నేమాయలే.

మా...నెచ్చెలీ! ఇంకను నేలదాఁచెదవు? నీ వేసము మిఱిమీఱుచున్నది మేమా ప్రాణసఖులము. కలరీతి దాఁచక మాకెఱిగించినగాని నీకీ ముప్పుతప్పదు.

సు...(సభ్రూభంగముగా) ఏమెఱిగించమందువే?

మ...చెలీ! అనుమానింపకు. సఖులయెడ ననుమానించినచో ఫలంబు లేదు. ఇఁకనీవిటు మాటుపఱచినను బ్రయోజనము లేదు.

చ॥ కమలెను మోవికన్నుఁగవఁ ♦ గారెడు నీరము పాఱుఁగంచెలన్
జెమరునఁదోఁగె నెమ్మొగము ♦ చెక్కులనిగ్గులడంగె మేనియం
దమరెవణంకుకాఁక బలు ♦ వాయెను గంఠరవంబుమాఱె మై
కమునపుడప్డురాఁదొడఁగెఁ ♦ గాంతరో! యెంతనిదాఁతు వింతయున్॥

సు....సఖీ! ఇదియంతయు నేఁడాకస్మికముగఁ గలిగిన జ్వరవైపరీత్యము.

మ...అది కామజ్వరమే.

మా... అలసగతివృత్తము.

వెలఁది! యిఁక సందియము ♦ వీడి కలరీతిన్
దెలుపుము బిరానఁదగు ♦ తీరెఱిఁగిమేమీ

యలయికనుబోఁకడఁతు ♦ మమ్మ మమువంతన్
గలఁపఁదగునే పరులు ♦ గాఁగనెదె మమ్మున్.

సు...(తనలో) నిక్కములే వీరిపల్కులు. ఈ నావిధంబిఁక దాఁపవలను కాదు, ఇపుడు ప్రాణసఖులగు వీరలకు నాయవస్థ నెఱిఁగించినఁ దీనికిఁ బ్రతివిధాన మాలోచింపఁగలరు. [ప్ర] సఖులారా! ఏమిచెప్పుదును? నాఁడుగోలె నాయుపచారంబులనొందిన కైతవయతి నాహృదయచోరుఁడగునరుఁడే.

మ—(తనలో) హృదయమా! నీ యూహ చక్కనిదే [ప్ర] అయిన నీ వెట్లు తెలిసికొంటివే?

సు—ఈనాఁటిపగటనే నటకుఁజని ప్రదోషపూజకు వలసినవస్తువులనిచ్చుచుండ మధురాలాపంబులఁ గొన్నిఁబలికి యంగుళీయకాదులఁ దన నిజంబుఁదెలిపి చేరువనున్నలతాకుంజంబుఁ జూపి (సిగ్గుతో నూరకుండును)

మ...అటుమీఁదఁ దెలియునులే. అపుడు నీవెట్లు విడిచిరాఁగలిగితివి ?

సు—గురుజనమును మీఱి గాంధర్వంబున కియ్యకొనుట మేరకాదని యొక నెపముఁబన్నియరుదెంచితిని. అదిమొదలుగ నిమ్మరుండు తన బలగముతోఁగూడిసేయుగాఱియ నేనుడువలేను. (మరలఁబరుండును)

మ..(తనలో) అక్కటా తాపము దుస్సహమైయున్నది. నేనిపుడుచని రహస్యంబుగ నర్జునునిఁ దెచ్చినను గురుజనమునుమీఱి యీరాతనయగాంధర్వంబు నపేక్షింపదు. కావున నాయత్నమున లాభములేదు ఇఁక వేఱొండు ప్రయత్నము తెల్లవారినఁగదా చేయదగినది. ఇపుడించువిలుకానిఁ బూజించినఁ గొంత తాపంబు శమించునేమో కాంచెద. [ప్ర] మాలతికా! మనచెలికీబాము వాయుటకై చెఱుకువిలుకాని నారాధించుదము. నీవుపోయి యవిరళపరిమళమిళితములగు నవకుసుమకిసలయాదులన్ జిదిమి తెమ్ము? నేనందాఁక నీపొందామరాకులో సక్కందర్పాదుల లిఖించెదను.

(మాలతికనిష్క్రమించి, పుష్పాదులతోఁ బ్రవేశించును. మధు
కరిక చిత్రమును వ్రాయును.)

మ...(సుభద్రనుగాంచి) సఖి! సుభద్రా! కొంచమోపికఁ గొని కూ
ర్చుండి యిమ్మారునిఁబూజింపుము. నీతాపము చల్లాఱును.

సు...(సోచ్ఛ్వాసముగాఁ గూర్చుండును)

మ...శా॥ నాళీకాయతనామనః ప్రమద సం ♦ ధానాయ పద్మావళీ
ధూళీవేష్టిత గంధవాహశిశుసం ♦ దోహేష్ట సైన్యాయ తే,
నాళీకీకృతపుష్కరాయ ♦ మిథునానందప్రదానాయ మ
త్తాళీపుంజగుణేక్షుకార్ముకధరా ♦ యాఢ్యాయ నిత్యంనమః॥

అమ్మా! యీ పన్నీటినిఁజిగురు విరులనుగొని యీ యసమశరున క
ర్పించి కేల్గవఁ జోడింపుము.

క॥ మారా! మంజులతనుసుకు
మారా! లేజవ్వనంపు ♦ మారాకొమిరేఁ
మారాముసేయ శౌరికు
మారా! మేరా! లతాంత ♦ మార్గణశూరా॥

(చంద్రునుద్దేశించి) చంద్రా! సత్కలాసాంద్ర! నీకు దండము పెట్టె
దము. మాబాలికజోలికి రాకుము. చలువలఁతేఁడను మాట బొంకు
సేయకుము. (సుభద్రయందు సుముఖభావమును గాంచకవిసువుతో)
కటకటా! ఏమి సేయుదుము. ఓ వెడఁగు వేలుపులారా! మీకు మంచి
తనము పూజించిన నెట్లు కల్గు? చెనఁటులకు సెపించుటయే తగినపని.

మా...అవును జెలీ! యట్లు చేయుదము. (చంద్రునుద్దేశించి) ఓరీ!

శా॥ వైరంబుఁ గొని సత్కదంబవసువుఁ ♦ వాంఛించి చేకొందు వె
వ్వారుఁ నాసరిలేరటంచు మినుపై ♦ పైఁబోదు చక్రా రి నెం
తోరక్తిఁ బొనరింతు క్రూరుఁడ! గురు ♦ ద్రోహీ! కళంకీ! నిశా
టా! రాజాధమ! కాలసర్పమది గీ♦ టార్చున్నినుఁ జెచ్చెరఁ॥

మ...(మన్మథునుద్దేశించి) మీనధ్వజా! ఇంతులతోఁడఁ బంతములాఁడు
పోటుబంటవని మే మెంతదనుక నిన్ను దోసిలొగ్గియడుగు కొనినను
జాలి దలఁపవుగా.

శా॥ ఆనాళీకభవుండు సర్వభువ ♦ నాహ్లాదంబుఁ గావింపనిన్
సూనాస్త్రున్ సుమనోరథున్ హృదయులఁ్యుఁ జేసియున్ జాల దం
చానీయమ్ముల భిన్నకాలికములన్ ♦ స్వల్పంబులన్ గూర్చె నిం
కేనిన్ గాంచఁగరాదె సిగ్గునిసిరో ♦ హేయక్రియాలాలసా!

బాలసమీరా! నీకింత పొగరేమిరా! నక్కను జూచినవాఁడెల్ల వేట కాఁడేనా! శుకశారికలారా! యిదియేమి పాప మిట్లు మిట్టిపడె దరు? మీకుఁగూడ నదరిపాటు చెల్లునా? మారాణి యిడిన మధుర ఫల భోజనము విసమై నెత్తికెక్కెనదా? తిన్న యింటివాసాల నెంచ రాదు సుఁడీ. [సుభద్రవంకఁ జూచి]

తే॥ గీ॥ సకియ! జాబిల్లి ♦ సన్మార్గచారి మరుఁడు
మన మనోగామి లోఁబడు ♦ మారుతంబు
చిలుక లేకోక్తి నీతోడఁ ♦ బలుకుచుండు
విడుము! వెడవిల్తుబలగంబు ♦ వెట్టి జడుపు॥

సు... నెచ్చెలీ! దినమొక యుగముగా నిట్లెంత కాలంబుఁ గడుపుదును
మ... సుభద్రా! ఏల యిట్లు బెదరెదవు? ఇఁక నొక్కదినములో నీకుఁ బెండ్లిసేయించెద. [మాలతికతో[మాలతికా! చెలి నిటనుండి లోఁగిటి లోనికిఁ దీసికొని పొమ్ము. నే నింటికిఁ బోయెద. (సుభద్రతో) చెలీ! నే భావికార్య సంఘటనమ్మునకై యింటికిఁ బోయెద. నీ విఁక లో పలికిఁ బొమ్ము!
సు... చెలీ! నా యుదంతంబు వెలిపుచ్చెదవా?
మ... నెచ్చెలీ! నీవా విచారము నాకుఁ జెప్పనక్కఱలేదులే అట్లుకాదు
మా...సఖీ! పోవుదము రమ్ము. (సుభద్రతో నిష్క్రమించును)
మ... తే॥ గీ॥ సత్యభామకు మఱదలి ♦ చంద మెఱుక
చేసి పెండ్లియొనర్పఁగా ♦ వాసుదేవు
వేగిరింపుమనుచు వేగ ♦ విన్నవింతు
నావలఁతిగూర్చు నీ సఖి ♦ భావికమును॥

(నిష్క్రమించును.)

ఇది చతుర్థాంకము.

సుభద్రా కల్యాణము

పంచమాంకము.

[సత్యభామ, లక్షణయుఁ గూర్చుండి యుందురు.]

స...చెల్లెలా! లక్షణా!

చ॥ "మఱఁదలు ముద్దరాలు సుకు ♦ మారశరీర సుభద్రగాటమా
మరువలవంతఁజిక్కి మితి ♦ మాలిన కాఱియఁ జెందుచుండె" నం
చెఱుఁగఁగఁ జెప్పిపోయె సఖి ♦ యేమియొనర్తు "వెసన్ సుభద్ర కా
నరవరుఁబెండ్లి సేయు" మని ♦ నాథునితోఁ బతిమాలి చెప్పితిన్ ॥

ల...అక్కా! నీవట్లు బతిమాలిన నార్యపుత్రు లేమనిరి.

స...ఉ॥ "ఎల్లి యొనర్తుపెండ్లి కమ♦లేక్షణ! యెవ్విధినైనఁ జాలనా
చెల్లెలికై యిటుల్ నుడువఁ♦జెల్లునె లాఁతినె యుల్లమందిఁకన్
దల్లడమందఁబోకుమ ధ♦నంజయు నారయుమా సుభద్రకున్
వెల్లముగాఁగ నానుడినిఁ♦దెల్పుమ" యంచనె శౌరి లక్షణా!

ల—(తనలో) మంతనంబునఁ గాంతుఁ డొకనాఁడు సుభద్రచెంతనున్న యతినిఁ గౌంతేయ మధ్యమునిఁగా నెఱింగించి "యీ యుదంతము నీస్వాంతమందే యుంపు"మని సెలవిచ్చె. ఈమెకుఁగూడ నట్లే తెలిపి యుండును. (ప్ర) అక్కా! వారన్నమాట నిర్వహింతురు,

స...నీవుగూడ నట్లే యంటివా!

ఆ॥ వె॥ అన్నగారు కన్నె ♦ నా సుయోధనునకు
నీయఁ బ్రతినసేయ ♦ నిమ్మహాత్ముఁ
డేమిసేయఁబూన ♦ కే యిట్లు పేక్షించె
నింతపుట్టె దాన ♦ నింతి! కంటె॥

ల...(తనలో) అన్నమాట యనగా నన్నగారిమాటయని యర్థము చేసుకొన్నది. (ప్ర) అక్కా! ఆమాట నిక్కమే కాని ప్రియుఁడు తానన్నమాట చెల్లించునని యంటిని.

స...ఆమాట మఱవు రాకున్నయెడల (జ్ఞాపకమునటించి) మఱచితి. చెల్లెలా ఆర్యపుత్రుఁడు సెలవిచ్చిన విధమున సుభద్రను వినోదింపఁ జేయుటకై యామె మందిరంబునకుఁబోదముపద. విజయుని భుజింపఁ జేయుటకై మన యక్క రుక్మిణి చనెనఁట.

ల...ప్రబలవిరహావ్యాకులయగు మఱఁదలి నూరడించి వినోదంబుల నామెకుఁ గాలయాపనము చేయుట మనకు మిక్కిలి యావశ్యకమే. పోవుదముపద. [పరిక్రమించుదురు.]

క॥ సొమ్ములను వీడి పువ్వని
భమ్మగు మెయినలరు సెజ్జ ♦ పయిఁ జేర్చి విచా
రమ్మునఁ జెక్కిటఁ జేయిడి
యమ్మెయిఁ బవళించియుండె ♦ నరయు మఱదలిన్॥
(యథానిర్దిష్టముగా సుభద్ర ప్రవేశించి యుండును)

స...సుభద్రా! నేఁడేమి యిట్లార్తిఁజెంది యున్నావు?

చ॥ చెలియరో! నీదుమేనఁ దగు♦చెన్నులుమాసె విలాసహాసముల్
చెలువఁపు మోముఁ బాసె నిటు♦చిత్తజువంతఁ గృశింపఁబాడియే
చెలులు హసింపరే? వగలఁ♦జెందరె? నీగురులమ్మ చెల్ల నీ
తలఁపులు దీఱుఁదేఱుమల♦దైవమె నీయెడ నున్నవాఁడొగిన్॥

సు...శరీరము కొంచెమస్వస్థముగా నున్నదమ్మా! (లక్షణను జూచి) చిన్నవదినకూడ వచ్చినదే.

ల...[మందహాసముతో] ఔరా! మాటకారి. (సుభద్రతో) నేఁడు మీ స్వామి నేమి చేసితివమ్మా?

సు...(తనలో) వీరందఱింతకుమున్నె యెఱిఁగి యుండుటచేఁ బలుమఱు నన్నిట్లు పరియాచక మాడుచున్నారు. నేనే బేలతనంబున నింతదనుకఁ దెలియకుంటిని. (ప్రకాశముగా) మాస్వామి యేమమ్మా! స్వాము లందఱికిఁ బూజ్యులుకారా?

ల...నిక్కమే. ఎవరిస్వాములు వారికేఁ బూజ్యులు నీస్వామి కావున నీకుఁ బూజ్యుడు మాకో మన్నింపఁ దగినవాఁడు.

సు...వదినా! అట్లయిన వారు నాకు స్వాము లెట్లగుదురమ్మా!

స...[చిఱునవ్వుతో] నిరతము నీ సేవలఁగాంచి యానందించు వారు నీ సాములుకారా? వారికెట్లు పచరించితివో వారు నిన్ను వదలరఁట. నీవు సహచారిణివై వారికడ నుండవలయునఁట.

సు...(తనలో) చతురయు, జాణయునగు నీమెను నేను మెప్పింపఁగలనా? [ప్రకాశముగా] వదలకుండుటకు నేను వారికి సాధ్యమగుట యెట్లు?

స...వారి దగ్గఱకుఁ బోయినపుడు నీ పాణిగ్రహణంబుఁ జేయుదురు.

సు...(లేనికోపముతో) పెద్దవారెట్లన్నను జెల్లును. వదినగారిని కెప్పుడును వేళాకోళములే.

స...సుభద్రా! నీమనోగతము నాకుఁగూడ దాఁచెదవా!

సు...ఏమిదాఁచితినమ్మా మీ సొమ్ము?

స...నా సొమ్ము నాయొద్దనే యున్నది. నీ సొమ్ము మాత్రమంతయుఁ దీసి నీ సామికిచ్చివేసి నట్లున్నావు.

సు...మీమాటలెల్ల బూటకములు నేనిచ్చితినన్నను యతులకు సొమ్మేటి కమ్మా!

స...యతియో యతిపతియో నాకుఁదెలియదు. నీ నగలన్ని యిపు డేమిచేసితివి? నామాటలు బూటకములైన వారికడకుఁ బోవుదమురా!

ల...(చిఱునవ్వుతో) నిక్కము సుభద్రా! ఆయతిరాజుచేతి విభూతిఁ

దాల్చితివేని నీ యీ యతను తాపంబడఁగు. కల్యాణంబగును పోవు దము రా!

సు...నేను రాను,

ల....హేతువేమి?

సు...ఏమియులేదు.

ల...ఏమోయున్నది రహస్యము. రాకున్న నీగోప్యము వెల్లడియగును సుమీ!

సు...చిన్నవదిన యీగడమునకు బొత్తిగావేళపాళలుగూడ నుండవమ్మా

స—(లక్షణను సైగతో వారించును).

చ॥ అగడొనరింపఁ బాడియగు ♦ నా? తగునా? మనతూపులన్ గడున్
వగఁగొనియున్నదీమగువ ♦ వాదముమానుము లక్షణా! లలిన్
దగునలమాటపాటలను దద్దయుఁ బ్రొద్దులు పుచ్చఁజెల్లు ని
మ్ముగ మనజీవితేశ్వరుఁడు ముద్దియ పెండిలిసేయునంతకున్॥

(సుభద్రతో)

మ॥ విరిబంతుల్ గనుమీవె యాడుదము నీ ♦ వేగెల్తువో! మేమొ నే
ర్పరి వీవచ్యుతసోదరీ! సుకవితన్ ♦ బ్రాయింపుమీ! యింపుమై
కరమాసించితి నేడు నిన్నుజదరం ♦ గంబందుఁ గెల్వంగఁ జా
తురిఁ జూపింపుము లెమ్ము రమ్ము! పుడమిన్ ♦ దోఁగాడ బాగే యిటుల్॥

సు—అష్టావధానముఁ జేయుమనెదవా యేమి?

స—అవును.

తే॥ గీ॥ చెలువ! యష్టావధానంబుఁ ♦ జేయఁజాలి
నట్టిదానవటంచు మా ♦ యందఱకును
నిన్నుఁగూర్చి వచింత్రెసీ ♦ యన్నగారు
సేయుమీయిపుడద్దానిఁ ♦ జితగితిని,

సు—మీకసరదాకలిగిన నాకుఁగలుగవలదా?

స — నీకేల సరదాలేదు? నీకుఁగలచింత నేఁదీర్చెదనంటిఁగదా.

(తెరలో)

క॥ అంతర్ద్వీపంబందున
సంతతమంగళులకద్రి ♦ జాశివులకుఁగం
సాంతకుఁడు పరిణయోత్సవ
మెంతోవిభముగ సల్పు ♦ నెల్లితిరియామా॥

సు,స,లలు — (విని) ప్రియము ప్రియము.

(తెరలో)

క॥ కావునఁ బౌరులు తమతమ
శ్రీవిభవము మెఱయ నటకు ♦ సేవింపంగాఁ
బోవలయు వేగనిదివసు
దేవకుమారాజ్ఞయనుచుఁ ♦ దెలియఁగవలయు॥

స...సుభద్రా! పురాణదంపతులగు శివులకల్యాణవార్తమనకు మిక్కిలి శుభసూచకము, సుముఖము.

(సుముఖుఁడు పటాక్షేపముగాఁ బ్రవేశించి)

అమ్మగారూ! శ్రీకృష్ణప్రభువుగారు తమకొరకసందేశమంపియున్నారు.

స — ఏమి చెప్పుము!

సు — "అంతర్ద్వీపంబున నుత్సవంబునకు బలరామప్రభువుగారు రేవతీదేవిగారితోఁ జనిరనియును తేపు సుభద్రాదేవి నర్జునప్రభువుగారికిచ్చి పెండ్లిచేసి యింద్రప్రస్థమున కని పెదరనియును నందులకుగా నిపుడామె నలంకరించి పెండ్లికొమరితను జేయుఁడనియును" జెప్పిరి.

స — ప్రియము ప్రియము. సుముఖుఁడా! మేమట్లేకావించెదము. నీవిఁకఁ బొమ్ము. సుభద్రా! మనమిఁక లోపలికిఁబోదమురమ్మ.

[అందఱు నిష్క్రమింతురు]

ఇది పంచమాంకము.

సుభద్రాకల్యాణము

షష్ఠాంకము.

—×—

(అడవిలోఁ జెట్టుక్రింద సుభద్రార్జునులుందురు.)

అ—[ఆనందముతో]

తే॥ గీ॥ శిరము బాహువునందిడి ♦ కరము గళము
నందునిడి మదిఁ గూరిమి ♦ నంది తెరువు
పయనపుం బడలిక దీఱఁ ♦ బవ్వళించె
నాదు కలుముల ప్రోవు పు ♦ ణ్యముల తావు॥

పగలంతయుఁ దేరుపయనంబునను సారథ్యంబునను బడలిన నీపర్వేందుముఖి వేఁడి నిట్టూర్పులు నిగుడింపుచు నెంతలో నిదురించినది. మొదలరథంబుఁ దోలుకొనుచు జోదులఁ గవిసి యుద్ధంబు సేయునన్గాంచి 'సమరసారథ్యంబులలో నొక్కపని తనకొసఁగు'మని కోరి సారథ్యంబు ననుమతిఁ బడసె. అప్రతిములగు శూరశిఖామణుల చెలియలగుటకదా! యీసంగ్రామధీరత యీయబలకబ్బినది. ఓకృపానుభావ! వాసుదేవ! నీయవ్యాజకరుణఁ గదా. నేనీవీరనారిఁ గైకొని పుట్టువునకు భాగ్యంబుఁ గూర్చితిని. [సుభద్రాముఖమును జూచి]

ఉ॥ ఈమధురాస్య యర్జునజ ♦ నీందిర కన్గవకిందుమూర్తి యీ
కోమలిమేనితావు మెయి ♦ కోహరిచందనసారసేకమీ

లేమభుజంబుగంఠమువ ♦ లీల నెసంగెడు రత్నహారమీ
రామశిరంబు బాహువున ♦ రాజిలు జాతిలతాంతగుచ్ఛమై॥

ఏమిది నిదురమానియుండుట నీరాత్రి పెరుఁగుచున్నట్లు తోఁచుచున్న
ది. (తూర్పువంకఁజూచి) అల్లదిగో శుక్రోదయంబగుచున్నది.

ఉ॥ అరయనవ్యలోకగతుఁ ♦ డైన విభావసుఁడాత్మదేశముఁ
జేరుచునైజరాష్ట్రమునుఁ ♦ జేకొని రాచతికంబు సల్పుదో
షారతుఁజక్రదుఃఖకరుఁ ♦ జందురునొంపఁగఁ బంపినట్టి స
ర్దారుఁడనంగ భార్గవుఁడు ♦ ప్రాచిఁదగెఁ శశిజాతెఁ జయ్యనన్॥

ఆహా శకుంతనికరకలకలంబుగర్ణరసాయనంబగుచున్నది.

తే॥ గీ॥ పూర్వదిక్సీమనొంది ప్ర ♦ భుతఁదనర్చు
సత్కళానిధి ద్విజపతి ♦ సమయగతిని
వారుణీసంగమంబునఁ ♦ బతితుఁడయ్యె
ననుచు నాక్రందనమొనర్చె ♦ నాద్విజతతి॥

(సుభద్రమేల్కనఁగాఁగాంచి)

క॥ వెలవెలఁబాఱెన్ గుముదిని
మెలమెల్లనె నళిని ప్రజ్ఞ ♦ మీఱెన్ జగముల్
తెలివిన్ దేఱెన్ దూర్పునఁ
దెలవాఱెన్ మానినులకు ♦ ధీరతదీఱెన్॥

సు—ఆర్యపుత్రు లిట్లు వేగించియుండఁగా గాఢముగా నిదురించిన యీ
సుభద్ర లజ్జింపుచున్నది.

అ—ఉ॥ దేవి! యిటుల్ దలంపకుము ♦ దీర్ఘగజారితరక్షుగండకా
రావపరీతమీవనము ♦ రాత్రి తమోఘన శాంతిపీవు ని
ద్రావశవైపరుండితివి ♦ రక్షణకైకద కాచియుండితిన్
సేవకులప్రమత్తులయి ♦ సేవలఁగొల్వరె యాత్మదేవులన్

సు—ప్రేమగలతావున నపచారంబును బ్రియముగుఁగదా.

అ—దేవీ! ఈ నీ ప్రియాలాపంబు లమృతపేయంబులు,

క॥ పేయంబులమృతబిందు
ప్రాయంబులు వరపరార్థ ♦ బలవన్మాల్యా
నేయంబులు తాపార్త క
పాయంబులు దేవి! నీల ♦ సద్వచనంబుల్॥

(ఉదయించినసూర్యునిగాంచి)

క॥ ఇనునిన్ గాంచి తగన్ బ
ద్మినివ్యాకోచంబునొంది ♦ దృష్టిందనిపెన్
పెనిమిటితోడుత వేడుకఁ
గొనియుంటయె కరముప్రియము ♦ కోమలకు నెందున్॥

భగవతే! భాస్కరాయనమః. [సూర్యునకు నమస్కరించి సుభద్రతో] దేవీ! సకలలోకవిబోధకారణుఁడగు నీ యుదయభానునకు వందనం బిడుము.

సు—వందనము కర్మసాక్షికి.

అ—దేవీ! ఇఁకఁ దే రెక్కుము. పోవుదము.

సు—(అర్జునునితోడ రథంబెక్కి రథవేగమునుగాంచి)

చ॥ అరదము పోవఁగా గుఱుతు ♦ నందఁగరాదు పథంబునందు ద
గ్గఱఁగనరాక వస్తుతతి ♦ గన్పడినంతనె దూరవర్తియౌ
హరులుగతి ప్రభేదముల ♦ నారసి పోవు హుటాహుటిన్ మనో
హరుఁడితఁడింక నశ్వహృద ♦ యాత్మిక విద్య నెఱుంగుటబ్రమే॥

అ—గుఱ్ఱముల పగ్గములను బిగించి సుభద్రతో) చెలీ! ఇపు డింద్రప్రస్థరాష్ట్రమును జేరితిమి. అల్లదిగో దూరముగాఁ గన్పట్టు వనంబులో మజ్జనాదికంబులఁ గడిపి సాయమువఱకు సుఖమ్ముగ నిలుచేరుదము.

సు—ఆతోఁట యిదియే కాఁబోలు చూడుఁడు.

అ—(రథమాపి) అవు నిదియే కాంతా! చూచితివా?

సీ॥ మధురఫలాహార ♦ మానితవరకీర, ఘనరామనామ పా ♦ వనము వనము
నానాసుమసుగంధ ♦ నవరసభోజన. పరచంచరీకజీ ♦ వనము వనము
సముపాత్తమాధవీ ♦ జాతీరసామోద, వర్ధితబాలప ♦ వనము వనము
కలహంసదంపతీ ♦ కలరవముఖరిత, పద్మాకాసారభు ♦ వనము వనము

తే॥ గీ॥ మార్గసంపాతశోషిత ♦ మనుజతాప
వారణక్షమవల్లీభ ♦ వనము వనము
చారుకరిణీసముచ్చయ ♦ సహితమహిత
ఘనమదసుగంధకరిదుశ్చ్య ♦ వనము వనము॥

సు—సిక్కమే వనవాటిక పుష్పాదులఁ గుప్పెడు వాతపోతములచే సాల పరఁచుచున్నది.

అ—జీవితేశ్వరీ! కలహంసారవవ్యాజంబున నా సరసి మనల నాహ్వానము సేయుచున్నది. డాయఁ బోవుదమా?

[తెరలో]

అరే దురాత్మా! భారతయశో విహీనా! అర్జునా!

ఉ॥ పోకుము రోరి! నీ బిరుదు ♦ పొంకమణంచెద నేఁడు కుంతికిన్
శోకముఁ గూర్తు పాండవుల ♦ శోభలనేలఁ దొలంగఁ ద్రోతు నీ
వాకనకోదరుం గదియ ♦ నంతక శత్రువుడాయఁ బోయినన్
వీఁకను బట్టి చంపెదను ♦ వేగిర మేల ప్రయాణమందిఁకన్॥

సు—[భయముతో చెవులు మూసికొని] పాపము శాంతమగుఁగాక! ఆర్యపుత్రా! వింటివా! యీ యశ్లీలవచనంబులను ఇప్పరుషవచనుండు భటవృత్తం బెటింగి మనపై కడరి వచ్చెఁడు బలభద్రుండు కాఁడుగదా?

అ—(అలక్ష్యభావముతో)

చ॥ తలఁకఁగనేల బాల! కొను ♦ ధైర్యము నెవ్వఁడు వచ్చెనేని నా
విలుచవిఁగాంచి పాఱు భట ♦ వృత్తమెఱింగి బలుండువచ్చినన్
బలుమఱు సాయకంబుల ను ♦ పాయనమిచ్చెద మెచ్చునట్లు నా
యలవుఁ జలంబుఁగాంచెదుక ♦ దా యిఁక నేలవచింపఁబెంపుగా॥

మన మంతదనుకఁ బిలుచుచున్న నాసరసిన్ జేరుదము రమ్ము.

(తెరలో)

క॥ సరసి నినుఁజేరఁ బిలుచునె
దురితగతీ! పాపజాతి! ♦ దుర్మదమతి! కం
థరమున్ జేరఁగ నీహాల
సరమిపుడే పిలుచు నిదియె ♦ శమనేరితమై

బ...[కోపావేశముతోఁ బ్రవేశించి 'పోకుమురోరి' యను పద్యమును బిగ్గఱగామరలఁ జదివి] ఓరీ! స్వామిద్రోహపరాయణ! యర్జునా! ఎందు దాఁగఁ బోయెదవు! నిలుము నిలుము.

ఉ॥ దాఁగినఁదప్పదెందయిన ♦ దాఁకొని వీఁకను వీడి గోతులన్
లోఁగినఁదప్ప దాహవము ♦ నున్ గొనఁదప్పదుచావు నేఁడు నీ
కీగతిగా లిఖించె పర ♦ మేష్ఠి హాలంబిదె డాసెఁ గన్నిఁకన్
సాగునె హీనయత్నములు♦ సల్పిన యల్పుఁడ! నాదు చెంగటన్॥

సు...హా యగ్రజుఁడే వచ్చుచున్నాఁడు.

అ...(బింకముతో) దేవీ! నీకీ యడలేల?

మ॥ బలరాముఁన్ గిలరాము యాదవుల శం ♦ భద్వీక్రమోపేతులన్
గలలోనైనను లెక్కసేయ నిది ని ♦ క్కంబేపునన్ వారలన్
గెలువంజాలుదు జంకుగొంకుఁగొన కొ♦క్కింతేనిస్వాంతమ్ములోఁ
దెలియంగాఁగలవీవె! మాటికిటునేఁ ♦ దెల్పంగ నింకేటికిన్॥

ఇఁక నేనీవిల్లెక్కుపెట్టి యాతని నెదిరి కొనియెద.

సు...(పరితాపమును సూచింపుచు వినయముతో)

వనమయూరవృత్తము.

నామనవిఁ జేకొనుము ♦ నాహృదయధామా!
తామసమువిూఱు బలు ♦ దర్పమునఁ దాఁకన్
నామతము కాదు బుధ ♦ నంద్యవినయోక్తిన్
సామమునుగూరిచి ప్ర ♦ శస్తము చనంగన్॥

మఱియు నీ విక్రమం బెఱుంగకయును నన్నులయందుఁగల ప్రేమ వశంబునను నిట్లాడితినని తలఁచెదవేమో ? అటులకాదు. సహనము గల శూరున కెప్పు డవమానము కలుగదు.

చ॥ వితతయశోనిధాన! నయ ♦ విజ్ఞులు దెల్పుదు రాత్మవృద్ధికిన్
వితరణి భూరికర్మఫల ♦ వృష్టిపయోదము ఘోరవైరిసం
హృతికనపాయశస్త్రిక స ♦ మిద్ధపరాక్రమభూషణంబు హృ
ద్గతఘనతాపభంజకసు ♦ ధారసమౌ క్షమయంచు నెంచుమా!

అ...(మెచ్చుతో) వివేకినీమణీ! ఈనీ నీతివచనంబులు విద్వన్మోదకంబులై యుండ నేనేల వానిఁ జేకొనకుండుదును? ఇఁకను నీవిట్లుపదేశింప కున్న మాత్రము నీ యన్న పగిది యుక్తంబరయక కయ్యంబున కేగెద ననుకొంటివా? శాంతవచనంబులఁ గినుక నాఱ్పఁజూచెద. ప్రసన్నుఁడు గాకున్నఁ జివరకుఁ జాపమ్మున విపన్నునిఁ జేసెద.

సు...గురుజన భక్తియును నీతియును జలింపకుండుఁగాక!

బ...ఓరీ! యెక్కడ

అ...[బలరాముని సమీపించి] బావా! బలదేవ! నమస్కరించెద. నా ప్రార్థన వినుము.

మ॥ అలుకన్ బోవిడుమయ్య! యోర్పుఁగొనుమ♦య్యా!ఇట్టికయ్యంబు లీ
వలనన్ జూపఁగఁ జెల్లునయ్య! పరులన్ ♦ బాటించి చెండాడఁ బో

వలెనయ్యా! ననుభర్తగాఁగొనిన లా ♦ వణ్యాబ్ధి నీచెల్లెలిన్
దలఁకుండక్కి వరించినాఁడ కనరా ♦ దా! పూర్వబాంధవ్యమున్

బ...(గర్వముతో)

మహాస్రగ్ధరావృత్తము.

ఛీదుష్టా! క్రూరచేష్టా! ♦ చిరతరహితగో ♦ ష్ఠీ పరిత్యాగనిష్ఠా!
భేదచారప్రవిష్టా! ♦ పృథుదురితచర ♦ ద్భీరుచిత్తానువేష్టా!
నీదీనారాళివాక్కుల్ ♦ నిరతముమము బం ♦ ధించు నేరజ్జుభంగిన్
వాదంబేలాయిఁకన్ నీ ♦ వధయెవిధిసుమీ ♦ వాఁడిదప్పించుకొమ్మీ!

ఓరీ! జల్పాక! దుర్మదాంధీభూతభారతకుల కలంక! నే నూరలేని యపుడు నాచెల్లెలిన్ దొంగలికొని పాఱివచ్చితివి కాని నేఁటిగతి నారయవైతివి.

శా॥ గర్వోద్రేకఘనప్రతాపచణదో ♦ ర్గాంభీర్యవీర్యస్ఫుటా
ఖర్వారాతిపరాక్రమాక్రమణ జా ♦ గ్రత్కార్ముకస్ఫూర్తిఁయున్
దుర్వారస్వరుభూరిఘాతవితతా ♦ స్తోకప్రథాసంచల
త్సర్వోర్వీతల సీరలోహముఖముల్ ♦ శాసించిభాసించుతన్

అ—(కోపమును నగవుగామార్చుకొని) బావా! మాటికి నీవు బవరంబునకుఁ బిలుచుచున్నను నామనం బందులకు సాహసింపకున్నది.

చ॥ బలుఁడనిపేరె ఘోరపరి ♦ పంథివిదారణసాధనంబు లాం
గలము సిడెంబు తాళము ని ♦ కామరణప్రథితప్రభావుల
య్యలఘులు యాదవుల్ ముసలి ♦ వక్కట నన్నిదిఁదాఁకనోర్తునే
కొలఁదియెఱుంగకిట్లు తల ♦ కుం దగనట్టి తలంపులొప్పునే?

ఆ॥ వె॥ బావగారు! వినుఁడు ♦ పరువుపోయెడు వ్యవ
హారమునకుదిగఁగ ♦ మేరగాదు
భావ్యమెంచికొనుఁడు ♦ "బాలాదపి సుభాషి
తం"బటనఁగ వినరె ♦ ధాత్రిలోన॥

బ...(తనలో ఏమి వీని పరుషవాక్చాతుర్యము! రోషముతో) ఓరీ! "గ్రుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించినట్లు" నీవు నన్నధిక్షేపించుటయును, "తాతకు దగ్గునేర్పుదట్లు" నీవు నాకు బుద్ధులుజెప్పుటయునా. ఇంతకును "చెట్టుచెడునాఁటికి కుక్కమూతిపిందె"లన్నట్లు చంద్రవంశమును నలుపుఁగావింపఁ బుట్టిన నిన్ననవలసిన దేమున్నది.

సీ॥ అలప్రలంబాసురు ♦ హతముచేసిననాఁడు
బలుకౌశలంబాశ ♦ లలమలేదో
దిట్టయౌముష్టికుఁ ♦ బట్టిగిట్టిననాఁడు
ముసలితనంబుసొం ♦ పెసగలేదో
కాళిందికానదీ ♦ గర్వమార్చిననాఁడు,
లాంగలస్ఫూర్తిచె ♦ లంగలేదో
ద్వివిదవానరునిఁ ద్రి ♦ దివముఁజేర్చిననాఁడు
తాళధ్వజముకీర్తి ♦ దనరలేదో

తే॥ గీ॥ ఔర నీవెంతవాఁడవో ♦ వీరమూర్తి
విట్టులవతారమొంది గ ♦ న్పట్టినాఁడ
వెపుడుగన నిట్టివాక్శూరు ♦ నిభ్యదూరు
రమ్మ సర్వంబరయ సంగ ♦ రమ్మునకును ॥

అ...(ఎకసక్కెముగా నవ్వి) బావా! నీవు చెప్పిన యీ నీవిజయములే నీశౌర్యమును వేనోళ్ళ శ్లాఘింపుచున్నవి.

ఉ॥ కోఁతినిఁజంపుటారసినఁ ♦ గొంచెముకాదు ధరిత్రిఁబాఱున
న్నాతిని నేచుటెంతయు ఘ ♦ నంబు, ధరావిభునాజ్ఞనెట్టిటో
చేతముదిట్టసేసి యని ♦ సేయఁగవచ్చిన బంటుఁగూల్చుటే
ఖ్యాతికిసాక్షి కాన నస ♦ హాయుఁ బ్రలంబు వధించు టెక్కుడే॥

బ...(పట్టరాని కోపముఁతో) ఓరీ! దొంగా! పాఱుఁబోతా! ఏలయిట్లు పొంగిపడెదవురా?

ఉ॥ కుందెనుదక్షుశాపమున ♦ గోత్రికరుం డుడురాజునాఁడు ము
ప్పొందెను శుక్రకోపమున ♦ నుగ్రజరామయుఁడై యయాతి తా
ప్రమందె మునీడ్విలాపమున ♦ మత్తుఁడు నీజనకుండు నేఁడటుల్
డించెదునాదుచాపమున ♦ లేకి! వివేకవిధంబెఱుంగుదే॥

అ....(కోపావేశముతో) ఓయీ! హాలారసప్రేరితారాళవచనవాదీ! గురుజననిందావాదీ!

మ॥ గురుపంచాలమునందు నిన్ జెనకఁజే ♦ కూరున్ భవంబంచు నేఁ
గరమున్ శాంతమునొందివేఁడిన నిటుల్ ♦ గర్వోక్తులన్ బాడెదే?
బిరుదమ్ముల్ గనుగొందురమ్మొఁకను నీ ♦ బీరంబులన్ దాఁచి వే
గిరమే నిన్ననిఁ గెల్చియొంచెద ధనుః ♦ కీర్త్యుద్ధిశల్లిండఁగన్॥

ఓయీ! దొంగయనియుఁ బాఱుఁబోతనియుఁ బలుమాఱుగ్గడింపుచున్నావు. వలచి వావికిఁదగిన కన్నియను జేకొనుట దొంగతనమా?

క॥ రథినై యుక్తవధూసా
రథినై నీద్వారకాపు ♦ రమునుండిమహా
రథులదర నేగుదెంచితిఁ
బ్రిథమునగెలిచివృథుశ్ర ♦ ~~వస్త్వాదికులన్~~ వశిప్రముఖులనుల్లి ॥

ఆ॥ వే॥ దొంగదొంగయనుచు ♦ దోర్విక్రమముఁదక్కి
చేతఁజిక్కి శరణుఁ ♦ జెందినీదు
భటులుపోయిరిప్పు ♦ డటులె యీయాజిలో
లొంగు నెవఁడతండె ♦ దొంగనిజము॥

ఇంకను పాఱుబోతు తనమునుగుఱించి

క॥ పాఱితినంటివి నన్ననిఁ
బాఱఁడు మావంగడమునఁ ♦ బసిబాలకుఁడున్
సీరి! జరాసంధాజిని
బాఱిపురముఁ గడలినడుమఁ ♦ బన్నుటమఱపో॥

చిఱుతనాఁటనుండియుఁ బరస్పరానురక్తులమగు మమ్ము వేఱుచేసి

సౌందర్యఖనియగు నీ చెల్లెలిఁ దుర్యోధనునిపాలుఁగావింపఁ గడంగిన నీప్రయత్నమ్మె వమ్ముఁగావించినను నహంకారంబును విడకున్నావు. ఇఁక నాబాణంబుల చవి యొక్కమాఱు చూచెదవేని నక్కజంపడి యీకక్కసు మానుదువు.

బ—ఓరీ! కంటితెప్పవలె నిజభుజాబలంబునఁ గంసరాష్ట్రంబునెల్లఁ గాపాడుచున్న ముష్టికాసురు నొక సైనిమాత్రునిగాఁ దెగడి వానిఁబరిమార్చుట యొకపాటిగాదని నన్ను వెక్కిరించిన నీవేమరలఁ బదాతి జయంబుగ్గడించుచున్నావా?

ఉ। లెంకలగెల్చి మాటికి బ ♦ లీయని జంకుకళంకులేక యుట్టంకముఁజేసెదే మొఱకుఁ ♦ డా! పరువా! తెరువా! యిఁకఁ నిరాతంకుఁడవై కడంగుమనిఁ ♦ దార్కొని మార్కొని ముట్టి గిట్టి నీ పంకమణంతు భూప్రజలు ♦ బాపురె వాహ్వరెయంచు మెచ్చఁగన్

కావున రమ్మీసమరప్రదేశంబున సమరంబుఁజేయుదము.

అ...ఇదిగో వచ్చుచున్నాఁడను. [బలార్జునులు నిష్క్రమింతురు]

సు...(తనలో) హా కష్టము కష్టము.

చ॥ తలపడె నాథుఁడాజికి ను ♦ దాత్తగతిన్ గినుకన్ జలింపకీ
యలఘుఁడు కామపాలుఁడెద ♦ నాదరముంచక పెంచెనల్క నే
నలుకకు పోయివేఁడినను ♦ నుద్ధతి నాతలఁద్రుంచుఁగాని చె
ల్మిలఁగనఁడాజిమానఁడు బ ♦ లుండతికర్కశుఁడేమిసేయుదున్

కానిమ్ము పేక్షింతమన్నచో

ఉ॥ ఇద్దఱు యుద్ధరంగఘను ♦ లిద్దఱు బాహుబలంబుగల్గువా
రిద్దఱు దివ్యచాపధరు ♦ లిద్దఱువెన్కకుఁద్రొక్కనట్టివా
రిద్దఱు నాకుఁబ్రాణసము ♦ లిద్దఱిసేమముగాంక్షితంబ! యీ
యుద్ధమిలో నొకండయిన ♦ నింకిన నాకిఁక జీవముండునే॥

(తెరవంకఁజూచి) ఆ, బలార్జునులు ద్వంద్వయుద్ధంబునకుఁ దొడంగిరి

ఉ॥ పూసిక సింహనాదములఁ ♦ బూని బలార్జును లొండొరుల్ బృహ
ద్భానుశిఖల్ దృగాళిఁగను ♦ పట్ట భయానకులై విదర్చిరే
నేను బదింబదిన్ బదియు ♦ నేను పదేనుల నారసంబులన్
మేనులు చిందు నెత్తురుల ♦ మేకొని మోదుగుపూలఁబోలెదుర్॥

హా! ఘోరుభరంబయ్యె.

తే॥ గీ॥ అకట వదలిరి దుర్దారు ♦ ణాశుగముల
నూఱు నిన్నూఱు మున్నూఱు ♦ నూఱునూఱు
లను నవియు నగ్గిమంటలఁ ♦ దనరుచున్న
విపుడుకనరావు కనులికఁ ♦ నేమిదిక్కు॥

[పరికించి]

ఉ॥ అగ్రజుఁడేయుబాణముల ♦ నార్యుఁడుద్రుంపఁగ నార్యకేలితో
దగ్రశరంబులన్ బెలుచ ♦ నగ్రజుగుంబొడిసేయుఁగాఁ బ్రభూ
తాగ్రహమూర్తులై యవని ♦ నంతయుఁగాండమయంబుఁజేయఁగా
సుగ్రతఁబూని రీరణమ ♦ హోద్ధతి నాఁగెఁడు వాఁడు గల్గునే॥

(తెరలో)

ఉ॥ దొంగతనంపు వేసమునఁ ♦ దుందుడుకొప్పఁగ నాదుచెల్లెలిన్
దొంగిలిపాఱుచున్న నెఱ ♦ తుంటరిఁ బెద్దలయందు బంధులం
దుంగపటంబుఁ గూరిచిన ♦ దుర్జను నర్జును జీవితంబులన్
భంగమునొందఁజేయుమ సె ♦ బాసని మెచ్చెదఁబావకాస్త్రమా॥

సు...అమంగళము శాంతముగుఁగాక. నాథుఁడేమో యనుచున్నాఁడు వినియెద.

(తెరలో)

తే॥ గీ॥ అచ్యుతాగ్రజునకు నాకు ♦ నఖిలభువన
వలయమున కార్తి రాకుండ ♦ వలయుఁగాఁత

పావకాస్త్రమ! బలరామ♦పావకాస్త్ర
శాంతిఁగూర్పుమ! నా నుతి♦శతముఁ గొనుమ!

సు...ఆర్యపుత్రుని యాగ్నేయాస్త్రంబున నా యస్త్రంబు శాంతిఁబొందె. ఇఁక నగ్రజుఁ డేమిసేయునో.

(తెరలో)

మ॥ విజయుం డుర్ణయు నంతకాతిథినిఁ గా ♦ వింతుం గనుండంశుమ
ద్రజనీపాలకులార! కాననచర ♦ ద్రవ్యహ్మర్షులారా! సుధీ
వ్రజమార్గప్రతిగామి! డెందమున సం ♦ భావింపు మీకృష్ణు బే
రజములాయఁగలాంగలాహతి యిదే♦రక్తంబుఁ గ్రక్కించెదుం

సు...హృదయమా! ఇంకను ధైర్యమవలంబించెదవా? ఇఁక దరవాయి యేమున్నది.

(తెరలో)

అ...ఓయీ! నీపూన్కియంతయు నీ బ్రహ్మాస్త్రంబునఁదీర్చెద.

సు...దైవమా! యిప్పుడేమి సేయుదును, విఫలితాస్త్రుండగు బలుండు పిడుగులఁబోలు నార్యపుత్రుని బాణంబుల నొచ్చి రిచ్చపడి పేరలుకఁ గోదండంబు నరదంబునఁ దిగవిడచి హల, ముసల, గదా, ఖడ్గంబులఁ, గరచతుష్టయంబునఁ బూని కాలయమునిపగిది "విజయుం జంపెద" ననుచు నార్యపుత్రునిపై కుఱుకుచున్నాఁడు. ఆర్యపుత్రుండును దనపై కుఱుకుచు వచ్చుచున్న బలరాముని గఱకుటమ్ములఁ జేరనీయకయే బ్రహ్మాస్త్రమునకై ధ్యానముసేయుచున్నాఁడు. [విచారముతో దైవమునుగూర్చి.]

పంచచామరవృత్తము॥

హలంబుదాఁకి యార్యపుత్రుఁ ♦ డంతరించునేమొ యీ
ప్రలంబవైరి తావకాస్త్రి ♦ పాతుఁడౌనొకో విధీ!

తలంపరాని యిట్టిచెట్ట • దారుణక్రియల్ నినుఁ
గలంపవే! కనఁబిరానఁ • గాంచవే! ప్రతిక్రియన్॥

హా యార్త్రత్రాణపరాయణ! నారాయణ! నీవేదిక్కు.

దండకము॥ శ్రీ చిత్రరాజీవమిత్రా! ఘనానీలగాత్రా! సరోజాతనేత్రా! కృపాశీలవక్త్రా! సులీలావిచిత్రా! సురారాతిజైత్రా! మహాసచ్చరిత్రా! పవిత్రా! గుణాధార! నీరేజజన్మాదిబృందారకాత్మాంబుజాళీవిహారా! యకూపారమగ్నశ్రుతిగ్రామసంగ్రామా! మంథానశైలోరుభారోద్వహా! భూప్రతిష్ఠావహా! దైత్యపుత్రార్తిహారీ! త్రిపాదానుసారీ! ధరాపాలమారీ! దశాస్యాంతకారీ! హాలాంచత్సుపాణీ! లసద్బుద్ధవాణీ! సుధీగమ్యశ్రీకల్కిదేవా! మముఁగావరావా! విపన్నాత్మతన్గోరితిన్ నీవ దైవంబవంచున్ శరణ్యంబవంచున్ సురేశా! ధరేశా! పరేశా! మహేశా! నమస్తే నమస్తేనమః॥

(తెరలో)

చ॥ ఉడుగుము పాండునందనుఁడ! • యుద్ధతిఁబోవిడుమగ్రజా! యిటుల్
దొడరుటయుక్తమా?నరుఁడు•దూష్యుఁడె? చూడుము! మేనయత్తకున్
గొడుకు పటుప్రతాపనిధి • కూర్మిలనుంచిన నీదు చెల్లెలిన్
బడసె గరిష్ఠుఁడైతగు భ • వాదృశులెల్లరు మెచ్చునట్లుగన్ ॥

అగ్రజా! నేనొకహితవచనముఁ జెప్పెద. నాలకింపుము.

సు...ఏమి నాభాగ్యము. చిన్నన్నవచ్చి సంగరమునుడిపి యగ్రజుని శాంతున్ జేసి యార్యపుత్రునితో నిటకుఁ దోడ్కొని వచ్చుచున్నాఁడు. ఇఁక నాయలమట తీరె. బ్రదికితి.

(అంతఁగృష్ణుఁడు బలరామార్జునులతోఁ బ్రవేశించును).

కృ...(అర్జునునితో) అర్జునా! గురువులకడనే నీవిక్రమంబుఁ జూపవలయునా?

అ...దేవా! గురుజనమర్యాద నెఱుంగక నే దురమునకుఁ దొడంగితిన
నికొంటివా? బవరంబువలదని ప్రార్థించితిని. సుంతైన నీయనఘుం
డంతరంగంబున శాంతిఁగొనక నన్నాలంబునకీడ్చె.

కృ...అర్జునా? నీవిక్రమంబుఁ బరీక్షింపఁగోరి మాయగ్రజుండిటు నీతో
కయ్యంబుఁ గావించెనుగాని నీయందలి యీసునఁగాదు.

[బలరామునితో]

శా॥ అన్నా? చెల్లెలియుల్లమైనఁగనలే ♦ దా? దానినీతోడ నే
మున్నే చెప్పఁగలేద? నీవుకినుకన్ ♦ బూనంగలేదా? యెద
ట్టున్నన్ జెల్లెలిముద్దుఁదీర్ప మనకే ♦ యుక్తంబుగాదా? యిఁకే
తెన్నున్ గాంచెదు చెల్లెలీవెయిటులెంతే ♦ నల్కనొల్కించినన్॥

ఇఁక నుత్తరకాలంబున లోకములోఁ బలువురు పలు తెఱంగుల వ
ధూవరుల సేమంబుఁ బాటింపక తమయిచ్ఛకొలఁది పెండ్లిండ్లు నెఱ
పుదురు. వారిని వేఱు వేఱుగా నెఱింగించెద వినుము.

ఉ॥ కొందఱుకన్నెలన్ ధనుల ♦ కున్ దగఁబెండిలిసేయఁగోరి యే
మందునకై ననున్ వయసు ♦ మాలినవానికినైన రోగికై
నం దురితైక బుద్ధికయినన్ ♦ గడువేడ్క నొసంగువారలే
మందము వారిచందమర ♦ యన్ విపదాకరమెల్లభంగులన్॥

మఱియొక కొందఱు

మ॥ వరశుల్కంబెదఁగోరి కన్నియలలో ♦ వంశంబుఁబ్రాయంబు సుం
దరరేఖావిభవంబు శీలమును వి ♦ ద్యాసంపదన్ గాంచకే
గరితన్ గాని నిజాత్మజాతులకు రూ ♦ కల్ జెంది కల్యాణమా
తురులై సేయుదు రట్టిదంపతులకెం ♦ దున్ మోద మింపొందునే?

వేఱొకకొందరు

క॥ బొమ్మలపెండ్లిండ్లనియే
వమ్మొక్కింతేనిఁగనక ♦ వైభవముగ స్త్ర

న్యమ్ముల్ ద్రావెడుకూనల
కిమ్ముగఁ బెండ్లిండ్లుగూర్తు ♦ రిఁకలోకమునన్॥

వెండియుఁ గొందఱు

తే॥ గీ॥ విధవలకు మేటిమేలుఁగా ♦ వింతుమనుచు
గొందఱిమ్ముగఁ బెండ్లిండ్లు ♦ గూర్పఁగందు
రొకఁడు చుట్టినపూదండ ♦ రకము సెడక
యున్న నన్యుఁడు చుట్టఁగా ♦ నుబ్బఁగొను నె?

ఇంకను బాపభీతిలేని కొందఱు

ఉ॥ బోయఁడు పావురమ్ములను ♦ బోషణచేసి యొకప్పుతిండికై
కోయువిధమ్ముగా ననుఁగు ♦ కూఁతులఁ దిండికటంచు నెంతయున్
రోయక వృద్ధమూర్తులకు ♦ రూకలకమ్మెడువారు కొల్లగా
నీయుగమెల్లమాఱ నద ♦ యింతురు పెంతురు పాపసంతతిన్॥

ఇట్లే మఱికొందరు

ఉ॥ కూఁతులనమ్మువారిఁ జెడు ♦ కూళలఁటంచని తిట్టిపోయుచున్
గూఁతులకోలిగాఁ బరుల ♦ కూఁతులనున్ గొని వారిఁ బేర్మిమై
భ్రాతకొ పట్టికో తనకొ ♦ భార్యగఁజేసిఘటింత్రు పెండిలిన్
బ్రాఁతిగ రూకకమ్మ నల ♦ వారికి వీరికి వారయున్నదే॥

వానిని మనము చూడముకదా! మనకేల యాగోల. అన్నా! కుల శీలవిక్రమకలాకౌశలంబుల నారసి వరుసమైన యీవిజయుని వరించిన మనచెలియలు మిక్కిలి గణనీయ. విజయుఁడు మనకాప్తుఁడు. లోఁగడ నీవుపన్నిన ప్రతినయందునను జెల్లెలిని సుయోధనునకిచ్చెద ననక, కురునేతకొసంగెద ననుటచే నదియును సార్థకంబయ్యె.

ఇఁక నల్కఁదొలఁగి యీదంపతుల నాదరింపుము,

సు—(సమీపించి) అన్నలకు వందనము.

బ—చిరంజీవ.

కృ—వీరపత్నివైతివి. ఇఁక వీరమాతవగుము.

(తెరలో) తథాస్తు. (సుభద్రతో) అమ్మా! యగ్రజుఁడు నీయందనుగ్ర
హించె. నీయభీష్టం బీడేఱెఁగదా.

సు—(సంతోసంపు సిగ్గునుగాంచును)

బ...[సుభద్రతో, ప్రసన్న భావముతో]

తే॥ గీ॥ తల్లిరో! నీదుబాగుకే ♦ తథ్యమింత
వఱకుఁబూనితి నిపుడీవు ♦ నరునిఁజెట్ట
వట్టు టెంతయుఁ బ్రియమయ్యె ♦ వలఁతి యీతఁ
డభిమతమనోరథార్థంబు ♦ లందుమిఁకను॥

కృ...చెల్లెలా! (నిష్క్రమించును)

చ॥ గరువమునొందకమ్మ చెడు ♦ కాంతలచెల్మినిఁజెందకమ్మ నీ
పురుషుఁడొకప్పుడేనలుకఁ ♦ బొందిన వందురకమ్మ యర్థిమై
గురులనుగొల్వుమమ్మ యసు♦గుంజెలియంచు సపత్నులెంచఁగాఁ
జిరముగ సర్వసౌఖ్యములఁ♦జెంది యశంబునుదెమ్మ యమ్మరో॥

[అర్జునునితో] విజయా! మాయన్నగారికి నీయెడ నసూయలేమిఁ
గాంచితివికదా?

అ...(అంజలిఘటించి) దేవా! నిరతము నీయుపకారముచేత నేకదా!
నేనిట్లు కల్యాణంబుఁగాంచి మనుట. ఇపుడు గురునితో నాలము
సేయునన్నుడిపి శాంతిఁబొసఁగించితివి అయిన జగద్రక్షకుఁడవగునీకు
నేమరలఁ బ్రత్యుపకారముఁజేయలేమికిఁ జింతింపక నీయడుగులనే
పూజించెద.

సీ॥ సకలజగత్పుణ్య♦సంధాయకోదక। గంగామహాసరి♦త్కారణములు
ప్రహ్లాదనారద♦ప్రభృతి భాగవతప్ర। శస్తచిత్తాబ్జ సం♦స్థానకములు
మణిపుంజరంజిత♦మహితకాళీయఫ ।ణిఫణాగ్రతాండవ♦నిష్ఠురములు
గణనీయదాతృసం♦ఖ్యాముఖ్య బలిదాన।కాలవిష్టపపూర్తి♦కల్పములు

తే॥ గీ॥ బహులదుష్కృతతిమిరౌఘ ♦ భాస్కరములు
సకలకల్యాణకారణ ♦ జనకములు పు

రందరాదిసురార్చనా ♦ రంజితములు
తావకాంఘ్రులకిదియె వం ♦ దనము దేవ!

(సుభద్ర మల్లెవిరులను దోసిలికీయ వానిఁ గృష్ణపాదంబులందుంచి నమస్కరించును)

కృ... చ॥ హరువుగసల్పినట్టిసమ♦యంబు ప్రియంబుగఁదీరె బావయున్
గురుఁడునునైతనర్చ్చుయదు♦కుంజరుతోనొనఁగూడెఁబొందుబం
ధురసుగుణాలవాలయు యదు♦ప్రవరాత్మజయైన మాసహో
దరిసతియయ్యె నీకొకఁడు ♦దక్కవలేదయినన్ జయమ్మగున్ ॥

(తెరలో) తథాస్తు.

అర్జునా! నీకింతకన్న నేమిప్రియముగావలెను? ఇంక నిట్లగుఁగాక.

(భరతవాక్యము.)

కవిరాజవిరాజితము॥

గొనకొనికన్నెలు ♦ కోరినకాంతులఁ ♦ గూర్తురుగావుతఁ ♦ గూర్మిగురుల్
గొనబుగనొండొరు♦లున్సతులున్బతు♦లుంజెలువొందుత♦ లోలుపులై
అనువుగ భూతద♦యన్ బుజుమార్గము♦నందుదురీప్రజ♦లంపొఱునున్
మనుదురుగాత క్ష♦మాపతులెంతయు♦మచ్చికనేలుచు♦మానవులన్ ॥

(నిష్క్రమింతురు.)

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరప్రసాదాసాదితకవితాభాసు
రాపస్తంబసూత్ర భారద్వాజసగోత్ర మంత్రారాధ్య
పౌత్ర లక్ష్మ్యంబా వీరభద్రారాధ్యపుత్రనాగవీరే
శ్వర విరచితంబైన సుభద్రాకల్యాణం
బున షష్ఠాంకము సర్వఁబును
సమాప్తము.

శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

